

Η ΦΩΦΝΗ

του Μεγάλου Χωριού

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

ΕΤΟΣ 51ο • ΑΡ. ΦΥΛ. 191-192
Α΄ και Β΄ Εξάμηνο 2023

Αφιέρωμα για τα 200 χρόνια από τη Μάχη
του Κεφαλόβρυσου και της Καλιακούδας

Ψηφιδωτό από το Μνημείο του Μάρκου Μπότσαρη στο Κεφαλόβρυσο.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΤΩΝ

«Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ»
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1870

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΡΑΒΕΙΟ ΕΘΝΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

✿ Πολιτισμός ✿ Ιστορία ✿ Παράδοση ✿ Κοινωνικός προβληματισμός ✿ Ενημέρωση

- Έτος 51ο, Αρ. Φυλ. 191-192
Α/Β Εξάμηνο 2023 • Αρ. ISBN 1106 - 420X
- ΓΡΑΦΕΙΑ: Μαυροκορδάτου 6 (5ος όροφος)
106 78 Αθήνα, Τηλ. 210-3837057
www.smap.gr - info@smap.gr
- ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΝΟΜΟ:
Σύνταξη: Ανδρέας Παΐδας
Ήρωνας 5 Παγκράτι, Τηλ.: 210 7017129
Κιν.: 6972 407569
- ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ:
Κωνσταντίνος Καραμέτας, Γιώργος Δάλκος,
Κώστας Ντάλλας
- ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ:
Πρόεδρος: Παΐδας Ανδρέας
Αντιπρόεδρος: Ντάλλας Κωνσταντίνος
Γραμματέας: Καρβέλη Πηνελόπη
Ταμίας: Πρισιόλας Ευάγγελος του Γ.
Μέλος: Καραμέτας Κωνσταντίνος
Μέλος: Βονόρτας Δημήτριος
Μέλος: Τσουκαλά Μαρία

- ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ
Παΐδας Ανδρέας, Πηνελόπη Καρβέλη,
Παναγιώτης Λώλος, Νικόλαος Καρβέλης,
Δημήτρης Γυφτομήτρος

- ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΣΗΣ
Μαρία Τσουκαλά, Νικόλαος Λιάπης,
Κατερίνα Χολή

- ΕΓΓΡΑΦΗ - ΣΥΝΔΡΟΜΗ
Εγγραφή νέου μέλους: 5 ευρώ
Ετήσια Συνδρομή εσωτερικού: 20 ευρώ
Συνδρομή εξωτερικού: 40 ευρώ
Ετήσια Συνδρομή Φοιτητών: 10 ευρώ
Ετήσια Συνδρομή για Ζευγάρι: 30 ευρώ

- ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ
Συνεργασίες δημοσιευμένες ή όχι, δεν επιστρέφονται. Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις απόψεις του υπογράφοντος και όχι κατ' ανάγκην της Διεύθυνσης του περιοδικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Με λίγα λόγια (Δ.Σ.).....	1
Πρακτικά Τακτικής Γενικής Συνέλευσης.....	2
Οι μάχες στο Κεφαλόβρυσο και στην Καλιακούδα (Γ. Δάλκος).....	18
Ο πίνακας του Μακρυγιάννη.....	22
Μάρκος Μπότσαρης: Από το Μεσολόγγι στο Καρπενήσι και στον ηρωικό του θάνατο (Κ. Καραμέτας).....	24
Η ομολογία της προδοσίας στη μάχη της Καλιακούδας (Κ. Καραμέτας).....	31
Μερικά από όσα έγραφε η «ΦΩΝΗ» πριν από εξήντα χρόνια (Κ. Καραμέτας).....	33
Μεγαλοχωρίτικα.....	37
Επιστολές που λάβαμε ή στείλαμε.....	39
Προσφορές.....	40
Μεγαλοχωρίτικα πένθη.....	42

ΚΡΕΜΑΣΤΟ ΝΕΡΟ

Αϊκό Βαζούρα
Ζουρλάι Νερό
Είναι που σιγοτραγουδάει
Στη μοναξιά το Κρεμαστό Νερό!

Φωτογραφία Δημήτρη Αναγνωστόπουλου

Με λίγα λόγια

"Ο Σύνδεσμος των Μεγαλοχωριτών αποτελεί την εργάτιδα μέλισσαν, που εργάζεται διά το Μεγάλο χωριό", έγραφε "Η ΦΩΝΗ" τον Μάρτιο του 1955 και είναι μία αρχή που υπηρέτησαν με συνέπεια όλα τα μέχρι σήμερα Διοικητικά Συμβούλια του Συνδέσμου. Αυτή η αρχή θα διέπει και τη δική μας προσπάθεια, ως νέο Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου, που με τη συνδρομή όλων σας θέλουμε να φέρουμε εις πέρας και σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων. Ευχαριστούμε επίσης και όσους συμμετείχαν στις εργασίες των Γενικών Συνελεύσεων της προηγούμενης περιόδου και κυρίως όσους που με τις προτάσεις τους και τις ιδέες τους βοήθησαν. Τέλος σας ευχόμαστε Καλό Καλοκαίρι και σας περιμένουμε όλους στις εκδηλώσεις του Συνδέσμου στο Χωριό.

Το Δ.Σ.

Απαραίτητη διόρθωση:

Η "ΦΩΝΗ" ζητάει συγνώμη για το λάθος που έγινε στο εξώφυλλο του προηγούμενου τεύχους, όπου γράφτηκε: "Η θύρα του Κενοταφίου των Μαρτύρων" αντί του ορθού "Η θύρα του Οστεοφυλακίου των Εθνομαρτύρων".

Αλλά αφού το έφερε στην επιφάνεια "ο δαίμων του ηλεκτρονικού υπολογιστή" και όχι του "τυπογραφείου", ας θυμηθούμε λίγα πράγματα για το "Οστεοφυλάκιο των Εθνομαρτύρων", όπου φυλάσσονται τα οστά δώδεκα Εθνομαρτύρων: δέκα Μεγαλοχωριτών, ενός Μικροχωρίτη και του Ενωμοιάρχη που υπηρετούσε τότε στο Χωριό.

Στην ανέγερση του Μνημείου, που εγκαινιάστηκε στις 3 Ιουλίου 1987, πρωτοστάτησε ο "Σύνδεσμος Μεγαλοχωριτών", με την οικονομική συνδρομή πολλών Μεγαλοχωριτών και κυρίως των αδελφών Παναγιώτη και Χρήστου Καραγιάννη. Το έργο μελετήθηκε και σχεδιάστηκε από το αρχιτεκτονικό γραφείο "Φαίδων - Εθέλ - Λίνος - Φοίβος Κυδωνιάτης" και την επίβλεψή του ανέλαβε προσωπικά ο ευεργέτης του Συνδέσμου και φίλος του Χωριού, Φαίδων Κυδωνιάτης. Για την κατασκευή του εργάστηκαν οι αδελφοί Μαντζιούτα και η καλλιτεχνική σιδηροκατασκευή έγινε στην Αθήνα από τον σιδηρουργό Σπύρο Παπαγεωργόπουλο.

Η ΦΩΝΗ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ 12 ΜΑΡΤΙΟΥ 2023

Στην Αθήνα σήμερα την 12η Μαρτίου 2023, ημέρα Κυριακή και ώρα 10.30 π.μ., συνήλθαν σε τακτική Γενική Συνέλευση τα μέλη του Σωματείου με την επωνυμία "Σύνδεσμος Μεγαλοχωριτών "Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ"" στα γραφεία, που βρίσκονται επί της οδού Μαυροκορδάτου αρ. 6 στην Αθήνα, κατόπιν της με αριθμ. πρωτ. 401/17-1-2023 επιτολής-πρόσκλησης που εστάλη ταχυδρομικώς σε όλα τα μέλη του Συνδέσμου, όπως ορίζεται από το Καταστατικό, προκειμένου να συζητήσουν και να πάρουν αποφάσεις επί των παρακάτω θεμάτων της Ημερήσιας Διάταξης:

1. Πεπραγμένα Διοικητικού Συμβουλίου από τον Πρόεδρο κ. Ανδρέα Παΐδα
2. Απολογισμός Ταμείου από τον Ταμία κ. Ευάγγελο Γ. Πριτσιόλα
3. Έκθεση Εξελεγκτικής Επιτροπής
4. Αρχαιρεσίες

Στη Γενική Συνέλευση παρέστησαν και εκπροσωπήθηκαν μέλη που αντιστοιχούν στο 37,87% των ταμειακώς εντάξει μελών. Επομένως η Γ.Σ. βρέθηκε σε απαρτία, σύμφωνα με το Καταστατικό του Σωματείου, και έγκυρα συνεδρίασε προς συζήτηση και λήψη αποφάσεων επί των θεμάτων της Ημερήσιας Διάταξης.

Ο Πρόεδρος του Δ. Σ. πήρε τον λόγο, καλημέρισε και καλωσόρισε τα μέλη. Στη συνέχεια ανακοίνωσε, όπως κάθε χρόνο, τον θλιβερό κατάλογο των θανόντων Μεγαλοχωριτών, κατά το προηγούμενο έτος:

Κοντομέρκου Ελένη, Διαμαντόπουλος Διονύσης, Περίδα Ζωή, Αναγνωστοπούλου Βασιλική, Μουτογιάννη Μαρία, Μάναλης Χρήστος, Πριτσιόλα Ουρανία, Αναγνωστοπούλου Παναγιώτα, Τριχιάς Δημήτρης, Τριχιάς Παναγιώτης, Πατήρ Πασπαλάρης Χρήστος, Σιπαράς Χρήστος, Φλώρος Κω/νος, Φλώρου Μαργαρίτα, Θεοδόσης Περίδας, Μπαζιώνη Ελένη, Καραγιάννης Χρήστος.

Μετά την ανάγνωση των ονομάτων κρατήθηκε ενός λεπτού σιγή στη μνήμη τους.

ΘΕΜΑ ΠΡΩΤΟ

Πεπραγμένα Διοικητικού Συμβουλίου από τον Πρόεδρο κ. Ανδρέα Παΐδα για το έτος 2022.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ:

Τον Αύγουστο του 2022, πραγματοποιήθηκαν στο χωριό οι παρακάτω εκδηλώσεις της Πολιτιστικής Εβδομάδας που γίνεται κάθε χρόνο:

α. Μαζί με την Περιφέρεια πραγματοποιήθηκε στην Πνευματική Στέγη εκδήλωση με θέμα: ΣΧΟΛΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ, στην οποία συμμετείχαν τα παιδιά του χωριού μας.

β. Τουρνουά Ταβλιού με νικητή τον κ. Φίλλιπο Καλλιάνη.

γ. Μετά από δύο χρόνια λόγω της πανδημίας από τον Covid-19 πραγματοποιήσαμε με επιτυχία Βραδιά Τσίπουρου.

δ. Μνημόσυνο Εθνομαρτύρων και αποβιωσάντων Μεγαλοχωριτών στον Άγιο Γεράσιμο. Όλα τα έξοδα πληρώθηκαν από τον κ. Δημήτριο Χάσκο.

ε. Στην αίθουσα πολλαπλών εκδηλώσεων έγινε κατασκευή χαρταετού από παιδιά του Χωριού και στο τέλος μετά από κλήρωση τον πήρε ο μικρός Σταύρος Καρίπης.

στ. Συμμετείχαμε στην εκδήλωση μνήμης για τη Μάχη της Καλιακούδας.

ζ. Για πρώτη χρονιά, με τη σύμπραξη του Δήμου Καρπενησίου, της Περιφέρειας και του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών "Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ", καθώς και την πολύτιμη βοήθεια των χορηγών και των εθελοντών πραγματοποιήθηκαν στο Μεγάλο Χωριό στις 8 Οκτωβρίου 2022 τέσσερις αγώνες δρόμου βουνού 26χλμ, 13χλμ, 6χλμ και 1χλμ με την ονομασία Καρpenissi Trail 2022. Η εκδήλωση στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία και έληξε την Κυριακή 9 Οκτωβρίου με έναν περίπατο στα μονοπάτια της περιοχής με ελεύθερη συμμετοχή, με την απονομή των μεταλλίων στους νικητές, μεταξύ των οποίων και οι Δημήτρης Ελευθερίου και Φωτεινή Κολόκα από το Μεγάλο Χωριό, και χαιρετισμό του Αντιπεριφερειάρχη κ. Τασιού και του Δημάρχου κ. Σουλιώτη.

ΚΟΠΗ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΑΣ:

Το κόψιμο της Βασιλόπιτας για το έτος 2023 πραγματοποιήθηκε στην Εστία - Γραφεία του Συνδέσμου την Κυριακή 19 Φεβρουαρίου 2023 με μεγάλη συμμετοχή μελών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Όπως κάθε χρόνο έτσι και πέρυσι ο Σύνδεσμος εξέδωσε το περιοδικό "Η Φωνή του Μεγάλου Χωριού", καθώς επίσης με μεγάλη επιτυχία και το ημερολόγιο για το 2023, αφιερωμένο στα ήθη και έθιμα του χωριού μας στα παλαιότερα χρόνια.

Ο Πρόεδρος του ΔΣ, ολοκληρώνοντας την ενημερωτική του ομιλία για τα πεπραγμένα της περσινής χρονιάς, ενημέρωσε τα μέλη για τις συναντήσεις που είχε, τον Αύγουστο, αντιπροσωπεία του ΔΣ αποτελούμενη από τον ίδιο και τους Ευάγγελο Γ. Πριτσιόλα και Κων/νο Ντάλλα με τους Αντιπεριφερειάρχη Αριστείδη Τασιό και Δήμαρχο Νικόλαο Σουλιώτη στα γραφεία τους αντίστοιχα. Οι συναντήσεις αφορούσαν τη συνδιοργάνωση του αγώνα δρόμου βουνού Καρpenissi Trail 2023, που θα γίνει στις 24 Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους στο Μεγάλο Χωριό, τη λειτουργία του Ιστορικού - Λαογραφικού Μουσείου του χωριού μας, διάφορα ζητήματα - προβλήματα του χωριού μας, καθώς επίσης και άλλα θέματα που απασχολούν γενικά τον Σύνδεσμό μας.

Τέλος ευχαρίστησε τα μέλη του ΔΣ, παραμένοντα και απερχόμενα, Ντίνα Στασινοπούλου, Δημήτρη Ελευθερίου και Κατερίνα Χολή, για την άψογη συνεργασία τους.

ΘΕΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

Απολογισμός Ταμείου από τον Ταμία κ. Ευάγγελο Γ. Πριτσιόλα.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ από 1-1-2022 έως 31-12-2022

ΕΣΟΔΑ	ΠΟΣΟ	ΕΣΟΔΑ	ΠΟΣΟ
Υπόλοιπο 2021 για Χρήση το 2022	13.316,24	Μισθοδοσία	5.617,75
Συνδρομές-Εγγραφές	4.679,00	Τηλεφωνία	698,11
Υπέρ Σκοπών Συνδέσμου	2.700,00	Δ.Ε.Η	1.209,00
Υπέρ Λαογραφικού Μουσείου	3.250,00	Κοινόχρηστα - Συντήρηση	2.297,38
Υπέρ Πνευματικής Στέγης	150,00	Γραφικά - Ηλεκ/νικός Εξοπλισμός	306,85
Υπέρ Φ.Μ.Χ	710,00	Ταχυδρομικά	1.139,40
Από Τόκους Καταθέσεων	0,00	Έκδοση ΦΜΧ - Εντύπων	1.548,42
Από Επιχορηγήσεις	1.769,00	Πωλητήριο Λ. Μουσείου	715,86
Από Εκδηλώσεις	7.875,40	Εκδηλώσεις	3.906,71
Από Πωλητήριο Μουσείου	675,80	Λογιστής και Εφορία	832,51
Από Πώληση Εντύπων	1.345,00	Διάφορα	607,91
ΣΥΝΟΛΟ	36.470,44	ΣΥΝΟΛΟ	18.879,90

Υπόλοιπο Ταμείου στις 31/12/2022 για Χρήση το 2023

ΣΥΝΟΛΟ 17.590,54 ευρώ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2023

ΕΣΟΔΑ	ΠΟΣΟ	ΕΣΟΔΑ	ΠΟΣΟ
Υπόλοιπο για Χρήση το 2023	17.590,54	Μισθοδοσία	5.900,00
Συνδρομές-Εγγραφές	4.500,00	Τηλεφωνία	700,00
Υπέρ Σκοπών Συνδέσμου	500,00	Δ.Ε.Η	1.300,00
Υπέρ Λαογραφικού Μουσείου	2.500,00	Κοινόχρηστα - Συντήρηση	2.000,00
Υπέρ Πνευματικής Στέγης	100,00	Γραφικά - Ηλεκ/νικός Εξοπλισμός	300,00
Υπέρ Φ.Μ.Χ	800,00	Ταχυδρομικά	1.200,00
Από Τόκους Καταθέσεων	0,00	Έκδοση ΦΜΧ - Εντύπων	1.400,00
Από Επιχορηγήσεις	1.800,00	Πωλητήριο Λ. Μουσείου	500,00
Από Εκδηλώσεις	1.000,00	Εκδηλώσεις	2.500,00
Από Πωλητήριο Μουσείου	509,46	Λογιστής και Εφορία	800,00
Από Πώληση Εντύπων	700,00	Διάφορα	250,00
ΣΥΝΟΛΟ	30.000,00	Αποθεματικό	13.150,00
		ΣΥΝΟΛΟ	30.000,00

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ

Τα μέλη και οι φίλοι του Συνδέσμου των Μεγαλοχωριτών "Η Αγία Παρασκευή" μπορούν πλέον να καταβάλλουν συνδρομές ή δωρεές στον καταθετικό λογαριασμό

της ALPHA BANK υπ' αριθμόν 415 00 2002 007121

και IBAN: GR38 0140 4150 4150 0200 2007 121.

Μετά την ανάγνωση του απολογισμού και του προϋπολογισμού ο κ. Πριτσιόλας είπε ότι κατά το προηγούμενο έτος ο Σύνδεσμος ανέλαβε να είναι θεματοφύλακας του αγώνα δρόμου βουνού με την ονομασία Karpenissi Trail, που πραγματοποιήθηκε στην όμορφη Καλιακούδα και είχε αφειτηρία και τερματισμό την πλατεία του χωριού μας.

Συνέχισε λέγοντας ότι, στα προαναφερόμενα περυσινά έσοδα για εκδηλώσεις, το ποσό των 7875,40 ευρώ αφορά συνδρομές από χορηγούς και συμμετέχοντες αθλητές. Τα περισσότερα εξ αυτών κατατέθηκαν μέσω e-banking και άλλα κατά την ημέρα τέλεσης του αγώνα. Από αυτά πληρώθηκαν 2514,69 ευρώ για τιμολόγια και αποδείξεις που εκδόθηκαν στον Σύνδεσμο και το υπόλοιπο ποσό των 5360,71 ευρώ παραμένει στο ταμείο ως αποθεματικό για την πραγματοποίηση του επόμενου αγώνα στις 23-24/09/2023.

Αφού ολοκλήρωσε την ανάλυση με τα οικονομικά στοιχεία του αγώνα δρόμου, συνέχισε λέγοντας ότι ευχαριστεί πολύ τον σύλλογο Μεγαλοχωριτών Αμερικής για την αγορά εκατό (100) ημερολογίων 2023 και κυρίως τον πρόεδρό του κ. Θεοδόση Λιάπη για την αμέριστη βοήθεια που παρέχει με την αλληλογραφία των μελών της Αμερικής.

ΘΕΜΑ ΤΡΙΤΟ

Έκθεση Εξελεγκτικής Επιτροπής

ΕΚΘΕΣΗ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Σήμερα στην Αθήνα 2 Φεβρουαρίου 2023 ημέρα Πέμπτη και ώρα 18:00 οι κάτωθι υπογραφόμενοι:

1. Κωνσταντίνος Μανθόπουλος
2. Έφη Τουλούπα και
3. Ευαγγελία Μπούρα

μέλη της Εξελεγκτικής Επιτροπής του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών "Η Αγία Παρασκευή" συγκεντρωθήκαμε μετά από πρόσκληση του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) στο γραφείο του Συνδέσμου Μαυροκορδάτου 6 Αθήνα και κάναμε τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης από το Δ.Σ..

Στη διάθεσή μας είχαμε όλα τα τηρούμενα διαχειριστικά βιβλία, διπλότυπες αποδείξεις εισπράξεως, χρηματικά εντάλματα και αποδείξεις πληρωμής εξόδων καθώς και όλες τις απαραίτητες διευκρινίσεις από τον ταμία και κάναμε τον έλεγχο διαχείρισης από 1/1/2022 έως 31/12/2022.

Από τον έλεγχο διαπιστώθηκαν τα παρακάτω:

1. Έσοδα

Για την είσπραξη των εσόδων χρησιμοποιήθηκαν διπλότυπες αποδείξεις. Τα έσοδα της ανωτέρω περιόδου μαζί με το υπόλοιπο της προηγούμενης οικονομικής χρήσεως έφθασαν στο ποσό των Τριάντα Έξι Χιλιάδων Τετρακοσίων Εβδομήντα Ευρώ και Σαραντά Τεσσάρων Λεπών (36.470,44 ευρώ).

2. Έξοδα

Από τις αποδείξεις πληρωμών και τα χρηματικά εντάλματα που χρησιμοποιήθηκαν προκύπτει ότι τα έξοδα ήταν Δέκα Οκτώ Χιλιάδες Οκτακόσια Εβδομήντα Εννέα Ευρώ και Ενεήντα Λεπτά (18.879,90 ευρώ).

3. Ανάλυση

Το υπόλοιπο για τη νέα οικονομική χρήση του 2023 είναι Δέκα Επτά Χιλιάδες Πεντακόσια Ενενήντα Ευρώ και Πενήντα Τέσσερα Λεπτά (17.590,54 ευρώ) και είναι κατατεθειμένα στον λογαριασμό με αριθμό (415 00 2002 007121) της τράπεζας ALPHA BANK.

Η εξελεγκτική επιτροπή αισθάνεται την ανάγκη να συγχαρεί το Δ.Σ. του Συνδέσμου για την όλη δράση του και τις προσπάθειές του για τη συνεχή βελτίωση της προσφοράς του στο χωριό και σε όλους εμάς. Αξίζει να τονίσουμε τη σχολαστική και λεπτομερή ενημέρωση των διαχειριστικών βιβλίων.

Επίσης ευχόμαστε όλοι οι Μεγαλοχωριίτες να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά και πιο ενεργά στο Δ.Σ., ώστε, επαξίως το Μεγάλο Χωριό να είναι μεγάλο και στο όνομα και σε όλες τις δραστηριότητες.

Η Εξελεγκτική Επιτροπή

1. Κων/νος Μανθόπουλος 2. Έφην Τουλούπα 3. Ευαγγελία Μπούρα

Η Γενική Συνέλευση ομόφωνα και παμπληφεί ενέκρινε δια ανατάσεως της χειρός τον οικονομικό απολογισμό και τα διοικητικά πεπραγμένα και απάλλαξε το Δ.Σ. και την Εξελεγκτική Επιτροπή από κάθε ευθύνη για τα οικονομικά και διοικητικά πεπραγμένα του έτους 2022.

ΘΕΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ

Αρχαιρεσίες

Για την στην Εφορευτική Επιτροπή το Δ.Σ. πρότεινε για πρόεδρο την κ. Ελένη Ζαχοπούλου και μέλη τις κες Αφροδίτη Παπαγεωργίου και Κων/να Παϊδα. Αφού πρώτα τα ανωτέρω μέλη έκαναν δεκτή την πρόταση, η Γ.Σ συμφώνησε ομόφωνα.

Στη συνέχεια, λόγω μη υπάρξης άλλων θεμάτων προς συζήτηση, ο Πρόεδρος ευχαρίστησε όλα τα παρευρισκόμενα μέλη, τους ευχήθηκε προσωπικά και εκ μέρους όλου του Δ.Σ. υγεία και ευτυχία και λύθηκε η Γενική Συνέλευση.

Αθήνα 12-03-2023

Υπενθύμιση

Ως γνωστόν, η ετήσια συνδρομή όλων των μελών μας (εντός και εκτός Ελλάδος) αποτελεί το κυριότερο έσοδο του Συλλόγου μας.

Η έγκαιρη καταβολή - αποστολή της συνδρομής απ' όλους μας συμβάλλει σημαντικά στις πάσης φύσεως οικονομικές υποχρεώσεις του Συλλόγου.

Για τους παραπάνω λόγους, παρακαλούμε όλους όσους έχουν εκκρεμότητες συνδρομών, να μην αμελήσουν να τις τακτοποιήσουν σύντομα, ώστε να βοηθήσουν ταμειακά τον Σύλλογο.

Ευχαριστούμε.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Εκδήλωση Περιφέρειας

Κατασκευή χαρταετού

Μνημόσυνο Εθνομαρτύρων

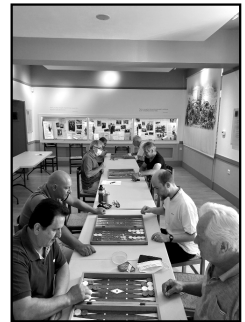
Καλήμερα

**Περιφορά εικόνας
Αγ. Παρασκευής**

**Περιφορά εικόνας
Αγ. Γερασίμου**

Τουρνουά τάβλι

Εκδήλωση βραδιάς τσίπουρου και απονομή βραβείου τάβλι

ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΣΤΟ ΚΕΦΑΛΟΒΡΥΣΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑ

Του Γ. Δάλκου

Φέτος κλείνουν 200 χρόνια από τα γεγονότα που σφράγισαν τη νεότερη Ιστορία της Ευρυτανίας, τις μάχες του Κεφαλόβρυσου και της Καλιακούδας, όπου γράφτηκαν σελίδες ηρωισμού, ελπίδας αλλά και απογοήτευσης. Οι μάχες αυτές δεν αποτέλεσαν μόνο ορόσημο για την τοπική Ιστορία αλλά άνοιξαν ένα νέο κεφάλαιο της Ιστορίας του Αγώνα, που σχετίζεται με την επίμονη αντίσταση στο Μεσολόγγι και την ηρωική έξοδό του. Ωστόσο, η εξιστόρηση γεγονότων της Ελληνικής Επανάστασης, πολεμικών ή πολιτικών, όταν περιορίζεται στην περιγραφή συγκεκριμένων συμβάντων, είναι ενδεχόμενο να μην αποκαλύπτει πάντα την πραγματικότητα σε όλες τις διαστάσεις. Αυτό σημαίνει ότι, ενώ μπορεί να περιγράφονται τα γεγονότα με ικανοποιητική λεπτομέρεια, ελλοχεύει ο κίνδυνος να συσκοτίζεται η αλήθεια, τουλάχιστον εν μέρει. Η γενική αυτή παρατήρηση ισχύει και στην περίπτωση της εξιστόρησης των γεγονότων που έχουν σχέση με την πράγματι σπουδαία νίκη των Ελλήνων στη μάχη του Κεφαλόβρυσου αλλά και με την ήττα τους στη μάχη της Καλιακούδας.

Οι γενικότερες πολεμικές εξελίξεις

Ένα σημαντικό στοιχείο, που θα βοηθούσε στην αναίρεση αυτής της αδυναμίας, είναι η εξέταση του πλαισίου, εντός του οποίου οργανώθηκε ο αγώνας για την ανεξαρτησία στην περιοχή της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, από τους τοπικούς οπλαρχηγούς αλλά και από τους πολιτικούς που αναμίχθηκαν σε αυτόν. Μετά την ήττα του Αλή πασά των Ιωαννίνων (Ιανουάριος 1822) στην εμφύλια διαμάχη του με την Πύλη, οι τουρκικές δυνάμεις έμειναν ελεύθερες να καταπνίξουν την Επανάσταση στη Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο. Όταν η επιχείρηση εισβολής του Δράμαλη μέσω της ανατολικής Στερεάς κατέληξε σε αποτυχία, επιχειρήθηκε η εισβολή από το μέρος της Δυτικής Στερεάς και οι Τούρκοι κινητοποίησαν υπολογίσιμες στρατιωτικές δυνάμεις, στρατολογώντας κυρίως Αλβανούς. Το τουρκικό σχέδιο προέβλεπε την κάθοδο του Μουσταί πασά της Σκόδρας μέσω των Αγράφων και του Ομέρ Βρυώνη μέσω του Καρβασαρά με στόχο την κατάληψη του Μεσολογγίου, τη διαπεραίωση στο λιμάνι της Πάτρας και την εισβολή στη Δυτική Πελοπόννησο. Το Μεσολόγγι υπεράσπιζαν οι πιο σημαντικοί οπλαρχηγοί της Δυτικής Στερεάς, ο Μάρκος Μπότσαρης, οι Τζαβελλαίοι, ο Μακρής και ο Τσόγκας, που βρίσκονταν σε απόγνωση λόγω της έλλειψης τροφής, ενώ σε ολόκληρη την περιοχή άλλοι οπλαρχηγοί φιλονικούσαν για τα αρματολίκια των Αγράφων και άλλων τόπων, κάνοντας συμφωνίες με Έλληνες και Τούρκους¹.

1. Σ. Τρικούπης, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, τ. Γ', σ. 44-45.

Η παρέμβαση των πολιτικών

Τον πιο σημαντικό πολιτικό ρόλο στην οργάνωση του αγώνα στην περιοχή έπαιξε ο αυτοαποκαλούμενος "πρίγκιψ" Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, που εξ αρχής αποκάλυψε τη φιλοδοξία του να εξουσιάζει τη Στερεά, δημιουργώντας τον "Οργανισμό Δυτικής Χέρσου Ελλάδος" (9 Νοεμβρίου 1821). Σε μια περιοχή, όμως, που δραστηριοποιούνταν ονομαστοί οπλαρχηγοί (Καραϊσκάκης, Μπακόλας, Βαρνακιώτης κ.ά), θεωρούσε ότι δύσκολα θα μπορούσε να επιβληθεί, χωρίς να αποδείξει την αξία του και στο πεδίο της μάχης. Έτσι, αρχικά προσπάθησε να δρέψει πολεμικές δάφνες, οργανώνοντας την επιχείρηση στο Πέτα (9 Ιουνίου 1822) εναντίον των Τούρκων του Ομέρ Βρυώνη, η οποία κατέληξε σε πραγματική καταστροφή. Στη συνέχεια, επιχείρησε να αποδυναμώσει τους οπλαρχηγούς, στρέφοντας τον έναν εναντίον του άλλου με "διπλωματικό" τρόπο ή κατασκευάζοντας σενάρια προδοσίας για όσους θεωρούσε επικίνδυνους ή ανεπιθύμητους. Φαίνεται ότι δίκαια ο Μακρυγιάννης τον κατηγορούσε ότι "έφερε εις την πατρίδα την διαίρεσιν, την φατρίαν, την παραλυσίαν και τον αφανισμόν"².

Οι "προδοσίες"

Η πρακτική που ακολουθούσαν οι οπλαρχηγοί της εποχής να έρχονται συχνά σε "συμφωνίες" με τους Τούρκους στρατιωτικούς διοικητές, γνωστές ως "καπάκια", ήταν χαρακτηριστικό της περιοχής της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας. Η "οικειότητα" των οπλαρχηγών της περιοχής με τους Τούρκους οφειλόταν και στο γεγονός ότι πολλοί από αυτούς είχαν υπηρετήσει στο παρελθόν σε τουρκικά στρατιωτικά σώματα, ιδιαίτερα κατά την εποχή του εμφυλίου πολέμου της Τουρκικής Διοίκησης με τον Αλή πασά των Ιωαννίνων. Η τακτική των Ελλήνων οπλαρχηγών εξυπηρετούσε συνήθως τους Έλληνες, όταν βρίσκονταν σε αδυναμία να αντιμετωπίσουν τα πολυαριθμότερα τουρκικά στρατεύματα, γι' αυτό και συχνά τη συνιστούσε η Ελληνική Διοίκηση, ιδιαίτερα ο Α. Μαυροκορδάτος. Ωστόσο, αυτός ήταν που επίσης, για να πετύχει την εξόντωση των ανεπιθύμητων οπλαρχηγών, τους κατηγορούσε ως προδότες, αν είχαν επιχειρήσει "καπάκια" με τους Τούρκους. Είναι γνωστή η δίωξη του Καραϊσκάκη και η δίκη του, με την κατηγορία της προδοσίας, ενώ πολλές φορές την τακτική της "συνεργασίας" με τους Τούρκους είχαν ακολουθήσει πολλοί αγωνιστές της περιοχής, όπως για παράδειγμα Ο Γάτσος, ο Βαλινός, ο Ίσκος, ο Σιαφάκας, ο Σιαδήμας και πολλοί άλλοι, χωρίς να τους κατηγορήσει κανείς γι' αυτό³.

Τα λάφυρα

Σημαντικό ρόλο έπαιξε και η πρακτική που ακολουθούσαν οι οπλαρχηγοί για τη συντήρηση των εκστρατευτικών σωμάτων που διοικούσαν, τόσο στην προεπαναστατική περίοδο, όσο και στη διάρκεια της Επανάστασης. Η επωνυμία "Κλέφτες" δεν επικράτησε τυχαία στην προεπαναστατική περίοδο, όταν οι αγωνιστές προμηθεύονταν τα αναγκαία για τη συντήρησή τους με ληστρικές επιδρομές εναντίον των Τούρκων αλλά και των πλούσιων προυχόντων, γι' αυτό και καταδιώκονταν και από τους δύο. Στη διάρκεια της

2. Γ. Μακρυγιάννης, Απομνημονεύματα, σ. 486.

3. Τ. Σταματοπούλος, Ο εσωτερικός αγώνας, τ. Β', σ. 287.

Επανάστασης, εκτός από τις επιδρομές αυτές, οι Έλληνες αγωνιστές είχαν το μερίδιό τους από τα λάφυρα μετά από έναν νικηφόρο αγώνα. Προϋπόθεση, όμως, για τη νίκη ήταν η επιλογή του τόπου και του χρόνου, η γνώση των αδυναμιών του εχθρού, η τακτική της επίθεσης, με λίγα λόγια η στρατηγική, για την οποία υπεύθυνος ήταν ο αρχηγός, που δικαιωματικά έπαιρνε "τη μερίδα του λέοντος". Έτσι εξηγείται πώς ο Ανδρούτσος, ο Καραϊσκάκης, ο Κολοκοιτώνης και άλλοι στρατηγοί είχαν τη δυνατότητα να συντηρούν σημαντικό αριθμό αγωνιστών, που τους εμπιστεύονταν και τους ακολουθούσαν για λόγους καθαρά βιοποριστικούς. Όμως, υπήρχαν και πολλοί οπλαρχηγοί, συνήθως "μπουλουκτζήδες" που διοικούσαν μικρές ομάδες αγωνιστών και δεν δίσταζαν να τις συντηρούν με κάθε τρόπο, ακόμη και εις βάρος του χειμαζόμενου λαού, ληστεύοντας και ερημώνοντας τον τόπο⁴.

Οι ανταγωνισμοί

Η επιβολή του μέτρου του εσωτερικού δανεισμού αλλά και η εκταμίευση των δανείων της ανεξαρτησίας υποτίθεται ότι θα αντιμετώπιζαν αποτελεσματικά το πρόβλημα της συντήρησης των ελληνικών εκστρατευτικών σωμάτων, κάτι που ασφαλώς δεν έγινε. Αντίθετα, τα χρήματα των δανείων δαπανήθηκαν πολλές φορές για να ικανοποιήσουν τους φατριαστικούς σκοπούς των πολιτικών, με συνέπεια να δημιουργηθεί μια αφόρητη κατάσταση ανταγωνισμών μεταξύ των οπλαρχηγών. Από τον κανόνα αυτόν δεν εξαιρέθηκαν οι οπλαρχηγοί της Δυτικής Στερεάς, που διεκδικούσαν, ο καθένας για τον εαυτό του, μεγαλύτερη συμμετοχή στη διανομή μισθών αλλά και περισσότερη εξουσία και επιρροή. Πολλές είναι οι περιπτώσεις στις οποίες ο σχεδιασμός επιθέσεων κατά του εχθρού απαιτούσε τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών εκστρατευτικών σωμάτων. Ωστόσο, οι ανταγωνισμοί μεταξύ των οπλαρχηγών συχνά υπονόμειναν αυτή τη συνεργασία, τα σχέδια των επιχειρήσεων δεν εφαρμόζονταν και έτσι πολλές φορές αποτύγχαναν, προκαλώντας καταστροφές και άσκοπες ανθρώπινες θυσίες.

Η μάχη στο Κεφαλόβρυσο

Οι σύγχρονοί μας ιστορικοί και ιστοριοδίφες που ασχολήθηκαν με τα γεγονότα στο Κεφαλόβρυσο και στην Καλιακούδα, φαίνεται ότι αντλούν τις πληροφορίες τους κυρίως από σύγχρονες αλλά και μεταγενέστερες της Επανάστασης πηγές⁵. Από τις σύγχρονες (Μακρυγιάννης, Φιλαδέλφειος, Σπηλιάδης, Κουτσονίκας, Σ. Τρικούπης, Κασομούλης, Rouqueville κ.ά.), αμεσότερη σχέση με τα γεγονότα φαίνεται ότι είχε ο Α. Κουτσονίκας⁶,

-
4. Βλ. Ν. Κασομούλη, Ενθυμήματα στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων, 1821-1833, σ. 328-345, όπου περιγράφονται οι διαμάχες μεταξύ των Ελλήνων οπλαρχηγών στην Αιτωλοακαρνανία και οι λεηλασίες των ελληνικών χωριών.
 5. Από τις μεταγενέστερες βλ. Κ. Παπαρρηγόπουλος, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Γ. Κορδάτος, Μεγάλη Ιστορία της Ελλάδας, Ι. Γιαννόπουλος, Η Επανάσταση το 1823, Δ. Φωτιάδης, Η Επανάσταση του 1821, Τ. Σταματόπουλος, Ο εσωτερικός αγώνας, Χ. Στασινόπουλος, Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασης, Δ. Κόκκινος, Η Ελληνική Επανάσταση κ.λπ.
 6. Ο Λάμπρος Κουτσονίκας ήταν στενός συγγενής και συμπολεμιστής του Αθανάσιου Κουτσονίκα που πήρε μέρος στη μάχη του Κεφαλόβρυσου.

ενώ έμμεση σχέση φαίνεται ότι είχαν τουλάχιστον οι Σ. Τρικούπης⁷ και F. Rouqueville⁸. Οι πληροφορίες που αντλούνται από τις αφηγήσεις των Ιστορικών αφορούν κατά κύριο λόγο στη μάχη του Κεφαλόβρυσου, ενώ για τη μάχη της Καλιακούδας οι πληροφορίες δεν είναι μόνο λιγότερες, αλλά επίσης και ασαφέστερες.

Στα μέσα περίπου του 1823, οι κινήσεις των τουρκικών στρατευμάτων, που στόχευαν στην κατάληψη του Μεσολογγίου, θορύβησαν την κυβέρνηση που αποφάσισε να πάρει την απόφαση να εμποδίσει με κάθε τρόπο την προέλαση του τουρκικού στρατού. Ο Γενικός Έπαρχος Κωνσταντίνος Μεταξάς⁹ συνεκάλεσε συμβούλιο στα Κερασοβίτικα Καλύβια, κοντά στο Μεσολόγγι¹⁰, στο οποίο αποφασίστηκε να συγκεντρωθούν οι Έλληνες αγωνιστές στο Καρπενήσι υπό τον Μάρκο Μπότσαρη, τον Καραϊσκάκη, τον Γιολδάση, τον Σιαδήμα, τον Κίτσο και άλλους οπλαρχηγούς, με αποστολή την απόκρουση των στρατιωτικών δυνάμεων του Μουσταιά. Ο Τσόγκας, ο Μακρής και άλλοι οπλαρχηγοί θα επιχειρούσαν να εμποδίσουν τις δυνάμεις του Ομέρ Βρυώνη που κατευθυνόταν στο Μεσολόγγι από τον Καρβασαρά¹¹. Είναι αμφίβολο αν ο Καραϊσκάκης προσκλήθηκε να συμμετάσχει στο συμβούλιο, με δεδομένη την εχθρότητα του Μαυροκορδάτου γ' αυτόν. Εξ άλλου, μετά την προσχώρηση του Βαρνακιώτη στους Τούρκους, η Κυβέρνηση είχε διορίσει τον Μάρκο Μπότσαρη γενικό αρχηγό στην Δυτική Στερεά Ελλάδα, και όχι τον Καραϊσκάκη, μια απόφαση που δίκαια θα προκάλεσε δυσφορία στον πιο σπουδαίο οπλαρχηγό της περιοχής, ο οποίος ωστόσο ήταν δύσκολο να μετακινηθεί από τον Προυσό, λόγω της αρώστειας του¹². Είναι αλήθεια ότι ο ορισμός του Μάρκου ως Γενικού Αρχηγού θορύβησε τους Τούρκους, που τον γνώριζαν από τους αγώνες των Σουλιωτών αλλά και από τις συγκρούσεις στο Μεσολόγγι, όταν αυτό πολιορκούνταν από τον Χουρσίτ. Τον θεωρούσαν άπτητο και μάλιστα, ένας έμπειρος Τούρκος πολεμιστής, ο Χασάν Αράνης, είχε πει στον Χουρσίτ ότι αν ο Μάρκος Μπότσαρης ήταν Μουσουλμάνος, οι Τούρκοι θα πίστευαν ότι ο προφήτης Ασρέτ Αλής ήρθε πάλι στον κόσμο¹³.

Πριν από τις επιχειρήσεις στο Καρπενήσι, ο Μάρκος Μπότσαρης είχε την ευκαιρία να βρει άσυλο για την οικογένειά του. Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο F. Rouqueville, η Εκκλησία της Ελβετίας είχε δεχθεί να περιθάψει τους Έλληνες που συμμετείχαν στην αποτυχημένη επανάσταση των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών και είχαν διασωθεί. Αυτοί έφτασαν στην Ελβετία ρακένδυτοι και βρήκαν καταφύγιο στην ευρωπαϊκή φιλανθρωπία,

-
7. Ο Σπυρίδων Τρικούπης ήταν Μεσολογγίτης αγωνιστής αλλά κυρίως πολιτικός, γαμπρός του Μαυροκορδάτου.
 8. Ο F. Rouqueville ήταν αδελφός του H. Rouqueville, Γάλλου προξένου της Πάτρας, και για τη συγγραφή της Ιστορίας του στηρίχτηκε σε έγγραφα που του γνωστοποίησε ο αδελφός του.
 9. Ο Κ. Μεταξάς είχε διοριστεί Γενικός Έπαρχος Δυτικής Ελλάδος τον Ιούνιο του 1823 και είχε γίνει δεκτός με ικανοποίηση από τους οπλαρχηγούς στο Μεσολόγγι, ως λύση για να πάψουν οι μεταξύ τους ανταγωνισμοί (βλ. Ε. Μεταξά, Ιστορία της οικογενείας Μεταξά, σ. 177).
 10. Ε. Μεταξάς, ο.π., σ. 177-179.
 11. Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 44. Γ. Κορδάτος, ο.π., σ. 389.
 12. Οι σχετικές πληροφορίες για τη σύσταση του συμβουλίου προέρχονται από τον Σ. Τρικούπη (ο.π. σ. 44).
 13. C. Mendelsshon, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, σ. 490, Κ. Παπαρρηγόπουλος, ο.π. σ. 107.

ενώ διηγούνταν τις θυσίες και τον ηρωισμό των Ελλήνων οπλαρχηγών, μεταξύ των οποίων και του Μάρκου Μπότσαρη. Οι Ελβετοί συγκινήθηκαν και προσέφεραν άσυλο στην οικογένεια του Σουλιώτη αγωνιστή, δέχτηκαν μάλιστα τα παιδιά του σε κάποιο από τα τοπικά σχολεία¹⁴. Η πληροφορία αυτή δεν φαίνεται να είναι ακριβής. Από την αλληλογραφία μεταξύ της Κυβέρνησης και του Μητροπολίτη της Άρτας Ιγνατίου, φαίνεται ότι η γυναίκα και τα τέσσερα παιδιά του Μάρκου, αφού αιχμαλωτίστηκαν μετά την πώση των Ιωαννίνων, ελευθερώθηκαν με ανταλλαγή ομήρων και τελικά, με ενέργειες του Μάρκου έφτασαν στην Αγκόνα της Ιταλίας, όπου ο Ιγνατίος φρόντισε για την επιβίωσή τους μέχρι το 1824, που επέστρεψαν στην Ελλάδα¹⁵. Πάντως, είναι γεγονός ότι ο Μάρκος, πριν από τις πολεμικές επιχειρήσεις στη Δυτική Στερεά, είχε απαλλαχτεί από τη φροντίδα για την οικογένειά του και έμεινε απερίσπαστος στο πολεμικό έργο του.

Ενώ ο Μάρκος είχε διοριστεί από την Κυβέρνηση ως Γενικός αρχηγός της Δυτικής Στερεάς, λίγο πριν από την αναχώρησή του για το Καρπενήσι η κυβέρνηση έστειλε διπλώματα στρατηγών στους οπλαρχηγούς που βρίσκονταν υπό τις διαταγές του¹⁶. Ο Μάρκος, θεωρώντας αυτή την πράξη ως "ύβρι και υποβιβασμό" εναντίον του, αφού τον εξίσωσε με τους άλλους, έδωσε μόνο στον Τζαβέλα και στους δικούς του τα διπλώματα και έσκισε το δικό του μπροστά σε όλους λέγοντας: "Όποιος είναι άξιος, μεθαύριον λαμβάνει το δίπλωμα απέναντι του εχθρού"¹⁷. Δεν φαίνεται να ευσταθεί η άποψη του Ν. Σπηλιάδη και του Μ. Οικονόμου, ότι τα διπλώματα που πήραν οι άλλοι οπλαρχηγοί ήταν διπλώματα χιλιάρχου, κάτι που προκάλεσε τη δυσφορία τους, και την αγανάκτηση του Μάρκου γι' αυτήν, με αποτέλεσμα να σκίσει το δικό του δίπλωμα¹⁸. Ενδιαφέρουσα είναι ίσως μια λεπτομέρεια που αναφέρεται μόνο από τον Rouqueville, σχετικά με τη συμμετοχή των 250 Σουλιωτών του Μάρκου στην επιχείρηση. Όταν ο Μάρκος ζήτησε από τους Σουλιώτες να επιβεβαιώσουν την πίστη τους στην επιτυχία του εγχειρήματος, υπήρξαν 10 από αυτούς που έδειξαν δισταγμό. Παρά το γεγονός ότι στη συνέχεια άλλαξαν γνώμη, ο Μάρκος τους απέπεμψε ευγενικά¹⁹. Κατά τον Μ. Οικονόμου, ο Μάρκος αναχώρησε για το Καρπενήσι, έχοντας υπό τις διαταγές του 2.500 αγωνιστές, μια πληροφορία που ελέγχεται ως ανακριβής²⁰.

Την εποχή της προέλασης του τουρκικού στρατού στα Άγραφα και λίγο πριν από την

14. F. Rouqueville, ο.π., σ. 237.

15. Ε. Νικολαΐδου, Ο Δημήτριος Μάρκου Μπότσαρης και η ανέκδοτη αλληλογραφία του με τον Κυβερνήτη Καποδίστρια, σ. 4-9.

16. Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Δ. Φωτιάδης (σ. 346), διπλώματα στρατηγού πήραν οι Γ. Τσόγκας, Δ. Μακρής, Γ. Πεολής, Γ. Καραϊσκάκης, Ι. Ράγκος. Σ. Σιαδήμας, Θ. Γρίβας, Ζ. Τζαβέλλας, Α. Βλαχόπουλος, Α. Γριβογιώργος.

17. Ν. Σπηλιάδης, ο.π., σ. 543, Α. Κουτσονίκας, ο.π., σ. 218, C. Mendelsshon, ο.π., σ. 491, F. Rouqueville, ο.π. σ. 240, Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 46, Γ. Κορδάτος, ο.π., σ. 389, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 303, Γ. Γερβίνος, Ιστορία της Επανάστασης και Αναγεννήσεως της Ελλάδος, τ. Α', σ. 516.

18. Ν. Σπηλιάδης, ο.π., σ. 543, Μ. Οικονόμου, Ιστορικά της ελληνικής παλιγγενεσίας, σ. 412.

19. F. Rouqueville, ο.π., σ. 240.

20. Μ. Οικονόμου, ο.π., σ. 413. Επίσης ο Οικονόμου, στη συνέχεια, παρουσιάζει τον Καραϊσκάκη να ηγείται της επίθεσης (ο.π., σ. 414), πληροφορία απολύτως ανακριβής.

εμφάνισή τους στο Καρπενήσι, ο Καραϊσκάκης, που ήταν άρρωστος και είχε αποσυρθεί στο μοναστήρι του Προυσού για θεραπεία, έστειλε μήνυμα στον Μάρκο Μπότσαρη να αποφύγει τη σύγκρουση στο Καρπενήσι. Υποστήριζε ότι διέτρεχε μεγάλο κίνδυνο, γιατί οι άλλοι οπλαρχηγοί επρόκειτο να προσκυνήσουν και να τον εγκαταλείψουν²¹. Κατά τον Δ. Φωτιάδη, στις 30 Ιουλίου ο Μάρκος Μπότσαρης φαίνεται ότι συνάντησε τον Καραϊσκάκη στο Σοβολάκο, όπου αυτός του παρέδωσε το σώμα των δικών του αγωνιστών και ύστερα αναχώρησε για τον Προυσό²². Ο Δ. Αινιάν μας πληροφορεί ότι ο Καραϊσκάκης συναντήθηκε με τον Μάρκο στον Προυσό, όπου του παρέδωσε τους δικούς του 300 αγωνιστές και αναχώρησε για την Ιθάκη, για την αντιμετώπιση της αρώστειας του²³.

Σύμφωνα με κάποια προφορική παράδοση, από το μοναστήρι του Προυσού πέρασε και ο Μάρκος Μπότσαρης, λίγο πριν από τη μάχη του Κεφαλόβρυσου. Αφού προσευχήθηκε στην εκκλησία, έβγαλε το πουγκί του και το έδωσε σε έναν καλόγερο, λέγοντας:

- Παρ' τα να τα μοιράσεις στους φτωχούς για την ψυχή του Μάρκου Μπότσαρη.

Ο καλόγερος, που δεν τον γνώριζε προσωπικά, είχε όμως ακούσει πολλά για τα κατορθώματά του, τον ρώτησε με απορία.

- Γιατί; Πέθανε ο Μάρκο-Μπότσαρης;

- Όχι, αλλά πηγαίνει να πεθάνει... ήταν η απάντηση του Μάρκου²⁴.

Στην εκστρατεία για την κατάληψη του Μεσολογγίου συμμετείχαν κυρίως δύο ανώτεροι Τούρκοι στρατηγοί, ο Μουσταή πασάς, που θα εισέβαλε μέσω των Αγράφων και ο Ομέρ Βρυώνης που θα έφτανε στο Μεσολόγγι μέσω της Ακαρνανίας. Το σύνολο του εχθρικού στρατού υπολογίζεται σε 16.000 έως 20.000, αριθμός μάλλον υπερβολικός²⁵. Τον Ιούλιο του 1823 ο Μουσταής, έχοντας καταλάβει τα Άγραφα χωρίς ουσιαστική αντίσταση²⁶, έστειλε ως εμπροσθοφυλακή στο Καρπενήσι τον Τζελαλεδίνμπεη, με στράτευμα που το αποτελούσαν περίπου 8.000 Μιρδίτες (καθολικοί χριστιανοί) και Γκέγκηδες (μουσουλμάνοι)²⁷. Φαίνεται ότι η εμπροσθοφυλακή αυτή στη διάρκεια της πορείας της δεχόταν επιθέσεις από τους οπλαρχηγούς Τσόγκα, Μακρή και Στουρνάρα, που είχαν

21. Δ. Κουτσονίκας, ο.π., σ. 218.

22. Δ. Φωτιάδης, ο.π. σ. 348.

23. Δ. Αινιάν, Η βιογραφία του στρατηγού Γεωργίου Καραϊσκάκη, σ. 15.

24. Τ. Λάππας, Ελληνικά ιστορικά ανέκδοτα, σ. 133.

25. Ο Α. Φιλαδελφεύς υπολογίζει ότι το στράτευμα του Μουσταή ήταν 10.000, όπως και ο Ι. Κολοκοτρώνης, που φαίνεται ότι είχε πληροφορίες από Έλληνες οι οποίοι ακολουθούσαν τον τουρκικό στρατό. Ο Ν. Σπυλιάνης, ο Μ. Οικονόμου και ο Δ. Φωτιάδης υπολογίζουν τον στρατό του Μουσταή σε 15.000, ο Α. Κουτσονίκας σε 20.000, ο C. Mendelssohn σε 8.000, ο F. Rouqeville σε πάνω από 21.000, ο Σ. Τρικούπης σε 16.000, ο G. Hertzberg και ο Γ. Γεβρίνος σε 13.000.

26. Ν. Σπυλιάνης, Απομνημονεύματα, σ. 543, G. Hertzberg, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, τ. Β', σ. 107.

27. Δ. Κουτσονίκας, Γενική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, τ. Β', σ. 218-219. Κ. Παπαρηγόπουλος, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, σ. 107. Για τον αριθμό των στρατιωτών της εμπροσθοφυλακής υπάρχει ευρύτερη συμφωνία, καθώς οι περισσότεροι Ιστορικοί αναφέρουν τον αριθμό 8.000, ωστόσο είναι πιο πιθανό να μην υπερέβαιναν τους 5.000, όπως αναφέρει ο Κίττος Τζαβέλας (που ήταν παρών στη μάχη) στη σχετική έκθεση των γεγονότων (Ι. Κολοκοτρώνη, Επιστολαί και διάφορα έγγραφα... σ. 105).

στις διαταγές τους περίπου 2.000 αγωνιστές, με αποτέλεσμα να υφίσταται φθορά και να καθυστερεί²⁸. Πάντως, στις 4 Αυγούστου ο Τζελαλεδίνμπεης έφτασε στο Καρπενήσι και στρατοπέδευσε στο Κεφαλόβρυσο, στέλνοντας κάποιο τμήμα στην τοποθεσία Πλατάνια²⁹.

Στα τέλη του Ιουλίου ο Μάρκος Μπότοαρνς έφτασε στην Ποταμιά και έστησε το στρατηγείο του στο Μικρό Χωριό, έχοντας μαζί του περίπου 1.250 αγωνιστές, στην πλειονότητά τους Σουλιώτες. Σε αυτούς προστέθηκαν οι δυνάμεις ντόπιων οπλαρχηγών (κυρίως των Γιολδασαίων), ώστε ο συνολικός αριθμός των Ελλήνων έφτασε ίσως τους 2.500. Φαίνεται ότι οι Έλληνες οπλαρχηγοί θεωρούσαν ενδεχόμενη την κάθοδο των Τούρκων προς το Μεσολόγγι μέσω της Ποταμιάς και του Προυσού, και ίσως για τον λόγο αυτόν ο Μάρκος απέσπασε ένα τμήμα από το Μικρό Χωριό, μάλλον υπό τις διαταγές του Κίτσιου Τζαβέλλα, και το έστειλε απέναντι, στο Μεγάλο Χωριό³⁰. Σύμφωνα με τον Ν. Σπηλιάδη, Ο Κίτσιος Τζαβέλλας είχε τη γνώμη να χτυπήσουν τους Τούρκους στο στενό της Ποταμιάς, πρόταση που δεν την υιοθέτησε ο Μάρκος και επέμεινε στην οργάνωση νυχτερινής επίθεσης στο Κεφαλόβρυσο³¹. Εξ άλλου, φαίνεται ότι ο Μάρκος αρεσκοίταν σε ανάλογα στρατηγικά τεχνάσματα. Έλεγε ότι "Όπως από μια σπίθα φουντώνουν τα ξερά κλαδιά, έτσι και φουντώνει ο θρίαμβος της νίκης, όταν η επίθεση του στρατού βρει τον εχθρό σε παραλυσία και ύπνο βαθύ³². Ωστόσο, οι υποψίες του Καραϊσκάκη για τη στάση που θα τηρούσαν άλλοι οπλαρχηγοί δεν ήταν εκτός πραγματικότητας. Όταν ο Μάρκος έστειλε επιστολές σε οπλαρχηγούς γειτονικών περιοχών ζητώντας να στείλουν από 250 άνδρες ο καθένας, δεν πήρε καμιά απάντηση. Αντίθετα, ορισμένοι από αυτούς έστειλαν έναν εκπρόσωπό τους στο Καρπενήσι, να δηλώσει υποταγή³³.

Την προηγούμενη ημέρα πριν από την επίθεση (7 Αυγούστου), ο Μάρκος έστειλε στο στρατόπεδο των Τούρκων ως κατασκόπους τα δυο του εξαδέλφια, τον Αθανάσιο Τούσια Μπότοαρν και τον Αθανάσιο Κουτσουνίκα, μαζί με τον σημαιοφόρο Ιωάννη Μπαϊρακτάρη, που γνώριζαν τη γλώσσα των Αλβανών. Οι κατάσκοποι περιφέρονταν για μια ολόκληρη ημέρα και συγκέντρωναν πληροφορίες χωρίς να κινδυνεύουν, αφού και στην εμφάνιση και στον οπλισμό δεν διέφεραν καθόλου από τους εχθρούς³⁴. Με βάση αυτές τις πληροφορίες ο Μάρκος έστειλε τον Ζυγούρη Τζαβέλα στο χωριό Άγιος Ανδρέας³⁵, με 450 αγωνιστές, με την εντολή να επιτεθεί κατά των Αλβανών στα Πλατάνια, όταν δινόταν το σύνθημα, ενώ αυτός με 800 υπολόγιζε να επιτεθεί στο Κεφαλόβρυσο. Ωστόσο, το βράδυ της επίθεσης, την 8η προς 9η Αυγούστου, στην πορεία τους για το Καρπενήσι, οι Σουλιώτες συνάντησαν κάποιον χωρικό, ο οποίος σκόπημα ή μη, τους πληροφόρησε ότι στα Πλατάνια είχαν στρατοπεδεύσει 8.000 Τουρκαλβανοί. Δίνοντας βάση στην πληροφορία

28. F. Rouqueville, ο.π., σ. 238.

29. Τα Πλατάνια βρίσκονταν κοντά στον σημερινό ναό του Αγίου Δημητρίου, ανατολικά του Κεφαλόβρυσου (Ι. Γιαννόπουλος, Η Επανάσταση κατά το 1823, σ. 303).

30. Δ. Φωτιάδης, ο.π. σ. 348.

31. Ν. Σπηλιάδης, ο.π., σ. 544.

32. Γ. Γαζής, Βιογραφία των ηρώων Μάρκου Μπότοαρν και Καραϊσκάκη, σ. 16.

33. Α. Κουτσουνίκας, ο.π., σ. 218.

34. Α. Κουτσουνίκας, ο.π., σ. 219, Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 47, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π. σ. 303, Δ. Φωτιάδης, ο.π. σ. 348.

35. Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 303.

αυτή (που αποδείχθηκε ψευδής), ο Μάρκος άλλαξε τα σχέδιά του και έδωσε στον Τζαβέλα 800 άνδρες, περιορίζοντας τους δικούς του σε 450. Λέγεται ότι ο Μάρκος, στέλνοντας τον Ζυγούρη Τζαβέλα στον Άγιο Ανδρέα, του είπε: "Καλή αντίμωση στον Κάτω Κόσμο"³⁶. Την ίδια περίπου ευχή φαίνεται ότι έδωσε και στον Κίτσο Τζαβέλα, ο οποίος με μικρότερη δύναμη ακροβολίστηκε στην περιοχή του Αγίου Αθανασίου, βόρεια του Κεφαλόβρυσου³⁷.

Ως ώρα έναρξης της επίθεσης είχε οριστεί η 5η μετά τη δύση του ηλίου. Αν λάβουμε υπόψη ότι η δύση του ηλίου στις αρχές Αυγούστου συμβαίνει περίπου στις 8.30 αλλά φως υπάρχει αρκετή ώρα μετά, θα πρέπει να υπολογίσουμε ότι η επίθεση έγινε περίπου στις 2.00 - 2.30 το πρωί, όπως εξ άλλου αναφέρεται και στις περισσότερες πηγές³⁸. Ο Rouqueville και πάλι δίνει την μάλλον ανακριβή πληροφορία ότι η επίθεση έγινε τα μεσάνυχτα, όπως και ο Μ. Οικονόμου, ο Δ. Φωτιάδης λίγο μετά τα μεσάνυχτα, ενώ ο Ν. Σπηλιάδης στις 4.00 τα ξημερώματα. Φαίνεται ότι η έναρξη της επίθεσης έγινε με σάλπισμα³⁹, που μέσα στη νύχτα θα ακουγόταν όχι μόνο στον Άγιο Ανδρέα, όπου βρισκόταν ο Ζυγούρης Τζαβέλας, αλλά και στις άλλες περιοχές που βρίσκονταν οι Σουλιώτες του Κίτσου Τζαβέλα και οι ντόπιοι αγωνιστές των Γιολδασέων. Σύμφωνα με το σχέδιο του Μάρκου, το σάλπισμα και οι πυροβολισμοί θα ειδοποιούσαν τα υπόλοιπα τμήματα και οι εχθροί θα εμποδίζονταν από τα Πλατάνια να βοηθήσουν τους Αλβανούς στο Κεφαλόβρυσο. Έτσι, η ολοκληρωτική καταστροφή της εχθρικής δύναμης θα ήταν βέβαιη, αν ακολουθούσαν το σχέδιο και οι άλλοι Έλληνες, "από τα ορεινά"⁴⁰.

Πάντως, η αιφνίδια εισβολή του Μάρκου στο στρατόπεδο του Κεφαλόβρυσου βρήκε τους Αλβανούς απροετοίμαστους, ανίκανους να προβάλουν αντίσταση. Οι Σουλιώτες, με τα σπαθιά στο χέρι περιφέρονταν μέσα στο σκοτάδι και χτυπούσαν τους ανύποπτους Αλβανούς, σκορπώντας τον θάνατο. Για να αποφεύγουν το ενδεχόμενο να αλληλοσκοτωθούν, χρησιμοποιούσαν το σύνθημα "στουρνάρι", που είχε ορίσει ο Μάρκος, μάλλον ως εξής: Μέσα στο σκοτάδι ρωτούσαν (στα αλβανικά) "Κουος ιστε;" (ποιος είναι;) και περίμεναν την απάντηση "Γκούρι" (στουρνάρι). Αν δεν έπαιρναν αυτήν την απάντηση καταλάβαιναν ότι είχαν μπροστά τους έναν Αλβανό⁴¹. Αντίθετα οι Αλβανοί, μη μπορώντας να διακρίνουν μέσα στο σκοτάδι και τη σύγχυση ποιος είναι ο εχθρός και ποιος ο σύντροφος, χτυπούσε ο ένας τον άλλον και αλληλοεξοντώνονταν, ενώ πολλοί εγκατέλειπαν τα όπλα τους και τρέπονταν σε φυγή.

Ο Μάρκος, μετά την αρχική σφαγή, κατά την οποία τραυματίστηκε ελαφρά στη βου-

36. Ι. Κολοκοτρώνης, Επιστολαί και διάφορα έγγραφα αφορώντα την Ελληνικὴν Επανάστασιν, σ. 106, Α. Κουισονίκας, ο.π., σ. 221-222, Δ. Φωτιάδης, ο.π., σ. 349.

37. Αυτό συνάγεται από την έκθεση του Κίτσου Τζαβέλα που περιλαμβάνεται στα έγγραφα που δημοσίευσε ο Ι. Κολοκοτρώνης, ό.π., σ. 106.

38. Α. Κουισονίκας, ο.π. σ. 222, G. Hertzberg, ο.π., σ. 108, Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 47-48, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 303, Γ. Γερβίνος, ο.π., σ. 516, Ι. Κολοκοτρώνης, ο.π., σ. 103.

39. Μ. Οικονόμου, ο.π., σ. 414.

40. C. Mendelsshon, ο.π., σ. 491. Ν. Σπηλιάδης, ο.π., σ. 544.

41. Δ. Φωτιάδης, ο.π., σ. 349.

βωνική χώρα⁴², επιδίωξε να συλλάβει ή να εξοντώσει τον Τούρκο διοικητή, που βρισκόταν σε χώρο οχυρωμένο με μαντρότοιχο, όπου μάλλον εκεί υπήρχε από πριν μια στάση. Τη σκηνή του Τζελαλεδίνμπεη, όμως, υπερασπίζονταν πολλοί Αλβανοί και, περιμένοντας την εισβολή των Ελλήνων, είχαν στραμμένα τα όπλα τους σε όλα τα σημεία, πάνω από τη μάντρα. Έτσι, όταν ο Μάρκος πρόβαλε το κεφάλι του για να δει στο εσωτερικό αυτού του περιβόλου, δέχθηκε ένα βλήμα στο μέτωπο, πάνω από το δεξί του μάτι και, όπως φαίνεται, έπεσε νεκρός. Οι Σουλιώτες που ήταν δίπλα του δεν φανέρωσαν τον θάνατό του αλλά συνέχισαν να πολεμούν. Ο εξάδελφος του Μάρκου Αθανάσιος Τούσιος πήρε στους ώμους του το νεκρό σώμα και το μετέφερε στο Μικρό Χωριό, ενώ οι άλλοι Σουλιώτες υποχώρησαν και αυτοί με τάξη. Η περιγραφή αυτή της μάχης και του θανάτου του Μάρκου Μπότσαρη, με μικρές διαφορές, επαναλαμβάνεται από όλους τους Ιστορικούς. Η πληροφορία ότι ο Μάρκος δεν πέθανε στη μάχη αλλά τραυματισμένος και ημιθανής είπε: "Αδελφοί, εγώ έκανα το χρέος μου και πεθαίνω ευχαριστημένος, αφήνω τα παιδιά μου στη φροντίδα σας και στην αγάπη του Έθνους, πηγαίνετε να τελειώσετε ό,τι εγώ άρχισα", είναι μάλλον προϊόν μυθοπλασίας και αναφέρεται μόνο από τον Rouqueville⁴³. Σύμφωνα με τη διήγηση του Κίτσου Τζαβέλα, ο Μάρκος χτυπήθηκε αμέσως μετά την εισβολή και η σφαγή των εχθρών έγινε κυρίως από τον ίδιο⁴⁴. Ωστόσο, είναι φανερό ότι ο Κίτσος Τζαβέλας ήταν απών κατά την πρώτη προσβολή που πραγματοποιήθηκε από τον Μάρκο στο Κεφαλόβρυσσο και επομένως δεν είχε άμεση πληροφόρηση για τη στιγμή του θανάτου του, ενώ επιάρεται για την ασήμαντη, όπως φαίνεται φθορά του εχθρού εκ μέρους του. Αυτές οι λεπτομέρειες δεν συμβάλλουν στην αξιοπιστία της αφήγησης του.

Οι απώλειες των Αλβανών στη μάχη του Κεφαλόβρυσσου ήταν σημαντικές, 10πλάσιες τουλάχιστον από τις απώλειες των Ελλήνων. Νεκροί και τραυματίες Αλβανοί υπολογίζονται από 800 (Hertzberg, Κολοκοτρώνης, Γιαννόπουλος) μέχρι 2.000 (Mendelsshon, Φιλαδελφεύς), ενώ Έλληνες από 20 (Mendelsshon) έως 100 (Hertzberg). Ενδιαφέρον είναι ότι ο Κουτσονίκας, που πρέπει να είχε αμεσότερη πληροφόρηση, αναφέρει ότι από τους εχθρούς σκοτώθηκαν πολλοί, ενώ οι Έλληνες είχαν περίπου 40 νεκρούς και 30 τραυματίες. Τα λάφυρα επίσης που αποκόμισαν οι Έλληνες ήταν πλούσια: 600 - 1.000 τουφέκια, ισάριθμες πιστόλες, πολλά άλογα και μουλάρια, καθώς και 2 σημαίες. Ωστόσο, ο θάνατος του Μάρκου δεν μπορούσε να αντισταθμιστεί με την επιτυχία των Ελλήνων. Αυτό φαίνεται και από τη θριαμβευτική αντίδραση των Τούρκων: Ο Σουλτάνος, όταν έγινε γνωστή η απώλεια του Μάρκου, έδωσε εντολή να γίνουν κανονιοβολισμοί σε όλα τα φρούρια της ευρωπαϊκής Τουρκίας, "αφού σκοτώθηκε ο Χαρούν (αχαλίνωτος) Μάρκος"⁴⁵.

42. Κ. Παπαρρηγόπουλος, ο.π., σ. 107, Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 47, Δ. Φωτιάδης, ο.π., σ. 350. Κατά τον Κ. Μεταξά ο Μάρκος τραυματίστηκε στα πλευρά, κατά τον G. Hertzberg στο ισχίο, κατά τον Δ. Κουτσονίκα στο πλευρό, κατά τον Ι. Κολοκοτρώνη στον μηρό και κατά τον Γ. Γερβίνο στην κνήμη.

43. F. Rouqueville, ο.π., σ. 215-216.

44. Ι. Κολοκοτρώνης, ο.π., σ. 106-107.

45. Δ. Κουτσονίκας, ο.π., σ. 223.

Στις 10 Αυγούστου οι Σουλιώτες πήραν το νεκρό σώμα του Μάρκου και το μετέφεραν στο Μεσολόγγι. Περνώντας από το μοναστήρι του Προυσού το απέθεσαν μπροστά από την εκκλησία, και ο Καραϊσκάκης, αφού σηκώθηκε από το κρεβάτι του, με μεγάλο κόπο, στάθηκε εμπρός του και φίλησε με δάκρυα το λείψανο, λέγοντας:

- Άμποτε, ήρωα Μάρκο, κι εγώ από τέτοιο θάνατο να πάω⁴⁶.

Η μάχη στην Καλιακούδα

Μετά τη μάχη στο Κεφαλόβρυσο οι Τούρκοι υπό τον Τζελαλεδίνμπεη πρέπει να χρειάστηκαν μερικές μέρες για να ανασυνταχθούν και να θάψουν τους νεκρούς τους, ενώ περίμεναν και τις υπόλοιπες δυνάμεις που έρχονταν από τα Άγραφα, υπό τον Μουσταή πασά της Σκόδρας. Το σύνολο των εχθρικών δυνάμεων θα πρέπει να υπολογιστεί σε 10.000 έως 15.000, αν λάβουμε υπόψη ότι οι νεκροί Αλβανοί στο Κεφαλόβρυσο θα πρέπει να πλησίασαν τους 800-1.000. Εν τω μεταξύ την αρχηγία των ελληνικών δυνάμεων διεκδικούσαν ο αδελφός του Μάρκου Κώστας Μπότσαρης και ο Ζυγούρης Τζαβέλας. Τότε ο Γενικός Έπαρχος Κ. Μεταξάς έστειλε επιστολή στον Μπότσαρη με την οποία του ζητούσε να εγκαταλείψει το Καρπενήσι και να μεταβεί στον Βλοχό για να καταλάβει του Αλαήμπεη τα γεφύρια. Έτσι, ο Ζυγούρης Τζαβέλας αναγνωριζόταν έμμεσα ως αρχηγός, έχοντας μάλιστα και την υποστήριξη των ντόπιων οπλαρχηγών⁴⁷. Με την αποχώρηση του Κώστα Μπότσαρη μειώθηκαν δραματικά οι ελληνικές δυνάμεις, υπό τον Ζυγούρη Τζαβέλα, τον Γιαννάκη Γιολδάση και τον Κώστα Σιαδήμα. Ωστόσο, κατέφθασαν 300 αγωνιστές από την Πελοπόννησο, που είχαν σταλεί από τον Ανδρέα Λόντο με αρχηγό τον Ροδόπουλο, και περίπου 1.000 Στερεοελλαδίτες υπό τον Νικόλαο Κοντογιάννη, ώστε ο συνολικός αριθμός έφτασε τους 2.000-2.500 αγωνιστές⁴⁸, που αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τους εχθρούς στην Καλιακούδα.

Οι Έλληνες έστησαν τα ταμπούρια τους στο βόρειο πεδινό μέρος του βουνού, έχοντας έτσι προφυλαγμένα τα νώτα τους. Από το απόκρημνο μέρος μπορούσε να εισβάλει κανείς μόνο από ένα στενό και απόκρημνο μονοπάτι, το οποίο διατάχθηκαν να φρουρούν ο Γιολδάσης με τον Σιαδήμα, μαζί με 200 άνδρες⁴⁹. Ο Σ. Τρικούπης περιορίζει το μικρό αυτό σώμα σε 100 άνδρες, και αναφέρει ως υπεύθυνο για τη φύλαξη μόνο τον Σιαδήμα, όπως και οι Ν. Σπηλιάδης και Μ. Οικονόμου. Στις 28 Αυγούστου Ο Μουσταή επιχείρησε με όλο τον στρατό του 3-4 διαδοχικές επιθέσεις αλλά οι Τουρκαλβανοί αποκρούστηκαν, με βαριές απώλειες. Ενώ όμως διαρκούσε η μάχη, 400 από αυτούς αποσπάστηκαν από το κύριο σώμα χωρίς να γίνουν ανυληπτοί και, παίρνοντας το απόκρημνο μονοπάτι, βρέθηκαν στα νώτα των Ελλήνων. Έτσι, ο κύριος όγκος των αγωνιστών βρέθηκε μεταξύ δύο πυρών. Μη έχοντας άλλη διέξοδο, αποφάσισαν να διασωθούν περνώντας μέσα από τις εχθρικές δυνάμεις. Η επιχείρησή τους πέτυχε, αλλά άφησαν στο πεδίο της μάχης 150-200 νεκρούς, μεταξύ των οποίων τους οπλαρχηγούς Ζυγούρη Τζαβέλα, Δή-

46. Γ. Βλαχογιάννης, Η βιογραφία του στρατηγού Καραϊσκάκη, σ. 124, Δ. Φωτιάδης, ο.π., σ. 350.

47. Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 304.

48. Α. Κουτσογιάννης, ο.π., σ. 224, Σ. Τρικούπης, ό.π., σ. 48-49, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 304.

49. Δ. Κόκκινος, Η Ελληνική Επανάσταση, τ. ΣΤ, σ. 451-452, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 303, Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 48-49, Δ. Φωτιάδης, ο.π., σ. 352, Χ. Στασινόπουλος, ο.π., σ. 244.

μο Κίτσιο, Καστανιώτη και Νικόλαο Κοντογιάννη⁵⁰. Κατά τον Δ. Κόκκινο η επέμβαση των 400 Αλβανών από το αφύλαχτο μονοπάτι πραγματοποιήθηκε την επομένη, 29 Αυγούστου⁵¹. Ύστερα από αυτό οι Έλληνες διασκορπίστηκαν, οι επαρχίες Καρπενσιού, Κραβάρων και Αποκούρου προσκύνησαν και ο πασάς της Σκόδρας κατευθύνθηκε στο Μεσολόγγι χωρίς να συναντήσει αντίσταση⁵².

Η μάχη στην Καλιακούδα δεν θα μπορούσε να έχει αίσιο τέλος, άσχετα με το γεγονός της αφύλαχτης διόδου. Η επανάληψη της νίκης στο Κεφαλόβρυσο ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατη, αφού στην Καλιακούδα οι Έλληνες αντιμετώπισαν περίπου τριπλάσιο εχθρικό στράτευμα, ημέρα και όχι νύχτα, χωρίς το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού και χωρίς ηγεσία ανάλογη με αυτή του Μάρκου Μπότσαρη. Ωστόσο, οι Τούρκοι πήραν το μήνυμα της αποφασιστικότητας των Ελλήνων και της θέλησης να αντισταθούν και να θυσιαστούν, για την ελευθερία της πατρίδας τους. Ως επόμενη απειλησμένη προσπάθεια για τον ίδιο σκοπό ήταν η αντίσταση στο ηρωικό Μεσολόγγι.

Η "προδοσία" Σιαδήμα και Γιολδάση

Η απώλεια της μάχης αποδόθηκε στον Κ. Σιαδήμα και τον Γ. Γιολδάση, που κατηγορήθηκαν ότι "εξ αμελείας" δεν φύλαξαν το μονοπάτι⁵³, ή σκόπημα εγκατέλειψαν τη θέση τους⁵⁴. Ο τότε έπαρχος του Μεσολογγίου Κωνσταντίνος Μεταξάς διατύπωσε αργότερα την κατηγορία ότι οι υπεύθυνοι για το στενό πέρασμα εξαγοράστηκαν από τους Τούρκους⁵⁵. Είναι προφανές ότι ο Κ. Μεταξάς δεν διατύπωσε την κατηγορία περί προδοσίας χωρίς κάποιο λόγο, ωστόσο, η έλλειψη αδιάσειστων στοιχείων φαίνεται από τη διατύπωση περί υπευθύνων χωρίς να κατονομάζονται. Οι αφηγήσεις των σύγχρονων με το γεγονός Ιστορικών, αφού κανένας από αυτούς δεν πήρε μέρος στη μάχη, δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων. Εξαίρεση αποτελεί η αφήγηση του Ν. Κασομούλη, ο οποίος ήταν παρών στο τελευταίο μέρος της υπόθεσης, στη "δίκη" του Σιαδήμα.

Ο Α. Κουτσονίκας, ο οποίος περιγράφει με πολλές λεπτομέρειες τη μάχη στο Κεφαλόβρυσο, αφού κατά πάσα πιθανότητα ήταν παρών σε αυτήν, φαίνεται ότι μάλλον αποχώρησε στη συνέχεια και δίνει την παρακάτω σύντομη περιγραφή: "Την 28ην Αυγούστου έφθασε (ο εχθρός στην Καλιακούδα) και επετέθη τετράκις και απεκρούσθη μετά μεγίστης αυτού ζημίας χωρίς να δυνηθή να διώξη εκείθεν τους Έλληνας, αλλ' οι εχθροί εξ άλλου μέρους κρημνώδους ανέβησαν περί τους 400 και κατέλαβαν τα νώτα των Ελλήνων και τους έτρεψαν εις φυγήν γενόμενοι κύριοι της θέσεώς των..."⁵⁶.

50. Κατά τον Ι. Κολοκοτρώνη (ο.π., σ. 107-108), από τους Έλληνες σκοτώθηκαν περίπου 80 και από τους Τούρκους 200.

51. Δ. Κόκκινος, ο.π., σ. 451.

52. Σ. Τρικούπης, ο.π., σ. 48-49, Ν. Σπηλιάδης, ο.π., σ. 545, Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 303, Α. Κουτσονίκας, ο.π., σ. 224, F. Hertzberg, ο.π., σ. 110, Γ. Γερβίνος, ο.π., σ. 518.

53. Μ. Οικονόμου, ο.π., σ. 415.

54. Ι. Γιαννόπουλος, ο.π., σ. 304.

55. Ο Ε. Μεταξάς (ο.π., σ. 182) υποστήριξε ότι "Ο Μουσταφάς διέφθειρε διά μεγάλων υποσχέσεων τους φυλάσσοντας το στενόν, ίνα τους αφήσωσιν ελευθέραν την διόδον", Χ. Στασινόπουλος, ο.π., τ. Α', σ. 374, Δ. Κόκκινος, ο.π., σ. 451.

56. Α. Κουτσονίκας, Γενική Ιστορία της Επανάστασης, σ. 224.

Ο Ν. Σπηλιάδης θεωρεί τον Σιαδήμα υπεύθυνο για την εισβολή των Αλβανών από το μονοπάτι⁵⁷, όπως και ο Σ. Τρικούπης⁵⁸ ο Μ. Οικονόμου⁵⁹ και ο Ε. Μεταξάς⁶⁰.

Ο Ν. Κασομούλης, που δεν πήρε μέρος στη μάχη αλλά βρέθηκε στην περιοχή τον Νοέμβριο του 1823, διηγείται: "Εἰς τὸ Μικρὸν Χωρίον καὶ Προυσὸν μας βεβαίωναν ὅτι ὁ Καπιετὰν Σιαδήμας Αποκουρίτης (εἰς Καλιακούδαν) ἐπρόδωσεν τὴν θέσιν του καὶ (ὅτι) ἀπὸ τὴν προσκύνησίν του βεβαιώνεται ἡ πράξις του. Διαβάντες οἱ Τούρκοι (κατὰ τὴν μάχην) ἀπὸ ἓνα μονοπάτι κυρίευσαν τὰς πλάταις τῶν ἐδικῶν μας καὶ ἐχαλάσθησαν. Δὲν ἦτον ὅμως ἀληθινόν (τὸ λεγόμενον) ἀν καὶ εἶχον δίκαιον (λόγον) νὰ υποπιεῦουν τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν διαγωγὴν του. Τὰ αὐτὰ ἔλεγον καὶ διὰ τὸν Καραϊσκάκη, διὰ τὴν ἀδιαφορίαν του (που δὲν πήρε μέρος στὴ μάχη τοῦ Κεφαλόβρυσου) καὶ συχνὰς ανταποκρίσεις καὶ συνομιλίας με τοὺς Τούρκους πρὶν χαλασθῶν (οἱ Τούρκοι τοῦ Μουσταῖ)"⁶¹.

Ο Δ. Κόκκινος καταγράφει το περιεχόμενο επιστολῆς που ἔστειλαν τρεῖς μέρες ἀργότερα (1 Σεπτεμβρίου) ὁ Μήτσος Κοντογιάννης, ὁ Λήμιος Σκαλιζάς, ὁ Ἀνδρέας Λόντιος καὶ ὁ Βασίλης Πετμεζάς, στὸν Ἀνδρέα Ζαΐμη: "... ἡ εἰρημασία, ἡ θέσις καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν καλῶν μας στρατιωτῶν ἐπαράσταν τὸν Σκόντρα κινδυνεύοντα ἀθλίως καὶ βιαζόμενον ὑστερον ἀπὸ μίαν ἀνδρείαν μάχην νὰ οπισθοδρομήσῃ βιαίως, ἡ κακοήθεια ὅμως τοῦ Γιαννάκη Γιολδάση πᾶτησε τὴν ἀνδρείαν ἀθωότητα τῶν ἀνωθεν ἐδικῶν μας, υποσχεθεὶς εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλει φυλάξῃ ἓν στενὸν μονοπάτι, τὸ ὁποῖον ἀνέβαινεν ὀπισθεν τῶν ἐδικῶν μας εἰς μίαν ὑψηλοτάτην θέσιν, τὸ ὁποῖον τὸ ἄφησεν διόλου ἀφύλακτον, πράγμα τὸ ὁποῖον μας δίδει διαφόρους υποψίας. Ὅθεν κατὰ τὴν 27ην τοῦ παρελθόντος, ὁ ἐχθρὸς ἐκινήθη παντοραυὰ κατὰ τῶν ημετέρων..."⁶².

Ἡ ἀφήγηση τοῦ Ν. Κασομούλη καὶ ἡ παραπάνω ἐπιστολὴ φαίνεται ὅτι θεωρήθηκαν ἐπαρκῆ στοιχεῖα γιὰ τοὺς νεότερους ἱστορικούς, που υιοθέτησαν τὴν προδοτικὴ ἐνέργεια τόσο τοῦ Σιαδήμα, ὅσο καὶ τοῦ Γιολδάση. Ὡστόσο, ἀπὸ τὶς παραπάνω πηγές φαίνεται ὅτι μόνον στὴν ἐπιστολὴ τῶν τεσσάρων ὀπλαρχηγῶν περιλαμβάνεται ἡ κατηγορία γιὰ προδοτικὴ ἐνέργεια τοῦ Γιολδάση. Βέβαια, ἡ πληροφόρηση τῶν ὀπλαρχηγῶν δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβής, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχαν πάρει μέρος στὴ μάχη, δεδομένου ὅτι διοικούσαν στρατιωτικὰ τμήματα που καθυστερημένα ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. Εἶναι φανερό ὅτι ἔμμεσα δικαιολογοῦνται γιὰ τὴν καθυστέρησή τους, ρίχνοντας τὴν εὐθύνη τῆς ἥπας σὲ προδοτικὲς ἐνέργειες, καὶ πολὺ συνηθισμένο γιὰ ἀποτυχημένες συγκρούσεις κατὰ τὴν Ἐπανάσταση. Πάντως, ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ ἐξέταση ὅλων τῶν ἀφηγήσεων μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ ἡ ὑπόθεση ὅτι ἀν καὶ υπεύθυνοι γιὰ τὴ φύλαξη τοῦ ἐπίμαχου σημείου ἦταν ὁ Σιαδήμας καὶ ὁ Γιολδάσης, ἴσως στὸ τέλος νὰ ἀποσύρθηκαν οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ Γιολδάση, γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὶς κύριες θέσεις τῆς ἐλληνικῆς ἀμύνας. Ἐξάλλου εἶχε προηγηθεῖ ἡ σύγκρουση κατὰ τὴν 28η Αὐγούστου, χωρὶς νὰ υπάρξει ἀπειλή ἀπὸ τὸ νότιο μέρος τῆς Καλιακούδας.

57. Ν. Σπηλιάδης, ὁ.π., σ. 545.

58. Σ. Τρικούπης, ὁ.π., τ. Γ', σ. 49.

59. Μ. Οικονόμου, ὁ.π., σ. 415.

60. Ε. Μεταξάς, ὁ.π., σ. 182.

61. Ν. Κασομούλης, ὁ.π., τ. Α', σ. 350-351.

62. Δ. Κόκκινος, ὁ.π., σ. 453-455.

Τοσος είναι χρήσιμο, για την ερμηνεία των γεγονότων, να ληφθεί υπόψη η γενικότερη κατάσταση που επικρατούσε κυρίως στην Πελοπόννησο, όπου ήδη είχε αρχίσει η διένεξη μεταξύ των στρατιωτικών και των κοιταμπάσηδων, οι οποίοι είχαν και την υποστήριξη των πολιτικών. Για παράδειγμα, ο Μεταξάς ήταν φίλος του Μαυροκορδάτου που εκθρευόταν τον Κολοκοιτώνη, τον Καραϊσκάκη και άλλους οπλαρχηγούς, ενώ ο Ζαΐμης ήταν από τους ισχυρούς προεστούς της Αχαΐας και μέλος της κυβέρνησης. Την περίοδο αυτή (Φθινόπωρο του 1823) διαμορφώνονται οι συνθήκες για το ξέσπασμα του πρώτου Εμφυλίου πολέμου. Είναι, λοιπόν, εύλογο, όσοι βρισκόνταν στο στρατόπεδο των πολιτικών να αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για εκμετάλλευση οποιασδήποτε αποτυχίας των στρατιωτικών, όχι μόνο στην Πελοπόννησο αλλά και στη Στερεά.

Γεγονός είναι ότι μετά τη μάχη της Καλιακούδας ο Σιαδήμας έκανε "καπάκια" με τους Τούρκους (όπως και άλλοι οπλαρχηγοί) και τότε προσκύνησε η περιοχή του Αποκούρου. Αυτή η ενέργεια του Σιαδήμα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επί πλέον απόδειξη της "προδοσίας" του, αφού δεν ήταν ο μόνος που "προσκύνησε"⁶³. Λίγο αργότερα η κατηγορία του Μεταξά για προδοσία εξετάστηκε σε τριμελές πολεμικό συμβούλιο. Από τις μαρτυρίες που κατατέθηκαν (του Κώστα Κίττου και άλλων δύο) ο Σιαδήμας αθώωθηκε, όπως μας πληροφορεί ο Ν. Κασομούλης, διορισμένος Γραμματέας του Συμβουλίου. Στην απολογία του, ο Σιαδήμας ομολόγησε την ενοχή του, υποστηρίζοντας ότι εγκατέλειψε τη θέση του εξ ανάγκης, "γιατί τον βίαζαν οι πολίτες", προσκόμισε μάλιστα γι' αυτό μερικά έγγραφα⁶⁴. Αργότερα ο Σιαδήμας ενώθηκε με άλλους Έλληνες οπλαρχηγούς και μπήκε στο πολιορκούμενο Μεσολόγγι στις 13 Σεπτεμβρίου 1825, έχοντας στο πλευρό του 70 περίπου αγωνιστές. Πολέμησε μέχρι το τέλος της πολιορκίας και σκοτώθηκε κατά την έξοδο⁶⁵. Σχετικά με την "προδοσία" του Γιάννη Γιολλάση⁶⁶ δεν φαίνεται να υπάρχουν άλλες σχετικές αναφορές, αλλά είναι λογικό να υποθέσουμε ότι δεν υπήρξε τέτοιο ζήτημα, αφού, σε αντίθετη περίπτωση, η κατηγορία για προδοσία θα έπρεπε να εξεταστεί μαζί με την κατηγορία εναντίον του Σιαδήμα στο ίδιο πολεμικό συμβούλιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αιμιανό Δημήτριος, *Η βιογραφία του στρατηγού Γεωργίου Καραϊσκάκη*, Β' Έκδοση. Εν Αθήναις, εκ του τυπογραφείου Γ. Σ. Βλαστού, 1903.

Βλαχογιάννης Γιάννης, *Η βιογραφία του στρατηγού Καραϊσκάκη*, μετά συλλογής ανεκδότων και αποφθεγμάτων υπό Ι. Βλαχογιάννη, Β' Έκδοση. Εν Αθήναις, εκ του τυπογραφείου Γ. Σ. Βλαστού, 1903.

Γαζής Γεώργιος, *Βιογραφία των ηρώων Μάρκου Μπότσαρη και Καραϊσκάκη*. Εν Αιγίνη, εν τω Εθνικώ Τυπογραφείω, 1828.

Γερβίνος Γεώργιος (Georg Gervinus), *Ιστορία της Επανάστασης και Αναγεννήσεως της Ελλάδος*, τ. Α'-Β' (μτφ. Ι. Περβάνογλου). Αθήνησιν, εκ του τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1864.

63. Ν. Κασομούλης, ό.π., τ. Α', σ. 350-351.

64. Ν. Κασομούλης, ό.π., τ. Α', σ. 365.

65. Χ. Στασινόπουλος, ό.π., σ. 244.

66. Βλ. Αθ. Γιαννακόπουλου, *Η μάχη της Καλιακούδας και η ιστορική αλήθεια*, όπου παρατίθενται οι σχετικές ιστορικές πηγές.

Γιαννακόπουλος Αθανάσιος, *Η μάχη της Καλιακούδας και η ιστορική αλήθεια*. Η Νέα εποχή, εφημερίδα του Αγρινίου στο διαδίκτυο ([http://www.epoxi.gr /scriptum179.htm](http://www.epoxi.gr/scriptum179.htm)).

Γιαννόπουλος Ιωάννης, *Η Επανάσταση κατά το 1823*. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. ΙΒ', σ. 289-313. Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975.

Κασομούλης Κ. Νικόλαος, *Ενθυμήματα στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων, 1821-1833*, τ. Α'-Γ'. Αθήναι 1940.

Κόκκινος Διονύσιος, *Η Ελληνική Επανάσταση*, τ. Α'-ΙΒ'. Εκδόσεις ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήναι 1958.

Κολοκοτρώνης Θ. Ιωάννης, *Επιστολαί και διάφορα έγγραφα αφορώντα την Ελληνικήν Επανάστασιν, από 1821 μέχρι 1827*. Αθήνσι, τύποις Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφεύς, 1856.

Κορδάτος Γιάννης, *Μεγάλη Ιστορία της Ελλάδας*, τ. Γ' 1821-1823. Εκδόσεις 20ος Αιώνας, Αθήνα 1957.

Κουτσονίκας Λάμπρος, *Γενική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α'-Β'. Τύποις του "Ευαγγελισμού", Δ. Καρακατζάνη, Αθήναι 1864.

Λάππας Τάκης, *Ελληνικά Ιστορικά Ανέκδοτα (1750-1862)*. Εκδόσεις Ατλαντίς, Μ. Πεχλιβανίδης & Σία, Αθήναι.

Μακρυγιάννης Γιάννης, *Απομνημονεύματα*, Β' Έκδοση. Βιβλιοπωλείο Ε. Γ. Βαγιονάκη, Αθήναι 1947.

Μεταξάς Επαμεινώνδας, *Ιστορία της οικογενείας Μεταξά από του 1081 μέχρι του 1864 έτους*. Εν Αθήναις εκ του τυπογραφείου Α. Παπαγεωργίου, 1893.

Νικολαΐδου Ελευθερία, *Ο Δημήτριος Μάρκου Μπότσαρης (1814-1871) και η ανέκδοτη αλληλογραφία του με τον Κυβερνήτη Καποδίστρια*. Ιστορική μελέτη, Αθήναι κ.κ.

Οικονόμου Μιχαήλ, *Ιστορικά της ελληνικής παλιγγενεσίας ή Ο ιερός των Ελλήνων αγών*. Εν Αθήναις, εκ του τυπογραφείου Θ. Παπαλεξανδρή, 1873.

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος, *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, τ. ΣΤ', από της Επανάστασης του 1821 μέχρι της τελευταίας περιόδου του Αγώνος. Έκδοση ΣΤ', Εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη, εν Αθήναις 1932.

Σπηλιάδης Νικόλαος, *Απομνημονεύματα*. Αθήνσι, εκ του Τυπογραφείου Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφεύς, 1851.

Σταματόπουλος Τάκης, *Ο εσωτερικός αγώνας πριν και κατά την Επανάσταση του 1821*. Β' Έκδοση. Εκδόσεις Κάλβος, Αθήνα 1972.

Στασινόπουλος Χρήστος, *Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασης του 1821*, τ. Α'-Δ', Β' Έκδοση. Εκδόσεις Δεδεμάδη, Αθήναι 1979.

Τρικούπης Σπυρίδων, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α'-Γ', Γ' Έκδοση. Εκδότης Π. Ασλάνης, εν Αθήναις εκ του Τυπογραφείου της "ΩΡΑΣ", 1888.

Φιλαδελφεύς Αλέξανδρος, *Οι ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης*. Εν Αθήναις, εκ του Τυπογραφείου Μ. Σαλιβέρου, 1900.

Φωιάδης Δημήτρης, *Η Επανάσταση του 1821*, τ. Α'-Δ'. Εκδότης Ν. Βότσης, Αθήναι 1971.

Hertzberg Gustav Friedrich, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τ. Α'-Δ' (μυθ. Π. Καρολίδης). Εν Αθήναις, Εκδοτικός οίκος Γ. Δ. Φέξη, 1916.

Mendelssohn Bartholdy Carl, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης* (μυθ. Η Οικονομόπουλος). Εκδότης Α. Φέξης. Εν Αθήναις 1894.

Rouqueville Francois Charles Hugues Laurent, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, ήτοι η αναγέννησις της Ελλάδος* (μυθ. Ξ. Ζυγούρας). Εκδότης Α. Γεωργίου και Π. Τζελάτος. Εν Αθήναις, Τυπογραφείον Α. Τρίμη, 1890.

Ο πίνακας του Μακρυγιάννη

Ο Πίνακας έχει τίτλο: "Μάχη των Ελλήνων εις Καρπενήσι και Καλιακούδαν" Εικών αριθμός 12: Μ.

Στο κάτω μέρος του πίνακα υπάρχει η σημείωση:

Μέρος των πολέμων της Ελλάδος, σχεδιασθέντων κατά στοχασμόν και υπαγόρευσιν και δι' ιδίων εξόδων του Συνταγματάρχου Μακρυγιάννη προς ευχαρίστησιν των Ελλήνων και ευεργετών μας φιλελλήνων. Εσχεδιάσθησαν από το 1836: έως το 1839: Μακρυγ.

Κάτω από τη γραμμή υπάρχουν οι επεξηγηματικές σημειώσεις:

1. Το Καρπενήσι. 2. Αι σκηναί των Τούρκων (κάτω αριστερά από το Καρπενήσι). 3. Η κατεχομένη από τους Τούρκους μάνδρα από τον Σκονδριάμπασσα και Τσελατίμπε και επιλοπίους αξιωματικούς με 6.000, οι οποίοι κατείχον όλας τας θέσες (στο κέντρο του πίνακα). 4. (στην μέση της κάτω πλευράς) Στο Τρανό Χωριό επήγαν οι Έλληνες, ο Μάρκος Μπότσαρης, Ζυγούρης Τσαβέλας, Γιανούσης Πανομάρας, Ν. Κοντογιάννης, Δήμο Κίτzos, Γιολιάσπδες, Χρήστο Τσαούσης, Βασίλης Γάνιας και άλλοι πολλοί έως τους 600. Ακολούθως επήγαν διά νυκτός εναντίον των Τουρκών και πολεμήσαντες ανδρείως εφονεύθησαν αρκετοί και από τα δύο μέρη, εξ ων και ο Μάρκος Μπότσαρης. Έπειτα μεταβάντες οι Έλληνες εις Καλιακούδα (5), και οχυρωθέντες εις τρία ταμπούρια (6, 7, 8) (στην αριστερή πλευρά του πίνακα), αντεστάθησαν εις τους πολυαριθμούς εκθρούς, αλλά τελευταίον ενικήθησαν. 9. Το όρος Βελούχι με την κού(λιαν) περιγητιού τινός. 10-11. Το όρος Χελιδόνα. 12 Το Μικρόν Χωριόν (στη δεξιά μεριά). 13. Οι Τούρκοι όπου επήγαν και εκάλασαν τους εις το 6, 7 και 8 αριθ. Έλληνες. 14. Ο ποταμός."

Ο πίνακας ανήκει στη «ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ» της Γενναδείου Βιβλιοθήκης της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα, την οποία και ευχαριστούμε τα μέγιστα, για την παραχώρηση της άδειας δημοσίευσής του.

Στην ιστοσελίδα της η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη αναφέρει για τη "ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ":

"Την περίοδο 1836-1839 ο Δημήτριος Ζωγράφος φιλοτέχνησε αυτά τα 24 κάδρα πρώτα σε ξύλο για τον ίδιο τον Μακρυγιάννη και μετά σε ακουαρέλα πάνω σε χαρτί ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για τους βασιλείς που βοήθησαν στην ανεξαρτησία της Ελλάδας (Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία) και τον βασιλιά Όθωνα. Έως το 1909 ήταν γνωστές μόνο οι υδατογραφίες που στάλθηκαν στη βασίλισσα Βικτωρία της Αγγλίας το 1839. Την άνοιξη του 1909 ο Ιωάννης Γεννάδιος αγόρασε σε δημοπρασία στη Ρώμη τη σειρά 24 πινάκων που είχε φιλοτεχνηθεί για τον Όθωνα. Με τη δωρεά της συλλογής του Γενναδίου στην Αμερικανική Σχολή το 1926, οι εντυπωσιακοί αυτοί πίνακες έφτιασαν στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη και έγιναν κτήμα του ελληνικού λαού. Έκτοτε έχουν χρησιμοποιηθεί ως εμβληματικές απεικονίσεις της ιστορίας του 1821 μέσα από την ελληνική ματιά σαν αντίβαρο στους πίνακες των Βαυαρών και Γάλλων ζωγράφων που εξιδανίκευαν την ιστορία του '21. Η τύχη της γαλλικής και ρωσικής σειράς παραμένει άγνωστη".

Ο Μακρυγιάννης γράφει στα "Απομνημονεύματά του" (τ. Β', σ. 96): "Και διά τις εικο-

νογραφίες οπού άρχισα από το 1836 και εις τα 1839 τις τελείωσα - διατί τις έφκιασα; Ν' αποδείξω αυτηνών τις ψευτιές και χαμέρπειές τους κατά δύναμιν".

Εδώ εννοεί διαφόρους που έγγραφαν απομνημονεύματα και ιστορίες από διάφορες στιγμές του Αγώνα και με τους οποίους είχε διαφορές.

Για την πιστοποίηση της ακρίβειας των δικών του εικόνων γράφει: "Τελειώνοντας το τραπέζι, τότε έβγαλα τις εικονογραφίες και τις θεώρησαν. Έστειλα είκοσι-πέντε εικονογραφίες του Βασιλέως κι' απ' άλλες τόσες του Άγγλου του Πρέσβυ, του Γάλλου και του Ρούσσου, αφού πρώτα τις θεώρησαν εις το σπίτι μου οι αγωνισταί κι όσοι άλλοι ήταν εις το τραπέζι και παρατήρησαν τις θέσες όθεν έγινε ο κάθε πόλεμιος και τους αρχηγούς Έλληνες και Τούρκους".

Πάντως στον συγκεκριμένο πίνακα, η Καλιακούδα, το Κεφαλόβρυσσο και το Μεγάλο Χωριό είναι στην αριστερή μεριά του πίνακα, αντί να είναι στη δεξιά, ενώ η Χελιδόνα και το Μικρό Χωριό που είναι δεξιά έπρεπε να είναι αριστερά.

Κ. Καραμέτας

ΕΠΙΣΚΕΦΘΕΙΤΕ ΤΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ

Στις οκτώ αίθουσες του Μουσείου ζωντανεύει η παράδοση και απεικονίζεται η ζωή των κατοίκων του Ευρυτανικού χωριού από παλιά, με ενθυμήματα - αντικείμενα που είχαν την καλοσύνη να προσφέρουν Μεγαλοχωρίτες και φίλοι του χωριού. Σκοπός της ίδρυσής του είναι η διάσωση, η μελέτη, η έρευνα και η προβολή του ευρυτανικού χώρου. Αξίζει να το επισκεφθεί όποιος βρεθεί στο Καρπενήσι.

ΗΜΕΡΕΣ - ΩΡΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Σάββατο - Κυριακή: 10.30 - 14.30

Αύγουστος: 10.30 - 14.30 και 18.00 - 20.00 (Τετάρτες μόνο πρωί)

Περίοδο Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς από 24/12

έως 06/01: 10.30 - 14.30

Περίοδο Πάσχα από Μ. Πέμπτη έως τρίτη ημέρα του Πάσχα: 10.30 - 14.30

Τηλέφωνα επικοινωνίας: 22370 41502 και 6909 161888

Μάχη των Εδδίνων εν Κεραυνία και Κιζινοπόλει. Ομιω' επόδειμος - 12:Με.

Μέρος του ποταμού του Εφράτου... (The text below the illustration is a handwritten Greek inscription, likely a continuation of the manuscript's text, describing the battle and its participants. It is written in a cursive hand and spans across the width of the page.)

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μάρκος Μπότσαρης: Από το Μεσολόγγι στο Καρπενήσι και στον ηρωικό του θάνατο

Του Κ. Καραμέτα

Τον Μάιο 1822 ο Χουρσίτ πασάς, μετά την εξόντωση του Αλή πασά, στράφηκε εναντίον των Σουλιωτών. Οι Σουλιώτες, αφού είχαν ζητήσει βοήθεια από τους Έλληνες και δεν την είχαν πάρει ως τότε, αποφάσισαν να στείλουν αντιπροσωπεία στην Κόρινθο, όπου έδρευε η τότε Προσωρινή Διοίκηση των επαναστατημένων Ελλήνων, για να της εκθέσουν γραπτά και προφορικά την κατάσταση που επικρατούσε στο Σούλι και να ξαναζητήσουν τη βοήθειά της. Στην επιστολή που προσκόμισαν οι Σουλιώτες έγραφαν: *"Ευγενέστατοι διοικηταί και προύχοντες της Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδος χαίρετε και υγιαίνετε. Πολλά και διάφορα γράμματα σας εσείλαμεν άχρι τούδε, διά των οποίων σας εφανερώναμεν πάντοτε τα εδώ διαιρέχοντα, πολύ δε περισσότερον τους σκοπούς του Χουρσίτ πασά μετά τον θάνατον του Αλή πασά, αι δε αποκρίσεις σας ου μόνον εγίνοντο σπάνιοι, αλλ' επί το πλείστον και αδιάφοροι και τούτου ένεκα εβιάσθημεν εσχάτως να εξαποστείλωμεν και τους συμπατριώτας μας, Μάρκον Μπότσαρην, Αθανάσιον Δράκον και Λάμπρον Ζάρμπαν, διά να σας πληροφορηώσωσι και προφορικώς τα γινόμενα αφού έως της ώρας δεν ελάβομεν απόκρισίν σας..."*

Η αντιπροσωπεία των Σουλιωτών κατά την επιστροφή της από την Κόρινθο και αφού έφτασε στο Μεσολόγγι, πληροφορήθηκε για την πολιορκία του Σουλίου. Αμέσως, ο Δράκος, ο Ζάρμπας και δώδεκα ακόμα Σουλιώτες αποφάσισαν να φύγουν νύχτα για το Σούλι, ενώ ο Μάρκος Μπότσαρης τους είπε πως δεν θα τους ακολουθήσει, γιατί πίστευε πως παραμένοντας στο Μεσολόγγι θα είναι ωφελιμότερος για το Σούλι.

Ο Μάρκος Μπότσαρης παρέμεινε στο Μεσολόγγι υποκύπτοντας στις πολλές υποσχέσεις που του έδωσε ο Μαυροκορδάτος και αφορούσαν το μέλλον του ιδίου, το μέλλον των Σουλιωτών της φάρας του και των προσκείμενων σε αυτόν Σουλιωτών. Από την πρώτη στιγμή ο Μαυροκορδάτος διέδιδε παντού και με κάθε τρόπο πως ο Μάρκος Μπότσαρης είναι προστατευόμενός του και γρήγορα τον έχρισε "ενοικιαστή φόρων" στην περιοχή του Βλοχού². Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας ο ενοικιαστής φόρων ήταν ένα μιστό πρόσωπο στους φορολογούμενους, γιατί στην είσπραξη φόρων έβάζε "το διάφορό του" που τις περισσότερες φορές ήταν υπέρογκο και πάντα ανεξέλεγκτο.

Ο Μαυροκορδάτος τον Οκτώβριο του 1822 και μετά την αποστασία του στρατηγού της Δυτικής Ελλάδας Γ. Βαρνακιώτη, έδωσε τη χρεεύουσα "στρατηγία" στον Μάρκο Μπότσαρη. Οι οπλαρχηγοί της Δυτικής Ελλάδας, που πριν από λίγο καιρό είχαν αποδεχθεί τη "στρατηγία" του ντόπιου Γ. Βαρνακιώτη, αντέδρασαν στην "στρατηγία" του "ξένου" Μάρκου Μπότσαρη.

Με την έναρξη της Επανάστασης στη Δυτική Στερεά και γενικότερα σε όλη τη Στερεά Ελλάδα, οι παλιοί αρματολοί ανέλαβαν την "οπλαρχηγία" του τόπου τους. Κανένας τό-

1. Χριστοφόρου Περραιβού, "Απομνημονεύματα Πολεμικά", τ. 1ος, σ. 133.

2. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 165).

πος δεν δέχτηκε για οπλαρχηγό κάποιον ξένο στρατιωτικό. Πολλοί ήταν οι ντόπιοι οπλαρχηγοί που είχαν στα στρατιωτικά τους σώματα ξένους στρατιωτικούς, όμως τους είχαν πάντοτε μαζί με τα δικά τους ντόπια σώματα. Ντόπιος ήταν και ο οπλαρχηγός Γεωργάκης Νικολού (Βαρνακιώτης), τον οποίο στις 22 Φεβρουαρίου 1822 η Γερουσία της Δυτικής Ελλάδος εξέλεξε ως στρατηγό της Δυτικής Ελλάδας.

Στην προαγωγή του Μάρκου Μπότσαρη δεν αντέδρασαν μόνο οι ντόπιοι αλλά και μέρος των Σουλιωτών, που μετά την πώση του Σουλίου (28 Ιουλίου 1822) ήλθαν και εντάχθηκαν στις ελληνικές δυνάμεις. Ιδιαίτερη ήταν και η αντίδραση των Τζαβελαιών, αφού ανήκαν σε αντίπαλες φάρες με τους Μποτσαραίους.

Το πρώτο εξάμηνο του 1823 η Δυτική Στερεά Ελλάδα έγινε πεδίο ανταγωνισμού και αντιστάσεων μεταξύ των ντόπιων οπλαρχηγών και του Μ. Μπότσαρη και το ελληνικό στρατόπεδο έφτασε στα πρόθυρα της διαίρεσης. Έτσι, από τις 12 έως τις 16 Ιουνίου 1823, η Ελληνική Προσωρινή Διοίκηση, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, έδωσε σε όλους τους οπλαρχηγούς, που ως τότε είχαν τον βαθμό του χιλιάρχου, τον βαθμό του στρατηγού που είχε και ο Μάρκος Μπότσαρης. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν και ο Σουλιώτης Ζυγούρης Τζαβέλας.

Για το αδιέξοδο που δημιούργησε η "στρατηγία" του Μάρκου Μπότσαρη, ο τότε "Υπουργός Πολέμου" Χριστόφορος Περραιβός έγραφε: *"...Η ασυμφωνία και η διχόνοια των οπλαρχηγών της Δυτικής Ελλάδος προκύψασα από την προς τον Μ. Μπότσαρη δοθείσαν αρχηγίαν, αν και ανήκεν η τοιαύτη τιμή εις τον Μπότσαρη, κατ' εκείνην όμως την κρίσιμον περίστασιν έμελλε να επάξη ολέθρια εις την πατρίδα αποτελέσματα, διότι επείραξεν αισθαντικώτατα την φιλοτιμίαν των άλλων αυτοχθόνων οπλαρχηγών, ούτινες εκαυχώντο ως ανδρείοι, ως πατριώται. Η θεραπεία μιας τοιαύτης επικινδύνου διά την πατρίδα διχονοίας δεν απήτει άλλο ανυφάρμακον, παρά ή την αφαίρεσιν της αρχηγίας του Μπότσαρη, ή την χορήγησιν του βαθμού της στρατηγίας προς άπαντας Χιλιάρχους έτι όντας. Εκρίθη το δεύτερον"*³.

Λίγες ημέρες πρωύτερα, την 1η Ιουνίου 1823, ο δολοπλόκος και διχαστής Μαυροκορδάτος θέλησε να ικανοποιήσει μια άλλη υπόσχεση που έσωσε στον Μ. Μπότσαρη και μέσω του "Εκτελεστικού Σώματος", ζήτησε από το "Βουλευτικό", να εγκρίνει τη διανομή γαιών στους υπό τον Μάρκο Μπότσαρη Σουλιώτες, αγνοώντας τους υπόλοιπους και τους κατοίκους της περιοχής: *"Πρότασις εγκαταστάσεως των υπό τον Μάρκον Μπότσαρη εκπαιρισθέντων Σουλιωτών εις Ζαπέντιον Δυτ. Ελλάδος. Το Εκτελεστικόν κρίνει και δίκαιον και ωφέλιμον διά την Ελλάδα και αναγκαίον το να δοθή εις αυτούς το χωρίον και όλος ο τόπος του Ζαπεντίου κατά τον Βλοχόν της Δυτικής Ελλάδος διά να κατοικήσωσι, δίκαιον μεν, διότι έχασαν την πατρίδα των μαχόμενοι υπέρ της Ελλάδος. Και η Ελλάς οφείλει να δώση εις αυτούς τόπον διά να κατοικήσωσι και καλλιεργούντες την γην να τρέφωνται, ωφέλιμον, διότι μάχιμοι όντες χρησιμεύουσι κατά του εχθρού, και μάλιστα όταν έχωσι σκοπόν το να φυλάξωσι την νέαν πατρίδα των..."*⁴.

Όμως το Βουλευτικό δεν θέλησε να νομοθετήσει μονομερώς και, στην απόφασή του, έλαβε υπόψη του τις αντιδράσεις των κατοίκων της περιοχής και την τύχη των υπολοίπων

3. Χριστοφόρου Περραιβού, "Απομνημονεύματα Πολεμικά", τ. 2ος, σ. 5.

4. Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τ. 10ος, σ. 100.

Σουλιωτών, που δεν ήταν προσκείμενοι στον Μάρκο Μπότσαρη. Αυτοί, πού ήταν κυρίως Τζαβελάιοι, όταν έφυγαν από το Σούλι και πέρασαν στον Ασπροπόταμο, ζήτησαν από τον Σιορνάρη μισθούς και τροφή για να ενταχθούν στις δυνάμεις του. Όμως ο Σιορνάρης δεν συμφώνησε μαζί τους και έτσι κατευθύνθηκαν στα Άγραφα και στον Καραϊσκάκη. Εκείνος τους υποσχέθηκε μόνο τροφή και οι Σουλιώτες χολωμένοι αποχώρησαν, λεπλατώντας στο διάβα τους χωριά των Αγράφων. Ο Καραϊσκάκης, πληροφορούμενος αυτά τα γεγονότα, έστειλε εναντίον τους στρατιωτική δύναμη και στη μάχη που ακολούθησε σκοτώθηκαν δώδεκα άνδρες και από τα δύο μέρη⁵. Τελικά και αυτοί κατέληξαν στον Βλοχό.

Έτσι το Βουλευτικό δεν επικύρωσε την πρόταση του Εκτελεστικού και θεωρητικά δεν αδίκησε καμία ομάδα, αλλά "πίκρανε" τον Μάρκο Μπότσαρη που είδε να μην ικανοποιείται η υπόσχεση που του έδωσε ο Μαυροκορδάτος: *"...Η γνώμη του Βουλευτικού είναι ότι, όταν φτάσει ο έπαρχος του Μεσολογγίου, να θεωρήσει τον προβαλλόμενον τόπον παρά του Εκτελεστικού και διαχωρίσας τον ιδιόκτητον από τον εθνικόν να μερίσει το ήμισυ του εθνικού κατ' εκείνο το μέρος και αν δεν εξαρκέση, να τοις δοθή και από τα πλησιέστερα μέρη"*⁶.

Από την Άνοιξη του 1823 άρχισαν να φτάνουν πληροφορίες πως ο Μουσταφά πασάς με πολυάριθμο στρατό προετοίμαζε εκστρατεία κατά του Μεσολογγίου. Αυτόν τον καιρό ο Καραϊσκάκης έλαβε από τον Πασά επιστολή που έλεγε: *"Με λέγουν Μαχμούτι πασά Σκόδρας. Είμαι πιστός, είμαι τίμιος. Το στρατεύμά μου το περισσότερο σύγκειται από χριστιανούς. Εδιορίσθην από τον Σουλτάνον να σουχάσω τους λαούς, δεν θέλω να χύσω αίμα, μη γένοιτο, ψευταίς δεν ηξεύρω. Όποιος θέλει να είναι με εμένα, πρέπει να είναι πλησίον μου. Όποιος δεν θέλει, ας καρτερή τον πόλεμόν μου. Δέκα πέντε ημέραις σας δίνω καιρόν να σκεφθήτε"*⁷.

Με βάση αυτή την επιστολή και με άλλες πληροφορίες που συνέλεξε ο Καραϊσκάκης, στις 16 Μαΐου, έγραψε προς τον Μ. Μπότσαρη: *"Την γενναιότητά σου ταπεινώς προσκυνώ. Και εντίμως σε ειδοποιώ. Αι περισσαί φροντίδαι και καπνοί δεν μου έδωσαν καιρόν διά να σας γνωστοποιήσω αμέσως τα τρέχοντα. Μόνον του αδελφού μου κ. Γιαννάκη Γιολνιάση έδωσα παραμικράν είδησιν και ιδού ειδοποιώ τώρα και την γενναιότητά σας. Τα καπάκια μου οπού είχαμε με τους εχθρούς εκάθησαν προ ημερών, ότι αποφάσισαν αφεύκτως να μας βαρέσουν. Και αν δεν ήλθον έως σήμερα, αύριον έρχονται άφευκτα, ότι μας έστειλαν την είδησιν διά να πιασώμεν από άρματα. Εις Λάρισσαν είναι στρατεύμα συναγμένον τώρα 15.000 και άλαις 5.000, είναι εις Τρίκαλα και όλα ένα συνάζονται. Ισοχρόνως με τα Άγραφα θέλουν πολεμήσει και τον Ασπροπόταμον και πέρνοντάς μας οβάρνα να περάσουν από Καρπενήσι, Κράββαρα και καθεξής καταντεύωντες έως το Μεσολόγγι και να μας αφήσουν πίσω..."*⁸.

Στις 13 Ιουνίου η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας, δια του Εκτελεστικού Σώματος και για να αντιμετωπίσει τον επαπειλούμενο κίνδυνο της εισβολής του εχθρού στη Δυτι-

-
5. Λίγο αργότερα ο Κίτσιος Τζαβέλας, που αισθανόταν αδύναμος, συμφιλιώθηκε με τον Καραϊσκάκη και έμεινε στο πλευρό του όλο το υπόλοιπο διάστημα. (Νικολάου Κασομούλη, "Στρατιωτικά Ενθυμήματα", τ. 1ος, σ. 387).
 6. (9 Ιουνίου 1823). Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τ. 2ος, σ. 67-68.
 7. Νικολάου Κασομούλη, "Στρατιωτικά Ενθυμήματα", τ. 1ος, σ. 325.
 8. Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τ. 16ος, σ. 206.

κή Στερεά, διόρισε ως "Γενικό Διοικητή" αυτής της περιοχής τον μέχρι τότε έπαρχο Ακαρνανίας και Αιτωλίας, Κωνσταντίνο Μεταξά. Στον "Γενικό Διοικητή" ή "Γενικό Έπαρχο Αιτωλίας και Ακαρνανίας", πέρα από τις πολιτικές, δόθηκαν και όλες οι στρατιωτικές αρμοδιότητες και ανάμεσα σε αυτές ήταν: *"4ον. Οι αρχηγοί των στρατευμάτων (στρατηγοί) των αυτών επαρχιών οφείλουν να παρρησιάζωσι εις αυτόν τα σχέδια του πολέμου, παρ' αυτού και δι' αυτού παρά της Διοικήσεως να λαμβάνωσι τα αναγκαία διά τας εκστρατείας και να οδηγώνται από τας συμβουλάς του"*⁹.

Έτσι τυπικά και ουσιαστικά, η γενική διεύθυνση της εκστρατείας ανατέθηκε στον Γενικό Έπαρχο, Κ. Μεταξά. Ο Μάρκος Μπότσαρης, βλέποντας πως του αφαιρέθηκε η αρχιστρατηγία και ως ίσος μεταξύ ίσων έπρεπε να συμμετάσχει στην εκστρατεία, με αναφορά του προς τον Κ. Μεταξά, που στάλθηκε στις 21 Ιουλίου, διατύπωσε την αντίρρησή του. Στην αναφορά του ο Μ. Μπότσαρης έγραφε, πως για να αντιμετωπισθεί ο Μουσταή πασάς που κατέβαινε προς τη Δυτική Στερεά, ήταν απαραίτητο να ανατεθεί σε έναν ηγεσία της εκστρατείας και μάλιστα να αναλάβει ο ίδιος την "αρχιστρατηγία" της.

Ο Κ. Μεταξάς απάντησε στον Μ. Μπότσαρη στις 22 Ιουλίου, γράφοντάς του: *"Ανέγνωσα μετά προσοχής το περικλειόμενον της από 21 τρέχοντος αναφοράς σας, εις απόκρισιν σας συντροφεύω το αντίγραφον της υπό αριθ. 1860 διαταγής της Διοικήσεως. Θεωρείτε εις το α', δ', ε' και ζ' τα χρέη, με τα οποία η Διοίκησις με επιφορτίζει, περί τούτου ομιλήσαμεν και χθές και ε συμφωνήθη το σχέδιον της εκστρατείας. Δεν αγνώω ότι ένας αρχηγός της εκστρατείας είναι αναγκαίος, αλλά την κατάστασιν των πραγμάτων της Δ. Ελλάδος καλώς την γνωρίζετε. Οδηγία, τας οποίας έχω ιδιαίτερος παρά της Διοικήσεως, είναι το να φροντίσω όλαις δυνάμειν την κατάπαυσιν των ασυμφωνιών και να αποφεύγω όσον το δυνατόν τα αίτια των σκανδάλων. Η γνώμη μου λοιπόν περί της ερωτήσεώς σας είναι να εκτελεσθή η εκστρατεία εν τάχει και εν πouxία, όπως καλλίτερον είναι δυνατόν, χωρίς να δοθή νέον αίτιον διαφιλονικήσεως, το οποίον ήθελεν αναβάλλει την εκστρατείαν ή άλλο τι ολέθριον ημπορεί να προξενήσθ. Ακολουθώσ δε η γενναϊότης σας ημπορεί ν' αναφερθή και προς την Διοίκησιν, διά να ακούσωμεν και τας εκείθεν διαταγάς. Βέβαιος ων εις το φιλόπατρι και φιλογενεϊάν σας, δεν αμφιβάλλω ότι τρέφετε πάντοτε τα συνήθη φρονήματα διά την ασφάλειαν της Πατρίδος. Έρρωσθε. Κ. Μεταξάς"*¹⁰.

Την ίδια ημέρα, ο Μ. Μπότσαρης γράφει νέα αναφορά "προς την Υπερτάτην και Σεβαστήν Διοίκησιν της Ελλάδος", γεμάτη καταγγελίες. Η αναφορά αρχίζει με την καταγγελία σε βάρος των ενεργειών του στρατηγού Γιαννάκη Ράγκου, ο οποίος ξεσόκωσε τους ντόπιους και αντέδρασαν στο να *"δοθή εις τους Σουλιώτας το Ζαπάτι και να γίνουν πατριώται"*. Συνεχίζοντας τις καταγγελίες, δηλώνει επίσης, πως και αργότερα πάλι με την προτροπή του Ράγκου, μεγαλύτερο πλήθος κόσμου αντέδρασε προς τον Γενικό Έπαρχο, λέγοντάς του ότι: *"δεν ημπορούν να δώσουν ούτε σπιθαμίν γης, αλλ' εάν οι Σουλιώται θέλουν να σταθούν με μισθόν, καλώς, ειδέ μη γε ευθεία κέλευθος"* (εάν οι σουλιώτες θέλουν να παραμείνουν και να πολεμούν μόνο με τον μισθό τους καλώς, αλλιώς ο δρόμος είναι ανοιχτός)¹¹.

Και ο Μ. Μπότσαρης στην αναφορά του συνεχίζει: *"Πριν του ερχομού του κ. Επάρ-*

9. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείον Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 515).

10. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείον Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 562).

11. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείον Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 563).

κου, εγώ ως στρατηγός της Δ. Ελλάδος νομίζω ότι δεν έλειψα από το χρέος μου πρώτων και γράφων όσα έκρινα αναγκαία διά την προφύλαξιν της και σουχίαν, τώρα όμως οπού ήλθεν ο κ. Έπαρχος, ήλθαν και τόσοι άλλοι στρατηγοί και εις τους εδώ ευρισκομένους καπεταναίους ήλθαν διπλώματα στρατηγίας, εις εμέ δεν ήλθε καμμία επιταγή της Υπεριάτης Διοικήσεως, ώστε πλέον δεν ηξεύρω τίνι τρόπω να φερθώ, καθώς ήμην διωρισμένος πρωτίτερα ή ως ένας των λοιπών να δουλεύω με το σώμα μου. Η Υπεριάτη Διοίκησης διεμοίρασεν εις όλους διπλώματα στρατηγίας επί σκοπώ ότι να καθησυχάση όλους και να παρακινηθώσι διά να δουλεύσωσι διά το καλόν της πατρίδος, πλην ο σκοπός αυτός δεν έλαβεν την νομιζομένην εκτέλεσιν, αλλ' εκ τουναντίου, νομίζων έκαστος ήδη ισότιμον εαυτόν μετά των λοιπών, δεν εισακούεται το συμφέρον της πατρίδος πλέον, αλλ' ενεργούν τα πάθη και αι διχοστασίαι, διότι έλειψεν η υποταγή και τούτο δεν θέλει φέρει ειμή ολέθρια αποτελέσματα, εάν η Υπεριάτη Διοίκησης δεν βάλη μίαν ταχεία διόρθωσιν εις τα πράγμα. Δεν νομίζω ποτέ ότι η Υπεριάτη Διοίκησης να εκλάβη τα γραφόμενά μου ως αποτελέσματα φθόνου και ζηλείας, διότι ούτε και άλλοτε ποτέ ενώχλησα με παρόμοια, αλλά προβλέπων τον εκ τούτου όλεθρον, κρίνω διά χρέος μου πατριωτικόν να το κάμω γνωστόν εις την Υπεριάτην Διοίκησης. Εζήτησα και με αναφοράν παρά του κ. Επαρχου να με ειπή τι διαταγές είχεν ιδιαίτερας εις εμέ και ιδού τι με απεκρίνεται, ώστε πάλιν μένω εις το σκότος μη ηξεύρων τίνι τρόπω να δουλεύω και προσμένω διαταγήν από την Υ. Διοίκησης, διά να μην υποπέσω εις κατηγορίαν μη γινώσκων εις τι είμαι διωρισμένος, εις το πρώτον υπούργημα γενικώς ή ως τις των λοιπών, εννοούμενος μόνον αρχηγός εις το σώμα μου. Και με το προσήκον βαθύτατον σέβας ειμή της Υπεριάτης Διοικήσεως ελάχιστος πατριώτης. Μ. Μπότσαρης.

Φαίνεται πως ο Μ. Μπότσαρης άρχισε να αντιλαμβάνεται ότι το βαρύ κλίμα γι' αυτόν και το σώμα του δεν ήταν αναστρέψιμο. Βασίστηκε στις υποσχέσεις του Μαυροκορδάτου, ο οποίος δεν έλαβε υπόψη του ή υποτίμησε ηθελημένα, τη φιλοτιμία, την αντρείουσύνη και τον πατριωτισμό των ντόπιων οπλαρχηγών και άθελά του βρέθηκε αυτός απέναντί τους. Άρχισε να πιστεύει πως για το καλό όλων έπρεπε να αποσυρθεί από την περιοχή και να βρει νέους τόπους που θα μπορούσε να προσφέρει τις υπηρεσίες του. Έτσι στις 23 Ιουλίου, έγραψε προς τους "Παρασιτάτες της Χίου":

"Προς τους ευγενεσιτάτους παρασιτάτας της Χίου κυρίου Ιωάννην Μαυρογορδάτου, Γεώργιον Γλαράκην και Γαλάτην

Με τον ενιαύθα ερχομόν του κυρίου Συμεών Κονταράτου επιληροφορήθην διά τον οποίον σκοπόν έχετε να κάμει εκστρατείαν διά την πατρίδα σας Χίον. Ο άνω ρηθείς με είπεν, ότι διά την εκστρατείαν ταύτην μέλλετε να συνάξετε στρατιώτας αρκετούς με τον συνήθη προσδιωρισμένον μισθόν και προπάντων, διά να ελκύσετε έτι μάλλον τους γενναίους στρατιώτας, τους τάζετε και δόσιν γης. Η έφεσίς σας προ πάντων είναι, ότι το οποίον μέλλει να συναχθή στρατιωτικόν σώμα, να είναι από Ρουμελιώτας. Συνέπεσε λόγος και περί των συμπατριωτών μου και με παρηγγείλατε με τον ανωτέρω συμπατριώτην σας, εάν οι Σουλιώται ημπορούν να συγκατανεύσουν εις τούτο και ποίας προτάσεις ζητούν. Όθεν προς απάντησιν σας λέγω, ότι διά να σας δώσω τελείαν απόκρισιν, ανάγκη είναι εν από τα ευγενή υποκείμενά σας, αν είναι δυνατόν, να έλθη να ανταμωθώμεν διά να συνομιλήσωμεν τα δέοντα, τουναντίον δε και τούτο σας είναι δύσκολον, γράφετέ μου εν τάχει, διά να στείλω άνθρωπόν μου να σας προβάλη τας προτάσεις μου και να συνομιλήσειε τα δέοντα. Εν τούτω δε ασπασόμενός σας αδελφικώς μένω. Αδελφός σας Μ. Μπότσαρης. 23 Ιουλίου 1823. Μεσολόγγι¹².

12. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 564).

Την ίδια ημέρα γράφει και στον Μαυροκορδάτο και αφού πρώτα του εκθέτει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, του ζητάει να τον βοηθήσει ώστε να εγκατασταθεί σε νέο τόπο: "...η Δ. Ελλάς επαπειλείται κίνδυνον διά τας εμφυλίους ταραχάς μέγαν, διά τούτο η Εκκλημπρότης σας, προ πάντων ως πρόμαχος της Δ. Ελλάδος, να προσπαθήσπετε, οπού η Διοίκοις να λάβη τα πλέον δραστήρια μέτρα προς απάντησιν του κακού. Η ακαταστασία και διχοστασία των εδώ ήθελεν σουχάσει, εάν ετραβάτο από εδώ το σώμα το ιδικόν μου, διότι το φοβούνται, επειδή δεν κλίνει ποτέ εις τους κακούς λογισμούς των, αλλά πάντοτε παρατηρεί το συμφέρον της πατρίδος και τας επιταγάς της Υπεριάτης Διοικήσεως. Διά τούτο παρακαλώ να συνεργήσπετε με την Σεβαστήν Διοίκοις οπού να διορισθί εις άλλο μέρος, δια να λείψουν τα σκάνδαλα και οι εντόποι ας κυβερνηθούν όπως η θεία πρόνοια ήθελεν οδηγήσει αυτούς. Το σώμα των Σουλιωτών, επειδή και σας είναι γνωστή η δυστυχία των όπου δεν έχουσι πόθεν να εξοικονομήσωσι τας χρείας των, βλέποντες ότι δεν ήλθον οι λουφέδες, (μισθοί) ευρίσκονται εις κάποιαν ταραχήν και εις εσχάτην απελπισίαν, ωσάν οπού τους εκόπη και το διωρισμένον ταϊνι (σουσιίμο) οπού εδίδετο εις τας φαμιλίας των. Εις τοιούτον κυκεώνα ταραχών εγώ πλέον τον νουν και την πουχίαν την έχασα, διά τούτο παρακαλώ (εάν δεν έχη τόπον να διορίση το σώμα μας η Υπεριάτη Διοίκοις), εάν εισέτι σώζεται η προς εμέ από καλοκαγαθίαν της αγάπης, να μεσιτεύσπετε εις την Υπεριάτην Διοίκοις οπού να με δοθή η άδεια να περάσω μόνον με είκοσι ανθρώπους αυτού (στην έδρα της Διοίκοις) διά να σουχάση ο νους μου, επειδή διά τόσους ανθρώπους ειμί βέβαιος ότι η καλοκαγαθία της θέλει εξοικονομήσει τα αναγκαία. Τούτο το ζητώ επιμόνως..."¹³.

Σε λίγες ημέρες, υπακούοντας στις εντολές του Γενικού Επάρχου που είχε τη γενική ευθύνη της εκστρατείας, αναχώρησε από το Μεσολόγγι πηγαίνοντας να συναντήσει τους υπόλοιπους ντόπιους στρατηγούς, ως ίσος μεταξύ ίσων, και όλοι μαζί να ανακόψουν την πορεία του Μουσταή πασά. Ήταν μία εκστρατεία που δεν είχε αρχηγό και όλοι οι στρατηγοί που συμμετείχαν σε αυτήν, κατακυριευμένοι από το προσωπικό τους συμφέρον και τις προσωπικές τους φιλοδοξίες, δεν άφηναν χώρο για ομόνοια, σύμπνοια, ομοψυχία και προπαντός για ενότητα και συνεννόηση.

Γρήγορα φάνηκε η μεταξύ τους ασυνεννοησία, αφού και ο ίδιος ο Μ. Μπότσαρης ξεκινώντας από το Μεσολόγγι έγραψε προς τον Κίτσο Τζαβέλα, με τον οποίο στο μεταξύ είχαν συμφιλιωθεί, και του ζήτησε να επιτεθούν από κοινού, νύχτα στον Μουσταή πασά που είχε στρατοπεδεύσει στο Κεφαλόβρυσο. Ο Κ. Τζαβέλας του απάντησε πως ήταν ένα πολύ επικίνδυνο σχέδιο, γιατί ο στρατός του Πασά της Σκόνδρας ήταν πολυάριθμος, και στο οποίο δεν θα συμφωνούσαν οι υπόλοιποι στρατηγοί, που ήθελαν να τον αντιμετωπίσουν σε κάποιο στενό πέρασμα¹⁴.

Τις πρώτες ημέρες του Αυγούστου ο Μ. Μπότσαρης έφτασε και στρατοπέδευσε στο Μικρό Χωριό. Εκεί τον συνάντησε ένας προσωπικός ταχυδρόμος του Λόρδου Βύρωνα και του παρέδωσε, μεταξύ άλλων και μία συστατική επιστολή του Μητροπολίτη Ουγγροβλαχίας Ιγνάιου. Ο Λόρδος Βύρων, για το ταξίδι του προς την Ελλάδα, εφοδιάστηκε από τον Ιγνάιο με συστατικές επιστολές, που τον σύστηναν προς τις διάφορες προσωπικότητες της Επανάστασης και κυρίως προς τον Μαυροκορδάτο και τον Μ. Μπότσαρη. Στις 5 Αυγούστου, με το Γρηγοριανό ημερολόγιο (που αντιστοιχεί με τις 24 Ιουλίου του ημερολογίου που χρησιμοποιούσαν τότε οι Έλληνες), ο Λόρδος Βύρων, που εκείνον τον

13. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου", τ. 3ος (Α.Μ. 565).

14. Χριστοφόρου Περραιβού, "Απομνημονεύματα Πολεμικά", τ. 2ος, σ. 6.

καιρό ήταν στην Κεφαλονιά, έστειλε έναν προσωπικό του ταχυδρόμο στο Μεσολόγγι για να συναντήσει τον Μ. Μπότσαρη, αλλά τελικά τον συνάντησε στο Μικρό Χωριό¹⁵.

Ο Μ. Μπότσαρης απάντησε αμέσως στον Λόρδο Βύρωνα και στην επιστολή¹⁶ του που στάλθηκε με τον ίδιο ταχυδρόμο έγραφε: *"Το δικό σας γράμμα, όπως και του σεβασμιότατου Ιγνατίου με γέμισαν χαρά. Η εξοχότης σας είναι το πρόσωπο που έχουμε ανάγκη. Τίποτα να μην εμποδίσει τον ερχομό σας σε αυτό το μέρος της Ελλάδας. Πολυάριθμος στρατός μας απειλεί, αλλά με τη βοήθεια του Θεού και της εξοχότητάς σας, θα τους αντιμετωπίσουμε όπως πρέπει. Απόψε σκοπεύω να επιχειρήσω εναντίον ενός (στρατιωτικού) σώματος έξι έως επτά χιλιάδων Αλβανών που είναι στρατοπεδευμένο εδώ κοντά. Μεθαύριο θα ξεκινήσω με μερικούς εκλεκτούς άνδρες μου για να συναντήσουμε την εξοχότητά σας. Μην αργήσετε. Σας ευχαριστώ για την καλή γνώμη που έχετε για τους συμπατριώτες μου, ελπίζω πως δεν θα τη βρείτε αδικαιολόγητη. Σας ευχαριστώ επίσης και για τη μεγάλη γενναιοδωρία που τους δείξατε. Πιστέψτε με, κτλ. Μάρκο Μπότσαρι"*¹⁷.

Από τη μία μεριά φαίνεται πως αυτή η επιστολή λειτούργησε ως βάλσαμο στην πικραμένη ψυχή του Μ. Μπότσαρη, του αναπέρωσε το πθικό, αφού ο Ιγνάτιος και ο Λόρδος Βύρων τον αναγνώριζαν ως έναν πρωτεργάτη της Επανάστασης, και του έδωσε την ελπίδα πως με τη βοήθειά τους μπορεί να εγκατασταθεί και να πολεμήσει και σε άλλο μέρος. Από την άλλη μεριά, η αντρείοσύνη του, η ανάγκη να αποδείξει τις στρατιωτικές του δυνατότητες, η πίστη του στις ικανότητες των στρατιωτών του και η βιασύνη του να συναντήσει τον Λόρδο Βύρωνα, τον οδήγησαν στο να αγνοήσει τις συμβουλές του Κίτσου Τζαβέλα και το σχέδιο των υπολοίπων στρατηγών και επιτέθηκε πρόωρα και βεβιασμένα στο αντίπαλο στρατόπεδο, με τα γνωστά αποτελέσματα.

Για τη "Μάχη του Κεφαλόβρυσου" και τον ηρωικό θάνατο του Μ. Μπότσαρη, ο τότε Υπουργός Πολέμου, Χριστόφορος Περραιβός έγραψε: *"ότι μεν ο Μπότσαρης συμφώνως μετὰ του Τζαβέλλα και επιλοίπων στρατηγών της Δυτικής Ελλάδος εδύναντο να μαισιώσωσι τους σκοπούς του εχθρού μέλλοντος να διαβή εκ διαφόρων στενών θέσεων, νη βεβαιότατον. Ότι δε, αν έζη μετὰ τούτο ο Μπότσαρης, έμελλον να γεννηθώσι μεταξύ αυτού, και των εκείσε στρατηγών διχόνοιαι, και ολέθρια επόμενα, νη αναπόφευκτον. Η θεία πρόνοια και τον Μάρκον εδόξασε, και την Ελλάδα εκ των εμφυλίων ταραχών έσωσε"*¹⁸.

15. Relation de l'expedition de lord Byron en Grece / par le Comte Pierr Gamba. Paris Peytiex, Galerie Delrome, 1825, p. 19.

16. Η επιστολή έχει ημερομηνία 18 Αυγούστου και αντιστοιχεί στις 6 Αυγούστου του τότε ελληνικού ημερολογίου και μας δείχνει πως η πιθανότερη ημερομηνία της διεξαγωγής της "Μάχης του Κεφαλόβρυσου" είναι η 7η Αυγούστου και όχι η 9η, που καθιερώθηκε.

17. Relation de l'expedition de lord Byron en Grece / par le Comte Pierr Gamba. Paris Peytiex, Galerie Delrome, 1825, p. 29. Ο Pietro Gamba, ήταν φίλος και συνταξιδιώτης του Λόρδου Βύρωνα, στο τελευταίο του ταξίδι στην Ελλάδα. Θεωρείται ως ο καλύτερος και ακριβέστερος βιογράφος της ζωής του Λόρδου Βύρωνα κατά την περίοδο αυτή. Το βιβλίο του εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1825 και λίγο καιρό αργότερα και στο Παρίσι. Η επιστολή είναι από τη Γαλλική έκδοση.

18. Χριστοφόρου Περραιβού, "Απομνημονεύματα Πολεμικά", τ. 2ος, σ. 7.

Η ομολογία της προδοσίας στη μάχη της Καλιακούδας

Του Κ. Καραμέτα

Πανοσιώτατε άγιε καθηγούμενε κ. κυρ Παγκράτιε, σε προσκυνώ και την αγίαν σου δεξιάν ευλαβώς ασπάζομαι. Σε ειδοποιώ (εις) ότι μου γράφεις, διά να σου φανερώσω τα πάντα! Μάλιστα! Εγώ το πύρα ιζάντι (ευκαιρία) διά προσκύνημα, να γλυτώσω καμπόσος κόσμος. Έστειλα και χαμπέρι, ακόμα δεν ήλθε. Αύριο γιόμα ευθύς σου στέλνω ότι χαμπέρι μας έλθη. Ότι έχομε να κάμομε, κάμομε όλοι αντάμα και διά τ' εμένα φιλικία (κατηγόριες). Αδελφέ μου ή μου είπαν ή δεν μου είπαν, εγώ αυτά κοντά δεν τα παίρνω, και η αδελφοσύνη μας αδελφοσύνη. Μένω εις την ευχήν σου.

Γκερτοβός, 28 Αυγούστου 1823.

Ο αδελφός σου Κώστας Σιαδήμας.

Τον αδελφόν μας κυρ Βαρθολομαίον προσκυνώ.

Σας λέγει και ο παρών δια στόματος.

Καγώ ο γράψας σας προ(σκυνώ)¹.

Αυτή είναι η επιστολή που έστειλε ο στρατηγός του Απόκουρου Κώστας Σιαδήμας, προς τον ηγούμενο κάποιου μοναστηριού αυτής της περιοχής, τον Παγκράτιο. Είναι η πρώτη ημέρα της μάχης και από το γράμμα φαίνεται πως αυτός είχε εγκαταλείψει τη θέση που έπρεπε να φυλάει μαζί με τον στρατηγό της επαρχίας Καρπεννησίου Γιαννάκη Γιολδάση που ήταν και αδελφός της γυναίκας του, και πλέον βρίσκεται στην περιοχή του Γκερτοβού.

Ομολογεί πως προχώρησε στο προσκύνημα για να γλυτώσει κάμποσος κόσμος και σίγουρα αυτοί δεν ήταν οι συμπολεμιστές του, που εξαιτίας του βρέθηκαν περικυκλωμένοι από τον εχθρό και πάρα πολλοί σκοτώθηκαν. Αν και αναλαμβάνει αυτός την ευθύνη της συμφωνίας με τον εχθρό, δεν πρέπει να θεωρήσουμε πως δεν είχε τη σύμφωνη γνώμη του Γιολδάση, που μαζί φύλαγαν το πέρασμα και οι εχθροί πέρασαν από εκεί χωρίς να βρουν καμία αντίσταση.

Από την άλλη μεριά εκείνη τη στιγμή μόνο ο Σιαδήμας είχε τη δυνατότητα να διαπραγματευτεί με τον πασά της Σκόδρας, αφού ο Γιολδάσης έχασε την εμπιστοσύνη του, επειδή αυτός θεώρησε πως το καπάκι που έγινε μεταξύ τους πριν από την μάχη του Κεφαλόβρυσου δεν τηρήθηκε. Όταν ο Μουσταή πασάς έφτασε στο Καρπενήσι, ζήτησε από τον Γιολδάση να τον προσκυνήσει και αυτός του απάντησε πως χρειάζεται διορία μερικών ημερών για να συνεννοηθεί και με τους υπόλοιπους στρατηγούς, του έδωσε δε ως εγγύηση της συμφωνίας τους δύο ομήρους. Όμως η απρόβλεπτη επίθεση του Μάρκου Μπότσαρη στο στρατόπεδό του Μουσταή, θεωρήθηκε από αυτόν ως παγίδα του Γιολδάση και πέρα από όλα τα άλλα, είχε ως άμεση συνέπεια τη θανάτωση των δύο ομήρων.

Για τη δίκη του Σιαδήμα που έγινε στο Μεσολόγγι την Άνοιξη του 1824 ο Κασομούλης, που ήταν προσωρινός Γραμματέας του Δικαστηρίου, γράφει: "*Το πολεμικόν (τριμελές) Συμβούλιον εξέτασεν και έκρινεν την προδοικήν κατηγορίαν του Κώστα Σιαδήμα.*

1. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου". τ. 3ος (Α.Μ. 635)

Εis το κριτήριοn τούτο ήμουν διωρισμένος προσωρινός Γραμματεός. Από τας μαρτυρίας οπού ελάβαμεν του Κίτζου Κώστα (Σουλιώτη) και άλλων δύο αποδείχθη άμοιρος πάσης κατηγορίας και αθωώθη. Δια την προσκύνησίν του ο Σιαδήμας απολογήθη ότι τον εβίασαν οι πολίται και ότι το έκαμεν εξ ανάγκης. Είχεν και δια τούτο μερικά έγγραφα (προς) απόδειξιν. Ο Σιαδήμας ζητούσεν να επανέλθη εις την επαρχίαν, πλην αυτή η άδεια δεν του εδόθη. Μάλιστα τον διέταξαν να ακολουθή υπό τον Σιορνάρην².

Στην απολογία του ισχυρίστηκε πως το έκανε κάτω από την πίεση των πολιτών, που σίγουρα ήταν μεγάλη και προερχόταν κυρίως από τσελιγκάδες και μεγαλοκτηματίες, χωρίς να εξαιρείται και ο υπόλοιπος λαός. Εκείνη την εποχή όλα τα κοπάδια ήταν στα βουνά, η διαδικασία της παραγωγής μεταξιού, που ήταν ένα από τα κυριότερα προϊόντα της περιοχής, ήταν σε εξέλιξη, τα καλαμπόκια, τα φασόλια, όλα τα φρούτα και τα σταφύλια που έβγαζαν το κρασί και το ρακί, δύο ακόμα κύρια προϊόντα της περιοχής, ήταν ακόμα στα χωράφια. Ο ίδιος ο Γιολδάσης ήταν ιδιοκτήτης κοπαδιών προβάτων³ και ο Σιαδήμας καλλιεργούσε για λογαριασμό του το τοιφλίκι "Γούγιανη"⁴.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες κανένας ντόπιος δεν ήθελε έναν πόλεμο, που μπορούσε να καταστρέψει την οικονομία της περιοχής, αφού ο τόπος τους μπορούσε να καταστεί έρμαιο της καταστροφικής μανίας των εκθρικών στρατευμάτων, που θα λεπλατούσαν και θα έκαιγαν ό,τι έβρισκαν στον δρόμο τους. Βέβαια ο Σιαδήμας δεν ενήργησε ως στρατιωτικός της Επανάστασης, αλλά ως ένας κοιταμπάσης ή αρματολός του προηγούμενου καθεστώτος και έθεσε τα τοπικά συμφέροντα υπεράνω των εθνικών.

Τελικά ο Σιαδήμας αθωώθηκε από το Δικαστήριο, αλλά του αφαιρέθηκε ο βαθμός του στρατηγού και κατά συνέπεια και η οπληρχηγία στην επαρχία Απόκουρου, τέθηκε υπό τον Σιορνάρη και σκοτώθηκε κατά την ηρωική "Εξοδο του Μεσολογγίου".

2. Νικολάου Κασομούλη, "Στρατιωτικά Ενθυμήματα", τόμος 1ος, σελ. 365.

3. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου". Τόμος 1ος, σ. 313 (Α.Μ. 241)

4. Ακαδημίας Αθηνών, "Ιστορικών Αρχείων Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου". Τόμος 2ος (Α.Μ. 882)

Προς τα μέλη και τους φίλους.

**Μην ξεχνάτε τις ημερομηνίες για τις συνεργασίες
ή τις ειδήσεις της "Φωνής" του Μεγάλου Χωριού.**

**Μέχρι 15 Μαΐου, το αργότερο
για την έκδοση του καλοκαιριού.**

Μερικά από όσα έγραφε η "ΦΩΝΗ" πριν εξήντα χρόνια

Του Κ. Καραμέτα

Σε αυτό το τεύχος της "ΦΩΝΗΣ" προσύθεται με τον παραπάνω τίτλο η στήλη που περιέχει διάφορα θέματα της επικαιρότητας πριν από 60 χρόνια, όπως δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό. Η "ΦΩΝΗ" πρωτοεκδόθηκε το 1932 και αφού το 1929 κυκλοφόρησε με τον ίδιο τίτλο μία επιστολή - προκήρυξη που ανήγγειλε την επανίδρυση του "Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών" στην Αθήνα. Από τότε και ύστερα συνεχίστηκε η έκδοση της "ΦΩΝΗΣ" σποραδικά μέχρι την κατοχή, και από το 1954 μέχρι και σήμερα εκδίδεται τουλάχιστον μία φορά κάθε χρόνο. Η έκδοσή της χωρίζεται σε δύο περιόδους με βάση το μέγεθός της. Στην πρώτη περίοδο είχε το μέγεθος μικρής εφημερίδας. Στη δεύτερη, που ξεκίνησε το 1971 από όπου αρχίζει και η τρέχουσα αρίθμωσή της, είχε το σημερινό μέγεθος. Για όσους είναι εξοικειωμένοι με το διαδίκτυο μπορούν να βρουν και να διαβάσουν όλα τα τεύχη της "ΦΩΝΗΣ" στην ιστοσελίδα: <https://smar.gr/magazine/>. Τα εξήντα χρόνια επιλέχθηκαν με γνώμονα πως αυτή η δεκαετία καλύπτεται όλη από την έκδοση της "ΦΩΝΗΣ", και με σκοπό να επανέλθουν στη μνήμη των γερωνότερων τα χρόνια της νιότης τους, να ενημερωθούν οι νεότεροι για τα προβλήματα του Χωριού τα χρόνια εκείνα και, προπαντός, να αποκαλυφθούν οι σκέψεις, τα όνειρα και οι προσπάθειες που έκαναν οι παππούδες τους και οι πατεράδες τους, για να βελτιώσουν τη ζωή τους.

Εξήντα χρόνια πριν, κυκλοφορεί το τεύχος "ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1963. ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 17. 1ον - 4ον ΤΡΙΜΗΝΟΝ", έχει μέγεθος μικρής εφημερίδας και το κεντρικό του θέμα, με τίτλο "Η ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ ΜΑΣ", αναφέρεται στο διαχρονικό πρόβλημα της έλλειψης χρημάτων που απαιτεί η έκδοσή της.

"Λόγω της επί εν ολόκληρον έτος διακοπής εκδόσεως της "ΦΩΝΗΣ", ορισμένα εκ των θεμάτων που δημοσιεύονται εις το παρόν φύλλον αυτίς έχασαν την επικαιρότητά των, αλλά, τα δημοσιεύομεν εκ καθήκοντος προς ενημέρωσιν των αποδήμων συγχωριανών μας, ιδίως των εν τω εξωτερικώ διαμενόντων.

Η καθυστέρησις αύτη δεν οφείλεται εις αδράνειαν, ούτε αμέλειαν του Δ. Συμβουλίου του Συνδέσμου, αλλ' οφείλεται κυρίως εις έλλειψιν χρημάτων διά τακτικήν έκδοσιν. Τούτο ας το λάβουν υπ' όψιν τους όλα τα μέλη και ας μας στείλουν τας καθυστερουμένας τακτικές συνδρομάς αυτών, δοθέντος ότι διά την έκδοσιν της "ΦΩΝΗΣ" δεν υποχρεούται να πληρώνει ουδείς ιδιαίτεραν συνδρομήν, αλλά διανέμεται δωρεάν προς όλους τους συγχωριανούς των οποίων γνωρίζομεν τας διευθύνσεις, ασχέτως αν είναι ή όχι ενεργά μέλη του Συνδέσμου.

Μόνον οι κ.κ. Αδελφοί Ιωάννης και Γεράσιμος Ν. Λαΐου, εξακολουθούν να προσφέρουν δωρεάν όλα τα κλισσέ, δι' όλας τας εκδόσεις, τους οποίους δεν ευρίσκουμε τα κατάλληλα λόγια για να εκφράσουμε τας ευχαριστίας μας."

Στη στήλη "ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ" υπάρχει το θέμα των "ΑΝΤΙΠΛΗΘΜΥΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ" όπου η "ΦΩΝΗ" επικρίνει την Κοινότητα που δεν φρόντισε με "προσωπική εργασία" των κατοίκων να τοποθετηθούν στο ρέμα του "Πλατανιά"

τα συρματοπλέγματα που σιάλθηκαν από το "Υπουργείο Δημοσίων Έργων" για την αντιπλημμυρική θωράκιση του δρόμου που οδηγεί στο Χωριό. Της καταλογίζει, επιπλέον, και την πρόθεσή της να καταργήσει την προσωπική εργασία των κατοίκων και όλα τα έργα να γίνονται "επί πληρωμή".

Δεύτερο θέμα σε αυτή τη στήλη, είναι η "Η ΛΑΣΙΚΗ ΟΔΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ - ΚΑΛΙΑΚΟΥΔΑΣ": "Από τον κεντρικόν Ραδιοφωνικόν Σταθμόν Αθηνών, ηκούσαμεν κατ' επανάληψιν προ 6 περίπου μηνών ανακοίνωσιν του Υπουργείου Γεωργίας ότι, μεταξύ άλλων, ενεκρίθη και πίστωσις δραχμών 230.000 διά την κατασκευήν της μελετηθείσης δασικής οδού από Μεγάλου Χωριού προς τα δάση του όρους Καλιακούδα μέχρι της θέσεως "Παναγιά".

Έκτοτε το Δασαρχείον δεν προέβη εις ουδεμίαν οσκεινήν ενέργειαν, ούτε δημοπρατίσεις του έργου προεκηρύχθη."

Άλλο θέμα αυτής της στήλης είναι "Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ" και αναφέρει: "Είναι ακατανότος ο συνεχιζόμενος ισχυρισμός του Κοινοτικού Συμβουλίου μας καθ' όσον η Κοινότης δεν δύναται να διαθέσῃ ούτε μίαν δραχμὴν εκ του προϋπολογισμού αυτής προς συντήρησιν του ξενοδοχείου, διότι τα ενοίκια τούτου κατατίθενται υπό του εκάστοτε υποχρέου επιχειρηματίου εις το Δημόσιον Ταμείον και εκπίπονται διά την απόσβεσιν δαρείου της Κοινότητος". Στη συνέχεια αναφέρονται οι ελλείψεις του ξενοδοχείου.

Ακολουθούν τα θέματα της "ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ" και της "ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΚΥΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΜΑΣ". Για την Πνευματική Στέγη γράφει: "Από τα κατά το παρελθόν έτος 1962 προγραμματισθέντα συμπληρωματικά έργα που απαιτούνται διά την απρόσκοπον λειτουργίαν της Οικοκυρικής Σχολής μας και την εν γένει υψηλήν αποστολήν της Πνευματικής Στέγης του Χωριού μας, κατά το μέγα μέρος πραγματοποιήθησαν το λήγον έτος 1963". Και αναφέρει τα έργα.

Για δε την Οικοκυρική Σχολή γράφει: "Εις την Οικοκυρικήν Σχολήν μας, κατά το λήξαν σχολικόν έτος 1962 - 1963, εφοίτησαν κανονικώς 38 μαθήτριά, εξ ων 9 έλαβον απολυτήριον αποκτήσασαι πλήρη επαγγελματικήν και πρακτικήν μόρφωσιν. Εις την αρχήν του νέου σχολικου έτους 1963 - 1964, ενεγράφησαν και 11 νέα μαθήτριά, συμπληρωθέντος ούτω του αριθμού 40 μαθητριών, εσωτερικών... επίσης το Υπουργείον Κοινωνικής Προνοίας ενέκρινε την αύξησιν του αριθμού μαθητριών από 40 εις 50 οικοτροφους".

Τελευταίο θέμα της στήλης είναι "Η ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΟΔΟΣ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ - ΠΡΟΥΣΟΥ". Εδώ αναφέρει πως το κλιμάκιο της Μ.Ο.Μ.Α. Λαμίας σταμάτησε τις εργασίες διάνοιξης του δρόμου στις 7/12/62, λόγω των "θεομηνιών". Τον Μάρτιο του 1963 επανήλθε ένα μέρος του κλιμακίου, προχώρησε στη διάνοιξη 100 μέτρων μετά τη γέφυρα των Διποτάμων και ξαναέφυγε, λόγω έλλειψης πιστώσεων.

Στη στήλη "ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ" αναφέρει διάφορα "νέα" από το Χωριό:

"Δεν ευρίσκομεν τα κατάλληλα λόγια με τα οποία θα μπορούσαμε να ευχαριστήσουμε και να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας προς τον αξιότιμον κ. Φαίδωνα Κυδωνιάτην και την ερίτιμον σύζυγόν του κ. Εθέλ - αρχιτέκτονας - διά την δωρεάν εκπόνησιν σχεδίων και μελέτης ως και την επί τόπου παρακολούθησιν υπό του κ. Φαίδωνος των εργασιών της ανεγειρομένης Εκκλησίας του Αγίου Γερασίμου".

"Ο νέος Διευθυντής Ιατρός του Αγροικου Ιατρείου του Χωριού μας κ. Γεώργιος Νι-

κολόπουλος, είναι πολύτιμον εύρημα του Μ.Χ. και των υπολειπομένων χωριών της περιοχής του. Σπουδαίος επιστήμων και ανθρωπιστής. Προθυμότητας και ακούραστος, δέχεται ανά πάσαν ώραν και συγγιήν τους προσερχομένους ασθενείς...".

"Το Δημοτικό σχολείο του χωριού μας, κατόπιν του γενομένου ελαιοχρωματισμού των κουφωμάτων και της αρμολογήσεως των τοίχων διά τοιμήντου, ευπρεπίσθη εξωτερικώς. Έχει όμως ανάγκην πολλών επισκευών εσωτερικώς, αλλά στερείται των απαιτούμενων χρημάτων...".

"Το γραφείο Τ.Τ.Τ. του χωριού μας ευπρεπίσθη αρκετά καλά και απέκτησεν όλα τα απαραίτητα διά την καλήν λειτουργίαν όργανα - πλάστιγγα, χρηματοκιβώτιον κ.τ.λ. υπολείπεται ο τηλεφωνικός θάλαμος που αναμένεται να σταλή...".

"Ο εμπειροτέχνης εργολάβος ανεγέρσεως της Εκκλησίας του Αγίου Γερασίμου, κ. Δημήτριος Α. Μακρής εκ του χωριού Στουρνάρα, βοηθούμενος και από τον αρχιτεχνίτην κ. Αλέξην Παπακίτσον εξ Αγνάντων Άρτης, μετά σχολαστικότητας εφάρμωσαν το υπό του Αρχιτέκτονος Μηχανικού κ. Φαίδωνα Κυδωνιάτη εκπονηθέν, λαμπρότατον σχέδιον της μνημειώδους αυτής εκκλησίας. Αντεγράφησαν και εις την πραγματικότητα όλα αι λεπτομέρειαι της μέχρι τούδε γενομένης τοικοποιίας και συνεπώς είναι άξιοι επαίνων και οι δύο".

Σε αυτό το φύλλο δημοσιεύεται και φωτογραφία του κτίσματος με τη σημείωση πως η τοικοποιία έφτασε σε ύψος 5 μέτρων.

Τελειώνουμε με την αναφορά στη στήλη "ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΜΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΦΙΛΑΛΛΗΛΙΑΣ", όπου γίνεται λόγος για τους δύο χορούς που διοργάνωνε κάθε χρόνο η "Επιτροπή Χορού", ο ένας στο Χωριό και ο άλλος στην Αθήνα, τα έσοδά των οποίων πήγαιναν σε διάφορους σκοπούς του Συνδέσμου.

"Ο αποκριάτικος χορός του Συνδέσμου εδόθη την 13/2/63 εις το επί της πλατείας Συντάγματος ξενοδοχείον "ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ". Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος εσημείωσεν εξαιρετικήν επιτυχίαν. Απέδωκε δε το καθαρόν προϊόν δραχμών 67.930,90. Εκ του ποσού τούτου, κατόπιν αποφάσεως του Δ. Σ. του Συνδέσμου και της Οργανωτικής Επιτροπής του χορού, διετέθησαν 40.000 υπέρ του εκ της κατολισθήσεως πληγέντος Μικρού Χωριού, το δε υπόλοιπον υπέρ της αποπεραιώσεως του ξενοδοχείου του Χωριού μας".

Στη συνέχεια δημοσιεύεται το ευχαριστήριο έγγραφο που απέστειλε η Κοινότητα Μικρού Χωριού προς τον Σύνδεσμό μας:

"Αγαπτιοί συμπατριώται, ελήφθη το μήνυμα συμπαθείας Σας προς την σκληράν δοκιμασίαν την οποίαν υπέστημεν. Η έκφρασις των ευγενικών Σας αισθημάτων και η αγία πρόθεσις Σας συνεκίνησε ημάς και όλους τους Μικροχωρίτας βαθύτατα. Εις το υπό ανέγερσιν χωριόν μας, νομίζομεν, διά των 40.000 δραχμών δύναται να αποπεραιωθή εν οίκημα διά τους εκάστοτε διδασκάλους, τους υπηρετούντας εις το σχολείον της Κοινότητός μας. Επίσης εν κέντρον παιδικής χαράς, Κοινοικόν γραφείον κ.λ.π. Δεχθήτε, παρακαλούμεν, την έκφρασιν της βαθυτάτης μας ευγνωμοσύνης, μεθ' ns διατελούμεν. Μετά πάσης τιμής. Ο Πρόεδρος της Κοινότητος. Δημήτριος Τσατοσαράγκος".

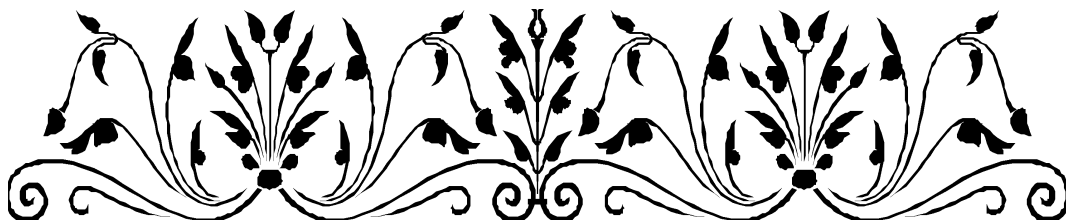
Δεύτερο θέμα της στήλης είναι ο καλοκαιρινός χορός στο Χωριό:

"Όπως κατά τα προηγούμενα καλοκαίρια 1961 και 1962, έτσι και εφέτος με πρωτοβουλίαν της Μάνας του Χωριού μας και Μεγάλης Ευεργέειδος του Συνδέσμου μας κυρί-

ας Αντιγόνης Κ. Λιάπη εδόθη την 24ην Αυγούστου ο καθιερωθείς επίσιος χορός εις την αίθουσαν "Λίβιγκ - ρούμ" και την μεγάλην βεράντα του Κοινοτικού ξενοδοχείου "ΑΝΤΙΓΟΝΗ". Ως γνωστόν, ο χορός αυτός εδίδετο υπέρ των απόρων παιδιών του Μεγάλου Χωριού. Κατόπιν όμως της σκληράς δοκιμασίας την οποίαν υπέστησαν οι Μικροχωρίται δια της κατολισθήσεως του Χωριού των και της συνεπεία ταύτης προσωρινής εγκαταστάσεως εις το Μεγάλο Χωριό και των Μικροχωριτών, ο φεινός χορός εδόθη υπέρ των μαθητών του τε Μεγάλου και Μικρού Χωριού".

Τελευταίο θέμα της στήλης είναι το καλοκαιρινό συσσίτιο στο σπίτι του Κωνσταντίνου και της Αντιγόνης Λιάπη.

"Η Μάνα του Χωριού μας δεν παρέλειψε και κατά το φεινό καλοκαίρι, να οργανώσῃ εις το σπίτι της, καθημερινό συσσίτιο δι' εξόδων της εις άπορα παιδάκια που έτρωγαν εις κοινό τραπέζι, χορτιασικά, πρόγευμα και μεσημβρινό σπιτίσιο και καλό φαγητό, με τα γλυκά τους και αγοραστά φρούτα της εποχής, όπως έτρωγαν και στα συσσίτια των δύο προηγούμενων ετών, με την διαφοράν ότι στο φεινό συσσίτιο προστέθηκαν και παιδάκια καταγόμενα εκ του κατολισθέντος Μικρού Χωριού. Ένα μεσημέρι, περνώντας τυχαίως ο γράφων από το σπίτι της κυρίας Λιάπη κατά την διάρκειαν του φαγητού, έμετρησα 36 παιδάκια γευματίζοντα".

ΠΟΥ ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΗ ΦΩΝΗ

Στην Αθήνα: Μαυροκορδάτου 6 (5ος όροφος, Γραφεία).
Τηλέφωνα επικοινωνίας: 210 3837057, κινητό: 6972 407569.

Σημείωση:

Τα ίδια τηλέφωνα ισχύουν και για όσους θέλουν να προμηθευτούν βιβλία.
Στα γραφεία μας επίσης θα βρείτε και παλαιότερα τεύχη.

Αγοράστε βιβλία Μεγαλοχωριτών συγγραφέων.
Έτσι βοηθάτε τον Σύνδεσμο και γνωρίζετε καλύτερα
το Μεγάλο Χωριό και την παράδοση του τόπου μας.

ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΤΙΚΑ

Του ξενιτεμένου αδελφού

"Έλα αδερφέ, σε καρτερεί μια κρυσταλλένια βρύση

πο'χει νερά μουρμουρισιά και χύνει τ' αφρισμένα

Το έρμιο ρημοκλήσι. Τ' αγέραστα ψηλά βουνά.

Τ' αγριολουλουδιασμένα."

Γιάννης Μάγκας

ΓΑΜΟΙ

- Ο Αθανάσιος Μπακατσιάς και η Λιάνα Παρούση παντρεύτηκαν.

ΒΑΠΤΙΣΗ

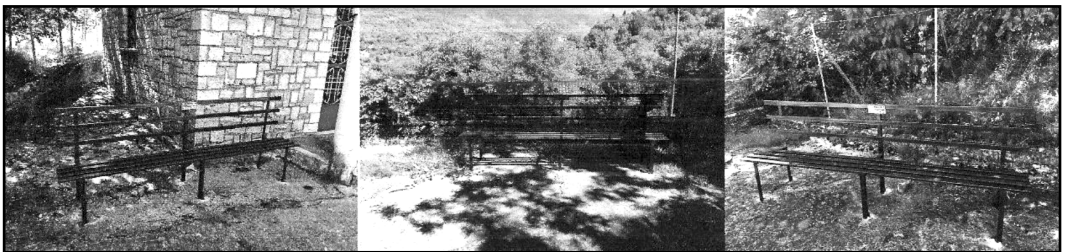
- Ο Νάσος Χιώτης και η Κατερίνα Χολή βάπτισαν τον γιο τους Παναγιώτη.
- Ο Παναγιώτης Κωνσταντινίδης και η Κωνσταντίνα Παΐδα βάπτισαν το γιο τους Αναστάσιο.

ΝΕΑ ΜΕΛΗ

- Manalis Georgios
- Μπούρλος Δημήτριος
- Αναγνωστόπουλος Δημήτριος
- Βαστάκη Ελένη
- Χαλκιά - Βονόρτα Αναστασία
- Γυφτομήτρος Δημήτριος
- Μαλτεζοπούλου Παναγιώτα
- Λαΐς Ιωάννης

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Τα ανωτέρω παγκάκια, τα εγκατέστησε στην αυλή του Ι. Ναού Αγίου Δημητρίου που είναι πίσω από το σχολείο, ο Παναγιώτης Τριχιάς και η Μαρία Σκούρα στην μνήμη της Σταυρούλας Αραπογιάννη.

Συλλέξτε όλα τα τεύχη της Φωνής.

Είναι μια πολύτιμη παρακαταθήκη για το μέλλον και την ιστορία του τόπου και των ανθρώπων του.

Ψήφισμα του Δ.Σ. για τον εκλιπόντα κ. Χρήστο Καραγιάννη

Το Δ.Σ. του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών, μετά τη γνωστοποίηση της απώλειας του συγχωριανού μας και τέως μέλους του Δ.Σ. του Συνδέσμου κ. Χρήστου Καραγιάννη, αποφάσισε να δημοσιεύσει σχετικό ψήφισμα στη ΦΜΧ και τον τοπικό τύπο με το παρακάτω κείμενο:

Ο εκλιπών υπήρξε υπόδειγμα οικογενειάρχη, συνεπούς επαγγελματία και άοκνος στρατιώτης του Συνδέσμου, τον οποίο υπηρέτησε από πολλές θέσεις. Ήταν παρόν σε κάθε δράση του Συνδέσμου στην Αθήνα ή στο χωριό και εργάστηκε με προθυμία, φιλοτιμία και εγκαρδιότητα για την εκπλήρωση των σκοπών του.

Πρωτοστάτησε σε μεγάλα έργα του Συνδέσμου, μεταξύ των οποίων η ίδρυση του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου στο Μεγάλο Χωριό, η απόκτηση Στέγης στην Αθήνα και συνέβαλε σε αυτά με μεγάλες οικονομικές εισφορές.

Στη συνέχεια το Δ.Σ. αποφάσισε ομόφωνα:

- α) Να παραστεί ο Πρόεδρος κ. Α. Παΐδας στη νεκρώσιμο ακολουθία.
- β) Αντί στεφάνου να διατεθούν τα χρήματα στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, για την πρόοδο του οποίου ο κ. Χ. Καραγιάννης στάθηκε πολύτιμος αρωγός.
- γ) Να δημοσιευθεί το ψήφισμα στον τοπικό τύπο.

Φωτογραφικό υλικό από το Λαογραφικό Μουσείο

**Αναπαράσταση
μεγαλοχωριτικού σπιτιού**

**Αίθουσα Ξένης
Γιαννουλοπούλου - Καρβέλη**

**Φορεσιές Ευρυτανίας -
Νεότερης κατασκευής**

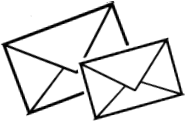
**Αίθουσα Ιωάννας
Σκλαβούνου - Φραντζή,
Συλλογή Οικονομίδη**

**Πνευματική Στέγη -
Αίθουσα Δημήτρη Πουρνάρα**

**Οικιακά σκεύη -
Επαγγέλματα που υπήρχαν
στο χωριό**

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ Ή ΣΤΕΙΛΑΜΕ

Ευχαριστήρια κάρτα που λάβαμε από τον Δήμαρχο Αθηναίων Κώστα Μπακογιάννη για τη νέα χρονιά.

ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Αγαπώμενη Ανδρέα,

Χίλια Ευχαριστήρια για το Δωρεός Έχεις
και για τα όμορφα δώρα.

Ανυπόμονα από καρδιάς, σε είναι προσηγορικά και σε όλα τα
ήλια και τους φίλους που Σωδίστου να έχουμε για καλά,
Συμπουρξική η εορταστική χρονιά, Υπέροχα υγεία,
επιτυχία, χαρά η ηρεσότητα.

Καλό γιορτή η εορταστική το 2023!

Κώστας Μπακογιάννης

Μεγαλοχωρίτισσα - Μεγαλοχωρίτη

Μην ξεχνάς ποτέ το χωριό σου.

Από σένα εξαρτάται η διατήρησή του, η πρόοδος και η προκοπή του.

Γι' αυτό έλα με την πρώτη ευκαιρία να πεις κρύο νερό,

ν' αναπνεύσεις καθαρό αέρα, να περπατήσεις τους

δρόμους του, τα σοκάκια που περπάτησες παιδί.

Να θυμηθείς... να ηρεμήσεις.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά όλους τους ευγενικούς δωρητές & χορηγούς μας.

Η υποστήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια μας οπλίζει με δύναμη και πείσμα για τη συνέχιση του δύσκολου έργου μας. Τα έσοδα του Συνδέσμου προέρχονται κυρίως από συνδρομές, δωρεές εις μνήμην, χορηγίες και έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου. Ακόμα και η πιο μικρή χρηματική δωρεά είναι σημαντική για να εξασφαλίσουμε τη συνεχή μας δράση.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Κοντομέρκος Ιωάννης	1000,00	ευρώ
Παπαπαναγιώτου - Σπαρά Γεωργία στη Μνήμη του συζύγου μου Χρήστου	200,00	ευρώ
Καραγιάννης Χρήστος	120,00	ευρώ
Τσελεπή Δήμητρα	100,00	ευρώ
Καραγιάννης Χρήστος	100,00	ευρώ
Τουλούπας Ιωάν. & Έφη στη Μνήμη της Ελένης Μπαζιώνη	100,00	ευρώ
Φλώρος Θ. Ιωάννης στη Μνήμη του αδελφού μου Νικόλαου	80,00	ευρώ
Τουλούπας Ιωάν. & Έφη στη Μνήμη εξαδέλφου μας Θεοδόση Περίδα	50,00	ευρώ
Οικογένεια Γ. Μαραγκού στη Μνήμη εξαδέλφου μας Θεοδόση Περίδα	50,00	ευρώ
Γαβρίλη Αικατερίνη στη Μνήμη της Βασιλικής Αναγνωστοπούλου	20,00	ευρώ
Στην μνήμη του αγαπητού εκλιπόντος Χρήστου Καραγιάννη συγγενείς και φίλοι κατέθεσαν για τις ανάγκες του Συνδέσμου το ποσό των	790,00	ευρώ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Μπούρλος Δημήτριος	2900,00	ευρώ
Γαβρίλης Διονύσης & Ιωάννα στη Μνήμη της Βασιλικής Μαργαριτοπούλου	150,00	ευρώ
Vastakis Georgia στη Μνήμη του Κων. Καραμπέτσα	100,00	ευρώ
Vastakis Georgia στη Μνήμη του αδελφού μου Νικόλαου Μπακατσιά	100,00	ευρώ
Vastakis Georgia στη Μνήμη του συζύγου μου Νικόλαου Σ. Βαστάκη	100,00	ευρώ
Vastakis Georgia στη Μνήμη των γονέων μου Φώτη & Γκόλφως Μπακατσιά	100,00	ευρώ

ΓΙΑ ΤΗ ΦΜΧ

Αίαντας Ασυρμάτου, Αγίου Δημητρίου & Αρχοντόπετρας (189-190)	170,00	ευρώ
Λύρας Χρήστος (189-190)	40,00	ευρώ
Γιαννακόπουλος Γιώργος (189-190)	40,00	ευρώ
Μαντζιούτας Κων/νος (189-190)	40,00	ευρώ
Ντουφεκιάς Ευθύμιος (189-190)	40,00	ευρώ
Αθ. & Κων. Νικόπουλος ΟΕ (189-190)	40,00	ευρώ
Βαστάκη Ευαγγελία (189-190)	30,00	ευρώ
Μόκκας Παναγιώτης (189-190)	30,00	ευρώ

Καλύβας Μιχάλης & Διονύσης (189-190)	25,00 ευρώ
Νασιοπούλου Βασιλική (189-190)	25,00 ευρώ
Τουλούπας Αθανάσιος (189-190)	20,00 ευρώ
Βασιλόγλου Σπυρίδων (189-190)	20,00 ευρώ
Παΐδα Κων/να (189-190)	20,00 ευρώ
Καλαντζής Φώτης (189-190)	20,00 ευρώ
Βονόρτας Γιάννης (189-190)	20,00 ευρώ
Κωσοπούλου Ιωάννα (188-190)	10,00 ευρώ
Παΐδας Ανδρέας (189-190)	10,00 ευρώ
Αζακάς Κων/νος (189-190)	10,00 ευρώ
Μπακατσιάς Αθανάσιος (189-190)	10,00 ευρώ
Λαμπαδάρη Λίτσα (189-190)	10,00 ευρώ
Νταΐς Δημήτριος (189-190)	10,00 ευρώ
Πανάρα Θεοδώρα (189-190)	10,00 ευρώ
Τσιινιάς Κων/νος (189-190)	10,00 ευρώ
Καρβέλης Θανάσης (189-190)	10,00 ευρώ
Καρβέλης Αλέκος (189-190)	10,00 ευρώ
Πρασσάς Γεώργιος (189-190)	10,00 ευρώ
Κλείδης Στυλιανός (189-190)	10,00 ευρώ
Γαβρίλης Νικόλαος (189-190)	10,00 ευρώ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΤΕΓΗ

Διαμαντόπουλος Χαράλαμπος στη μνήμη του Θείου του Διονύση	150,00 ευρώ
Περίδα Ελένη στη μνήμη του συζύγου της Θεοδόση	100,00 ευρώ
Μουτογιάννης Κώστας στη μνήμη της μητέρας του Μαρίας	50,00 ευρώ
Αναγνωστόπουλος Δημήτρης στη μνήμη της μητέρας του Βασιλικής	50,00 ευρώ
Μακρυγιάννη Σπυριδούλα στη μνήμη του συζύγου της Τάκη	50,00 ευρώ
Καραμπέτσα Μαρία στη μνήμη του συζύγου της Κώστα	50,00 ευρώ

ΓΙΑ ΑΓΩΝΑ ΔΡΟΜΟΥ ΒΟΥΝΟΥ

Γιολδάση Κωνσταντίνα για Karpenissi Trail 2022	3000,00 ευρώ
ΕΛΒΑΛ ΧΑΛΚΟΡ (Ελληνική Βιομηχανία Χαλκού) για Karpenissi Trail 2022	1000,00 ευρώ
ΕΛΒΑΛ ΧΑΛΚΟΡ (Ελληνική Βιομηχανία Χαλκού) για Karpenissi Trail 2023	2500,00 ευρώ

Ευχαριστούμε θερμά όλους τους ευγενικούς δωρητές & χορηγούς μας

Η υποστήριξή τους όλα αυτά τα χρόνια μας οπλίζει με δύναμη και πείσμα για τη συνέχιση του δύσκολου έργου μας. Τα έσοδα του Συνδέσμου προέρχονται κυρίως από συνδρομές, δωρεές εις μνήμην, χορηγίες και έσοδα από διάφορες εκδηλώσεις κοινωνικού και πολιτιστικού περιεχομένου. Ακόμα και η πιο μικρή χρηματική δωρεά είναι σημαντική για να εξασφαλίσουμε τη συνεχή μας δράση.

ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΤΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

«Μακάριοι οι νεκροί οι εν Κυρίω αποθνήσκοντες»

(Αποκ. 14,13)

Βασιλική Αναγνωστοπούλου

Αποδήμισε στην αιώνια γαλήνη και ξεκούραση στις 9-12-2022, η πολυαγαπημένη μας μητέρα και γιαγιά Βασιλική Αναγνωστοπούλου σε ηλικία 91 ετών. Διέμενε μόνιμα στο χωριό μας για το οποίο έτρεφε μεγάλη αγάπη. Είχε πάντα έντονη παρουσία στην κοινωνική ζωή του χωριού, προσφέροντας ανιδιοτελώς τη βοήθειά της σε όλους.

Καλή σου Ανάπαυση

**Τα παιδιά σου
Τα εγγόνια σου
Τα δισέγγονά σου**

Ελένη Κοντομέρκου

Στις 5 Αυγούστου του 2022 έφυγε από κοντά μας η μητέρα μου, Κοντομέρκου Ελένη του Κωνσταντίνου, το γένος Κανά, σύζυγος του Μεγαλοχωρίτη ιατρού Κοντομέρκου Ιωάννη του Δημητρίου. Η Ελένη Κοντομέρκου γεννήθηκε το 1933 στον Πειραιά και μεγάλωσε στην Καλλιθέα και η οικογένειά της συνδεόταν φιλικά με την οικογένεια του Ιωάννη Κοντομέρκου από νωρίς. Εργαζόταν μέχρι τον γάμο της το 1968 στα γραφεία της εταιρείας Πειραιϊκή Πατραϊκή και μετά ακολούθησε τον Ιωάννη Κοντομέρκο στις Ηνωμένες Πολιτείες για αρκετά έτη, όπου απέκτησε ένα τέκνο. Από το 1980 κατοικούσε στην Νέα Σμύρνη.

Αγαπούσε πολύ και ειλικρινά όλους τους ανθρώπους που γνώριζε. Θα την θυμόμαστε πάντα με τρυφερότητα.

**Ο σύζυγός της Ιωάννης Κοντομέρκος
Ο γιός της Δημήτρης Κοντομέρκος
Τα εγγόνια της Ιωάννης Κοντομέρκος και Ελένη Κοντομέρκου**

Ελένη Μπαζιώνη

Η Ελένη Μπαζιώνη το γένος Τουλούπα, η αγαπημένη μας μητέρα και γιαγιά, γεννήθηκε στη Λαμία από τη Μικροχωρίτισσα Μαρία Τουλούπα, το γένος Καλαντζή. Η μαμά της έπεσε με επιλόχειο πυρετό στη γέννα αλλά κατάφερε με τη βοήθεια του Θεού να συνέλθει μετά από καιρό.

Τον Μεγαλοχωρίτη πατέρα της Θανάση Τουλούπα τον γνώρισε όταν ήταν 7 χρονών καθώς έλειπε στην Αμερική. Μετά από πάλι 7 χρόνια γεννήθηκε και ο μοναδικός της αδελφός, ο Γιάννης Τουλούπας. Νεαρή και ομορφούλα παντρεύτηκε τον επίσης ομογενή από την Αμερική πρᾶο και προκομένο Παντελή Μπαζιώνη από την Ανιάδα και έμειναν στο Παγκράτι, όπου γεννη-

θήκαμε η αδελφή μου Μαρία και εγώ. Όπως έλεγε και πριν χαθεί, η μάνα μας είχε όνειρο να γίνει τραγουδίστρια, είχε και φωνή και μπρίο, αλλά δεν την άφησε ο πατέρας της, τα χρόνια εκείνα. Ήταν μια δυναμική και πρωτοπόρα γυναίκα, η πρώτη σοφερίνα που κατέφθασε στο Μεγάλο Χωριό, αγαπούσε να μαγειρεύει και να περνάει όμορφα, με ταξίδια, με φίλους και την οικογένεια.

Επίσης λάτρευε το χωριό μας, από όπου θα μείνουν αξέχαστα σε όλους μας τα ολόημερα γέλια στις παρέες στην πλατεία και στον Αι Θανάση. Πίστευε βαθιά και επισκεπτόταν κάθε φορά με ευλάβεια την Παναγιά την Προυσιώτισσα. Η μητέρα μας μεγάλωσε εμένα και την αδελφή μου με έμφαση στη μόρφωση και στην επαγγελματική καριέρα, που ίσως θα ήθελε και για εκείνη. Ο Θεός την ευλόγησε με πέντε εγγόνια, τη Μαρία Ελένη και τον Μάικ Νιούμαν, και τους Κίμωνα, Παντελή και Άννα Μαρία Δεληγιάννη, τα οποία υπεραγαπούσε, όπως και αυτά εκείνη.

Παρόλο που το τελευταίο έτος ταλαιπωρήθηκε από ασθένεια, έφυγε ήσυχα στο σπίτι της τα ξημερώματα της Μ. Πέμπτης. Την αποχαιρέτησαμε στις 19 του Απριλίου στο Νέο Κοιμητήριο της Γλυφάδας, περιοχή όπου έμενε τα τελευταία 25 χρόνια. Ας είναι ελαφρύ το χώμα και αιώνια η ανάπαυσή σου αγαπημένη μας μητέρα!

Δ.Μ.

Θεοδόσης Περίδας

Με μεγάλη μας θλίψη έφυγε από τη ζωή ο αγαπημένος μας πατέρας, σύζυγος και παιπούς Θεοδόσης. Η μόνη μας παρηγοριά για την αναχώρησή του είναι η λύτρωση από αυτόν τον συνεχόμενο πόνο εδώ και δύο χρόνια μέρα-νύχτα, που δεν τον άφηνε να σουχάσει και να κάνει όλα αυτά που του άρεσαν. Δεν είπε ποτέ κακό λόγο για κανέναν, πάντα με το χαμόγελο στα χείλη και την ευγένεια που τον χαρακτήριζε. Έφυγε ένας καλός άνθρωπος, ο δικός μας καλός άνθρωπος. Θα είσαι για πάντα κοντά μας, ο φύλακας άγγελός μας.

Καλό σου ταξίδι μπαμπά

Μαργαρίτα και Κωνσταντίνος Φλώρος

Ο Κωνσταντίνος Δημ. Φλώρος (15 Ιουν. 1922 - 2 Ιουλ. 2021) και η Μαργαρίτα Μουρούνα - Φλώρου (8 Σεπ. 1926 - 29 Ιαν. 2021) έζησαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των εισβολών από τους Ιταλούς, τους Γερμανούς και τον εμφύλιο πόλεμο, παντρεύτηκαν στις 27 Νοε. 1955 και απέκτησαν μία κόρη, τη Μαρία (Μαρίκα). Ο Κων/νος έμαθε την τέχνη του τσαγκάρη και όταν υπηρέτησε στον στρατό έραβε τα καλύμματα καμβάρων στρατιωτικών τσιπ. Μετά εργάστηκε σε κατάστημα υποδημάτων. Εκτός από την εργασία του και τα χωράφια, μετέφερε ανθρώπους με μουλάρι στην Ι. Μονή Προυσιώτισσας, καθοδηγώντας τους μέσα από τα ορεινά μονοπάτια. Το 1966 μετανάστευσαν στην Φλωρεντία της Νότιας Καρολίνας Αμερικής για μια καλύτερη ζωή. Δούλευε σε εστιατόρια και μάθαινε τη γλώσσα μελετώντας τις παραγγελίες των σερβιτόρων. Η Μαργαρίτα ήταν παραδοσιακή νοικοκυρά που αγαπούσε την κηπουρική.

Το 1980 το ζευγάρι μετακόμισε στο Γουίνστον-Σάλεμ της Βόρειας Καρολίνας για να είναι κοντά στην κόρη τους, τον σύζυγό της Γιάννη Π. Γαλλή, τα εγγόνια τους Παύλο και Κων/να, τον σύζυγο της κόρης της Κων/νο Φραγκάκη και τα δισέγγονά τους Θωμά και Γιάννη, απολαμβάνοντας τις οικογενειακές στιγμές. Αγαπούσαν το χωριό και το επισκέπτονταν τα καλοκαίρια και το 2020 γιόρτασαν την 65η επέτειο του γάμου τους. Τα τελευταία χρόνια ζούσαν με την κόρη τους και έφυγαν από τη ζωή περικυκλωμένοι από την αγάπη της οικογένειάς τους.

Αιωνία τους η μνήμη

Νικόλαος Αναστασόπουλος 23/3/1940-17/7/2022

Πατέρα μας γλυκέ, δυο λόγια θέλουμε να σου πούμε. Για μας ήσουν ο καλύτερος πατέρας!

Mas μεγαλώσατε με τη γλυκιά μας μάνα με αρχές και αξίες. Mas διδάξατε να αγαπάμε τους ανθρώπους και να μην κάνουμε κακό. Δυο φτωχοί άνθρωποι. Άνθρωποι της βιοπάλης. Mas φέρατε μικρά στην Αθήνα και δουλεύοντας κι δυο σας σκληρά μας μορφώσατε και μας παντρέψατε προσφέροντάς μας, εκτός από αγάπη, ό,τι μπορούσατε τόσο σε μας όσο και

στα εγγόνια σας.

Καλή αντάμωση με τον "πασά" σου, όπως αποκαλούσατε ο ένας τον άλλο!

Και μην ξεχνάς: "Μην αρχίζεις τη μουρμούρα - Άκου πρώτα να σου πω". Ξέρεις εσύ! Γεια σου καλέ μας πατέρα!! Σ' ευχαριστούμε πολύ!

Τα παιδιά, τα εγγόνια και τα δισέγγονά σου

Υ.Γ. Τφέκα όσο ψηλά μπορείς!

Ξενοφώντας Βλαχάκης

Στις 17 Μαρτίου 2022 έφυγε από κοντά μας ο Ξενοφώντας Κωνσταντίνου Βλαχάκης.

Έφυγε τρόπος του λέγειν, μια ζωή έφευγε, ταξίδευε, πέρασε τη ζωή του στα πλοία ως Μαρκόνη. Ήταν πάντα δυνατός στις τηλεπικοινωνίες και στις ηλεκτρονικές εφαρμογές τους. Αργότερα πήγε πάλι στα θρανία και πήρε πτυχίο Καπετάνιου.

Ήταν αγαπητός για τον ακεραίο και έντιμο χαρακτήρα του.

Αιωνία η μνήμη σου αγαπημένε Ξενοφώντα.

Χρήστος Καραγιάννης

Έφυγες από κοντά μας, στα 96 σου χρόνια, ήρεμα και γαλήνια στις 30 Απριλίου. Κανένας δεν είναι έτοιμος ποτέ να αποχαιρετήσει έναν δικό του άνθρωπο, αλλά αυτός είναι ο κύκλος της ζωής και από τώρα και στο εξής θα είσαι για εμάς μια γλυκιά ανάμνηση. Έξυπνος, διορατικός και εργατικός, φρόντιζες για όλους μας. Και αν κάποιες φορές ήσουν αυστηρός ή σκληρός, ήταν γιατί ήθελες το καλύτερο για μας.

Πάντα στο μυαλό σου είχες το Μεγάλο Χωριό που τόσο αγαπούσες. Ακόμα κι αν αναγκάστηκες να φύγεις, φρόντιζες με κάθε τρόπο γι' αυτό. Ό-

λες οι ιστορίες σου είχαν να κάνουν με το χωριό και όταν βρισκόσουν εκεί ένιωθες πραγματικά ευτυχισμένος.

Τώρα θα ξέρουμε πως από εκεί ψηλά θα μας καμαρώνεις και θα χαίρεσαι βλέποντας το σπίτι που γεννήθηκε ανοιχτό να μας δέχεται όλους.

Σε ευχαριστούμε για όλη την αγάπη και όσα μας προσέφερες όλα αυτά τα χρόνια. Θα θυμόμαστε πάντα τις συμβουλές σου.

Μας λείπεις πολύ.

Καλό Παράδεισο,

Τα παιδιά και οι εγγονές σου

Καραγιάννης Χρήστος του Ιωάννου και της Καλλιόπης

Πλήρης ετών έσβησε ήσυχα στις 30 Απριλίου 2023 ο εξαιρετος Μεγαλοχωρίτης Χρήστος Ι. Καραγιάννης, έχοντας τη θαλπωρή των αγαπημένων του παιδιών και εγγονών και αφήνοντας πίσω του έντονο το αποτύπωμά του. Δεν είναι μόνο ότι καταξιώθηκε επαγγελματικά και οικογενειακά, αλλά έδωσε με τη στάση ζωής μέχρι τέλους το παράδειγμα του σύννομου πολίτη, του υποδειγματικού οικογενειάρχη, αλλά και του συνεπούς Μεγαλοχωρίτη που πάντα και μέχρι το τέλος εκδήλωνε την απεριόριστη αγάπη και μέριμνα για τη γενέθλια γη του.

Γεννήθηκε το 1927 στο Μεγάλο Χωριό και φοίτησε στο δημοτικό σχολείο του χωριού μέχρι την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εργάστηκε στην Αθήνα ως μηχανικός αυτοκινήτων, ενώ μαθήτευσε δίπλα στον Γάλλο μηχανικό Ρομπάχ. Άνοιξε δικό του συνεργείο αυτοκινήτων στην Κυψέλη και αρκετά χρόνια αργότερα ασχολήθηκε με τα ανταλλακτικά αυτοκινήτων Citroen ανοίγοντας ακόμα μία επιτυχημένη επιχείρηση, αυτή τη φορά στο Κουκάκι, όπου εργάστηκε με αφοσίωση μέχρι το τέλος της επαγγελματικής του πορείας. Το 1963 παντρεύτηκε την Αγγελική Τούτουζα και απέκτησαν δύο κόρες και τρεις εγγονές.

Τόσο ο ίδιος από μόνος του όσο και σε συνεργασία με τα αδέρφια του, πάντα έβρισκε τον τρόπο γενναιόδωρα να προσφέρει από καρδιάς για το χωριό του και ιδιαίτερα για τον Σύνδεσμο. Εξάλλου από νέος ήταν ενεργό μέλος και για πολλά χρόνια προσέφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες τόσο από τη θέση του ταμία όσο και από τη θέση του Αντιπροέδρου του Συνδέσμου. Η συμβολή του στην απόκτηση στέγης του Συνδέσμου στην Αθήνα, και όχι μόνο είναι ένα μικρό δείγμα της έμπρακτης αγάπης του για τον Σύνδεσμό μας. Συνεπέστατος στις υποχρεώσεις του έναντι του Συνδέσμου, ήταν πάντα παρών και πάντα ανήσυχος για το μέλλον.

Το Μεγάλο Χωριό είχε διαχρονικά την τύχη να έχει ανθρώπους που πραγματικά αγαπούσαν και έμπρακτα αποδείκνυαν την αγάπη τους για το χωριό τους, ανάμεσά τους ξεχωριστή θέση κατέχει και ο αείμνηστος πλέον Χ. Ι. Καραγιάννης. Αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση και αυτό ας είναι και η παρηγοριά για την απώλειά του.

Δ.Σ.

Διονύσιος Διαμαντόπουλος

Αγαπημένε μας Διονύση,

Δεν πίστευα ποτέ ότι θα ερχόταν η ώρα του αποχαιρετισμού... Φοβάμαι ότι δεν είμαι προετοιμασμένος για να γράψω κάτι τέτοιο για σένα, φοβάμαι ότι θα ξεχάσω να πω ση-

μανικά πράγματα για σένα και ότι τα λόγια μου θα είναι φωτιά, μπροστά στο μεγαλείο της ψυχής σου. Είμαστε πολύ τυχεροί που σε έχουμε δίπλα μας. Δεν έχει σημασία πού κατοικείς, σημασία έχει ότι είσαι εδώ. Σε όλες τις μικρές καθημερινές μας στιγμές, στα ζόρια μας... (όπως ΠΑΝΤΑ δηλαδή, εμφανίζοσσαν σαν από μηχανής θεός, τις περισσότερες φορές πριν από εμάς, για να μας προετοιμάζεις το έδαφος... Να πέφτουμε στα μαλακά.).

Είχα την τύχη να γνωρίσω τον καλύτερό σου εαυτό. Ευθύς, ήρεμος, συμπονετικός, μεγαλόψυχος. Μα πάνω από όλα ελεύθερος!! Αυτό που λάτρευα σε σένα ήταν ο ευφυής τρόπος σκέψης και το αστείρευτο χιούμορ σου. Είχες έναν μοναδικό τρόπο να αντιμετωπίζεις τα πράγματα.

Αυτό που μου λείπει περισσότερο, σε όλους μας δηλαδή, είναι αυτές οι ατελείωτες συζητήσεις μέχρι το πρωί (με ένα τσιγάρο στο χέρι). Τα πιο δύσκολα πράγματα, με ένα μαγικό τρόπο, όταν έκλειναν οι συζητήσεις μας φαινότουσαν τόσο μικρά, σχεδόν ανύπαρκτα.

Άρghσα να καταλάβω, γιατί έφυγες από την Αθήνα... τώρα όμως ξέρω... το Μεγάλο Χωριό για σένα ήταν ο επίγειος Παράδεισός σου.

Σε ευχαριστούμε για την αγάπη που μας πρόσφερε απλόχερα. Mas λείπεις πολύ... πολύ περισσότερο από ότι θα φανταζόσσαν.

Καλό ταξίδι Θειούλη μας και καλό αντίωγμα!

Παναγιώτης Γκόγκας

Στις 7 Νοεμβρίου 2022 έφυγε από κοντά μας ο αγαπητός μας ανιψιός και εξάδελφος Παναγιώτης Γκόγκας νικημένος από τον καρκίνο. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αυστραλία, γιός του Χαράλαμπου Γκόγκα και της Αμαλίας Μαντζιούτα. Ήταν παντρεμένος και είχε δύο παιδιά, την Αμαλία και τον Χάρη. Ήταν μόλις 49 ετών και βύθισε στο πένθος ολόκληρη την οικογένειά μας. Καλό ταξίδι αγαπημένε μας ανιψιέ και εξάδελφε. Θα σε θυμόμαστε πάντα.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ. Η ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΤΗ ΜΙΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΗ ΣΕΛΙΔΑ

**Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Μεγαλοχωριτών
«Η Αγία Παρασκευή» και «Η Φωνή του Μεγάλου Χωριού»,
εκφράζουν τα βαθύτατα συλλυπητήριά τους
προς τους οικείους των εκλιπόντων συγχωριανών μας
και εύχονται την εξ ύψους παρηγορίαν.**

ΙΩΑΝΝΑ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΛΩΛΟΥ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ
Πτυχιούχος Πανεπιστημίου Αθηνών

Δέχεται με ραντεβού

ΔΟΪΡΑΝΗΣ 5, 15562 ΧΟΛΑΡΓΟΣ
ΤΗΛ.: 210-6543790 & 6527437

Ανδρέας Α. Παΐδας
ΧΡΥΣΟΧΟΥΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ: ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6
(1ος όροφος, Γραφ. 27), πλατ. ΚΑΛΥΘΜΟΝΟΣ
ΤΗΛ.: 210 32 35 088

ΤΗΛ. ΟΙΚΙΑΣ: 210 70 17 129
ΚΙΝ.: 6972 407 569
E-MAIL: andreaspaidas@gmail.com

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΕΛΕΤΩΝ

«Ο Γιώργος»

Ποιότητα, Οικονομία,
Εξυπηρέτηση σε όλη την
Ελλάδα και στο Εξωτερικό

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ
ΣΤΟΛΙΣΜΟΙ
ΣΤΕΦΑΝΙΑ

ΠΡΑΣΣΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
Αθ. Καρπενησιώτη 9 - ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
☎ 2237023025 - 6986658080 - 6977805669

ΛΥΚΟΠΛΑΣΤΕΙΟ

Κωνσταντίνος Αζακάς

Καρπενήσι
1ο χλμ. εθνικής οδού
Καρπενησιού - Λαμίας

www.glikoplastio.gr

τηλ. 22370 89 111

Κλειδής

σχέση εμπιστοσύνης...

ΚΛΕΙΔΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ

Α. Καρπενησιώτη 12
36100 ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
Τηλ.: 22370 89000 • Fax: 22370 89002
e-mail: stelios@kleidis.gr

• ΕΠΑΡΧ. ΟΔΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ - ΠΡΟΥΣΣΟΥ
ΓΛΥΦΟΣ Ν. ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ
ΤΗΛ. 22370 41222, 6980 920223

• ΔΟ. ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ 25
ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
ΤΗΛ. 22370 23100, 6944 532365

ΚΑΡΒΕΛΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ • ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ 360 75 ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ,
τηλ.: 6978773969 - 22370 41339 www.karvelis.com.gr facebook: ΤΟ ΡΑΚΟΜΕΛΟ

acanto

Γυναικεία ενδύματα
Λαμπαδάρη Λίτσα

Αθ. Καρπενησιώτη 9
ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

Τηλ.: 6977 848966

Μπακατσιάς Αθανάσιος

- ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
- ΕΠΙΣΚΕΥΕΣ ΟΙΚΙΑΚΩΝ ΣΚΕΥΩΝ
- ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

Χ. Τρικούπη 41 - Καρπενήσι
Τηλ.: 22370 24271, 41414

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Β. ΝΤΑΗΣ
Λουκάνικα παραγωγής μας

Αθ. Καρπεννησιώτη 9 - ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ
Τηλ.: 22370 21291 - 22370 80141 (οικία) - 6977085980

το γαλακτομπουρεκό του **ΚΑΡΒΕΛΗ** από το 1981 στο **ΚΑΦΕΝΕΙΟ** της **ΚΥΡΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ**

ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ 360 75 ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ, τηλ. 22370 41339 - 6973312138
 www.karvelis.com.gr - facebook: ΤΟ ΓΑΛΑΚΤΟΜΠΟΥΡΕΚΟ ΤΟΥ ΚΑΡΒΑΛΗ

studio **MERSES** ΑΓΟΡΙΤΣΑ ΤΣΙΝΙΑ Υπεύθ. Κρατίσεων

ΠΑΛΙΟ ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ * * * *

ΤΗΛ. 22370 41444
 FAX 22370 41111
 ΚΙΝΗΤΟ 6974 114182

e-mail: merses@acn.gr
 www.merses.gr

Μεσοστράτι ★★★★★

Καφέ ποτό φαγητό

επιφωτισμένα διαμερίσματα

internet δωμάτιο

περιπέτεια φαγητά παιδικός

Θ. Πανάρα κιν.: 6972 217596

Ν. Λεομάνι Μ. Χωριού - Καρπενήσι
 τηλ.: 22370 41118 - nora.panara@yahoo.gr

Ζήσε
την κάθε μέρα
σαν να είναι
η τελευταία!

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ταξιδέψτε πίσω στο χρόνο, ανακαλύψτε την ιστορία και τις παραδόσεις του τόπου μας...

**ΨΗΤΟΠΩΛΕΙΟ
'Ο ΘΑΝΑΣΗΣ''**

☎ 2237041213
Μεγάλο Χωριό
Ευρυτανίας

Σ' ένα οικογενειακό ευχάριστο περιβάλλον,
σε μια απόμερη γωνιά κοντά στην πλατεία
(εκεί που ήταν κάποτε το Ταχυδρομείο).
Σ' ένα στέκι που λειτουργεί με έξοχο τρόπο
θα βρείτε:
σουβλάκι, κοτόπουλο, σουφλιμά
κι άλλους εκλεκτούς μεζέδες.
Ο Θανάσης κι η Βαγγελίτσα Βαστάκη
σας περιμένουν να σας περιποιηθούν.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΤΑΒΕΡΝΑ «ΤΟ ΠΕΤΑΛΟ»

Στο δρόμο για το ιστορικό Μοναστήρι του Προυσού, δίπλα απ' την κρεμαστή γέφυρα του ποταμού Καρπενησιώτη που καμαρώνει αγέρωχα από τα χρόνια του Αλή Πασά με θέα τ' αρχοντικά του Μεγάλου Χωριού και στα πόδια της ψηλόκορφης Καλιακούδας βρίσκεται ο οικισμός Γαύρος.

Στο πανέμορφο αυτό τρισάτρατο στήσαμε μια ξεχωριστή παραδοσιακή γωνιά "ΤΟ ΠΕΤΑΛΟ".
Σας περιμένουμε για να σας προσφέρουμε τις σπιτικές ρουμελιώτικες λιχουδιές μας μέσα σ' ένα ζεστό και φιλόξενο χώρο που έχουμε αναπαλαιώσει και διακοσμήσει με μεράκι και σεβασμό στην παράδοση.

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΑΥΡΟΣ, ΜΕΓ. ΧΩΡΙΟ
ΤΗΛ.: 22370 41487
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΟΚΚΑΣ

ΠΟΥ ΘΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΗ ΦΩΝΗ

Στην Αθήνα: Μαυροκορδάτου 6 (5ος όροφος, Γραφεία).
Τηλέφωνα επικοινωνίας: 210 3837057, κινητό: 6972 407569.

Στο Μεγάλο Χωριό: Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο.

Τηλέφωνο επικοινωνίας: 22370 41502.

Σημείωση: Τα ίδια τηλέφωνα ισχύουν
και για όσους θέλουν να προμηθευτούν βιβλία

Τουριστική Ιππασία
Μέγαλο Χωριό Ευρυτανίας

email: fotiskar78@gmail.com
τηλ.: 6988998016

Υπεύθυνος επικοινωνίας
Καλαντζής Φώτης

SCAN ME

[f](https://www.facebook.com/Natfil_horseriding) [@Natfil_horseriding](https://www.instagram.com/Natfil_horseriding)

Μοιάζει με ένα απλό μαγαζί μα στο "Στέκι του Γιάννη" θα βρείτε μόνο αυθεντικά ευρυτανικά προϊόντα. Οι μερακλήδες που φτάνουν στην είσοδο του χωριού πρέπει να περάσουν οπισωδρόμω από το "Στέκι" γιατί εκτός από τη θερμή υποδοχή, ο Γιάννης φυλάει πολλές εκπλήξεις για τους απαιτητικούς

Γιάννης Φ. Βονόρτας
Μεγάλο Χωριό Ευρυτανίας
Τηλ. 22370-41192

**Η ειλικρίνεια και ο σεβασμός
είναι ακριβά δώρα,
μην τα περιμένεις από φθηνούς!!!**

το χωριάτικο

**ταβέρνα
ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ**

ΝΕΟ ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ
ΤΗΛ: 2237041257 FAX: 2237041103
www.tohoriatiko.gr info@tohoriatiko.gr

[f](https://www.facebook.com/tohoriatiko) Το χωριάτικο Νασιόπουλος

Ταμειακά συστήματα
 Φορολογικοί μηχανισμοί
ΒΑΣΙΛΟΓΛΟΥ ΣΠΥΡΟΣ

Έδρα: Λ. Κηφισίας 71
 Αμπελόκηποι, Τ.Κ. 11523
 Τηλ. 210 6910748
 Κιν. 6957837221

Υποκ/μα: Εθνικής Αντιστάσεως 191
 Καισαριανή, Τ.Κ. 16122
 Τηλ. 216 7003433
 Κιν. 6942441421
www.mcrsystems.gr | e-mail: m.crsystems@yahoo.gr

Ταμειακά συστήματα > Φορολογικοί μηχανισμοί

- > Συστήματα Παραγγελιοληψίας > Εμπορικές Εφαρμογές IP
- > Τηλεφωνικά Κέντρα > Μηχανές Γραφείου > Ζυγιστικά Συστήματα
- > Ανιχνευτές - Καταμετρητές Χαρτονομοματών
- > Fax - Πολυμηχανήματα > Ετικετογράφοι > Scanners
- > Μελάνια - Τόνερ Εκτυπωτών & Φωτοτυπικών - Αναλώσιμα

Εγγυημένο service Πιστοποιημένο από το Υπουργείο Οικονομικών

• Επώνυμο γυαλιό ηλίου και σκελετοί οράσεως
 • Ειδικοί σε υψηλές διοπτρίες και κατασκευές

• Πρωτοποριακές τρόπος εφαρμογής πολυεσθιακών:
 Από τον έλεγχο και την κατασκευή στην ουσιαστική εκμάθηση που οδηγεί στην απόλυτη προσαρμογή τους

• Τμήμα Φακών Επιοφής:
 Εφαρμογή μαλακών, ημίσκληρων και κερατοκωνικών - θεραπευτικών φακών
 Βοηθήματα χαμηλής όρασης

ΓΑΝΟΣ ΤΟΥΛΟΥΠΙΑΣ
 Ηρακλείου 77, Πάτμια Χαλανδρίου • Τηλ., Fax: 210 6006529

Stoa Nails

Παίδα Κωνσταντίνα
 Ποδολόγος
 Θεραπεία Άνω & Κάτω Άκρων

Τηλ.: 210 32 52 328
 Δραγατσανίου 6 - Αθήνα
 email: konstantina.paida@hotmail.com

• Ποδολογικό πεντικιούρ
 (κάλοι - ονυχοκρύπτωση - υπερκεράτωση)

- μανικιούρ - πεντικιούρ
- ημιμόνιμο βερνίκι
- αποτρίχωση

Καλύβας Μιχ. - Καλύβας Διον. Ο.Ε.
 11° χλμ Καρπενησίου - Προυσού
 Τηλ: 22370 41320, 6976 219616, 6973 431421
www.paradisoskarpnisi.gr

Γάμος

Βάπτιση

**Οι σημαντικότερες στιγμές της ζωής σας
 μας εμπνέουν...
 Ελάτε να ζωντανέψουμε μαζί
 το δικό σας παραμύθι...**

Ό,τι θάβουμε στην άμμο, δεν σημαίνει ότι εξαφανίζεται

- Το χαρτί έχει διάρκεια ζωής: 2-4 εβδομάδες
- Το ύφασμα: 1 χρόνο
- Τα μέταλλα: 100 χρόνια
- Το αλουμίνιο: 200-500 χρόνια
- Το πλαστικό: 450 χρόνια
- Το γυαλί δεν γνωρίζουμε πόσους αιώνες ζει

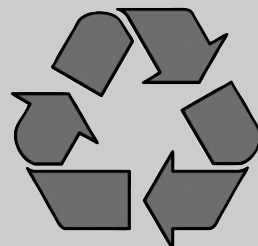
Πριν ξεκινήσουμε για την παραλία, ας πάρουμε μαζί μας μια ανακυκλώσιμη σακούλα απορριμμάτων, για να τα ξαναπάρουμε μαζί μας, εάν δεν υπάρχει οργανωμένο σύστημα αποκομιδής τους στην ακτή.

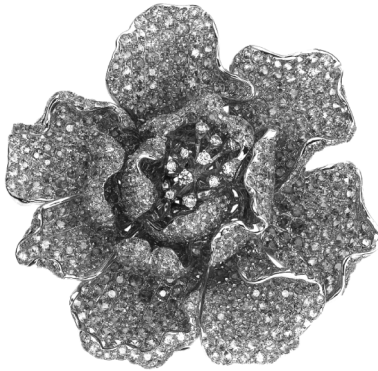
Επιβλαβή σκουπίδια στις ακτές και τις θάλασσες:

- Πλαστικά
- Μεταλλικά - Αλουμίνια
- Πετρελαιοειδή - Λάδια
- Σιδερικά
- Ελαστικά αυτοκινήτων
- Συσκευασίες αντιπληκτών
- Καλαμάκια αναψυκτικών
- Αποτίγαρα και άλλα πολλά

Συμπέρασμα:

Μάλλον τα σκουπίδια "θάβουν" εμάς παρά εμείς αυτά.

JL
JOHN LYRAS

EST. 1959
JEWELLERY - DIAMONDS

33 METAXA STR. • FLORIDA MALL
GLYFADA • ATHENS • 210 898-2996
www.johnlyras.gr • info@johnlyras.gr

ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΑΤΗΡΙΟ ΥΓΡΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ - ΛΙΠΑΝΤΙΚΑ - ΑΞΕΣ, ΑΝΤΑΛ. ΑΥΤ/ΤΩΝ
ΠΛΥΝΤΗΡΙΟ ΑΥΤ/ΤΩΝ - ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ - ΘΕΡΜΑΣΤΕΣ ΚΕΡΟ-SUN

Αυθημερόν παράδοση
πετρελαίου θέρμανσης
στις χαμηλότες τιμές
ΤΗΛ. 2237023155

EKO

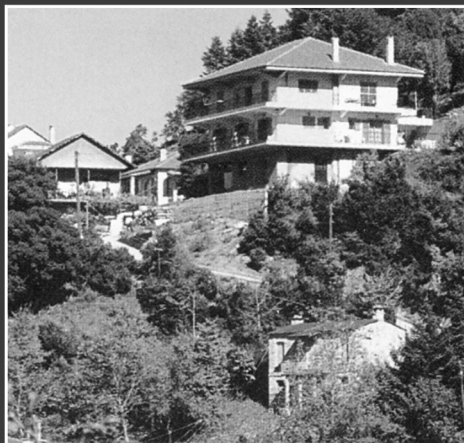
Λειτουργία 24/24ωρο
με αυτόματο πωλητή καυσίμων

ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

3ο χλμ. ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ - ΠΡΟΥΣΟΥ
ΤΚ. 361 00 ΚΑΡΠΕΝΗΣΙ

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΜΑΝΤΖΙΟΥΤΑ

Νέα παραδοσιακά δωμάτια στο πιο ξεχωριστό περιβάλλον με όλες τις ανέσεις και με θέα όλο το Μεγάλο Χωριό. Η φιλοξενία και η ζεστασιά των ανθρώπων θα σας καταπλήξει.

Δωμάτια με όλες τις ανέσεις. Όποιος έρχεται, ξαναέρχεται, γιατί συνδυάζει ομορφιά, φιλοξενία και ορμητήριο για πολλές περιοχές της Ευρυτανίας.

**ΜΕΓΑΛΟ ΧΩΡΙΟ
ΜΑΝΤΖΙΟΥΤΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΤΗΛ.: 22370 41157**

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΨΑΡΑ

ΤΑΒΕΡΝΑ

ΓΑΥΡΟΣ Μ. ΧΩΡΙΟ

Τηλ: 22370 41202

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΦΑΓΗΤΑ

ΒΕΡΑΝΤΕΣ ΜΕ ΘΕΑ ΣΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

ΘΥΜΙΟΣ ΝΤΟΥΦΕΚΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΗΣ
www.arhontopetra.gr

Μεγάλο χωριό, Καρπενήσι
Τηλ.: 22370 41100
Κιν.: 6974 992700
Fax: 22370 41516
e-mail: info@arhontopetra.gr

ΑΡΧΟΝΤΟΠΕΤΡΑ

Σουίτες/Spa/Καφέ

ΑΙΑΝΤΑΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ *Zitelis club*

ενόργανη
αγωνιστική
αεροβική

tae kwon do
ρυθμική

ΣΟΥΛΙΟΥ 102, ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΤΗΛ.: 210 99.61.071
www.aiantas.gr

Aiantas Tae Kwon Do

ΤΑΕ KWON DO

ΑΙΑΝΤΑΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΣΥΡΜΑΤΟΥ

Μια Μεγάλη Αθλητική Οικογένεια

tae kwon do

αγωνιστική περοβική

ενόργανη ρυθμική

ZUMBA

Μεταμορφώσεως 3 & Θαλή, Ασύρματος

www.aoaiantas-tkd.gr

Τ. 210 93 33 015

Κ. 6944 317 315

**Ευχαριστήρια
σ' αυτούς
που συνεργάζονται
με τη «ΦΩΝΗ»**

- ✓ με συνεργασίες
- ✓ με γνωστοποιήσεις
- ✓ με φωτογραφικό υλικό
- ✓ με προτάσεις
- ✓ με ιδέες

ΕΝΗΜΕΡΩΣΤΕ ΜΑΣ...ΕΝΗΜΕΡΩΣΤΕ ΜΑΣ...ΕΝΗΜΕΡΩΣΤΕ ΜΑΣ...

ΑΙΑΝΤΑΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ *Zimelis club*

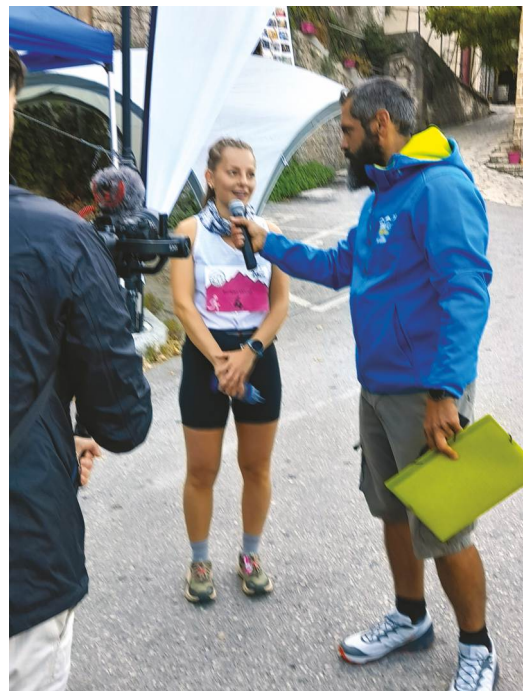

ενόργανη
αγωνιστική
αεροβική

tae kwon do
ρυθμική

ΣΟΥΛΙΟΥ 102, ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΤΗΛ.: 210 99.61.071
www.aiantas.gr Aiantas Tae Kwon Do

KARPENISSI TRAIL 24/9/2023

34 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΘΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΜΕΓΑΛΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

**ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΗΣ: ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΤΩΝ
«Η ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ»**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Κυριακή 6-9 Αυγούστου

Τουρνούα Τάβλι (Πνευματική Στέγη 6:00 μ.μ.,
αίθουσα Δημήτρη Πουρνάρα)

Δευτέρα 7-9 Αυγούστου

Τουρνούα Δηλωτής (Πνευματική Στέγη 6:00 μ.μ.,
αίθουσα Δημήτρη Πουρνάρα)

Πέμπτη 10 Αυγούστου

Εκδήλωση Περιφέρειας
(Πνευματική Στέγη 6:00 μ.μ., Κήπος
Λαογραφικού Μουσείου)

Δευτέρα 14 Αυγούστου

Παιχνίδια Αρχαίας Ελλάδος για παιδιά
(Πνευματική Στέγη 12:30 μ.μ., Κήπος
Λαογραφικού Μουσείου)

Τετάρτη 16 Αυγούστου

Βραδιά Τσίπουρου στις 9:00 μ.μ.
(Κήπος Λαογραφικού Μουσείου)

Πέμπτη 17 Αυγούστου

Με το πέρας της λειτουργίας θα πραγματοποιηθεί
Μνημόσυνο Εθνομαρτύρων και Αποβιωσάντων
Μεγαλοχωριτών (Άγιος Γεράσιμος)

Κυριακή 20 Αυγούστου

Γιορτή Καλιακούδας 8:30 π.μ.

Σάββατο 23-24 Σεπτεμβρίου

Συνδιοργανωτές ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΔΗΜΟΣ
και ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΤΩΝ στον
Αγώνα Βουνού στο Μεγάλο Χωριό
(karpenissitrail.gr)

Για δηλώσεις συμμετοχής στις Πολιτιστικές Εκδηλώσεις:
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΪΔΑΣ Τηλ.: 6972 407569, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΙΤΣΙΟΛΑΣ κιν.: 6983 528372